

SUOMEN JA VENÄJÄN YHTEISTYÖMAHDOLLISUUKSIEN SELVITTÄMINEN VILJA- JA ÖLJYKASVIALALLA

Loppuraportti 01.07.2011

ESIPUHE

Suomen ja Venäjän välinen yhteistoiminta vilja- ja öljykasvialoilla on ollut esillä maiden korkean tason tapaamisissa viimeisten vuosien aikana. Niissä on todettu, että Suomella voisi olla paljon annettavaa tämän alan kehittämiseksi Venäjällä. Kartoittaakseen tarkemmin sekä venäläisten että suomalaisten tarpeet ja mahdollisuudet yhteistyölle Suomen Maa- ja Metsätalousministeriö on käynnistänyt kyseisen selvityksen, jonka toteuttajaksi valittiin Finpro ry.

Selvityksessä on tarkasteltu ja kuvattu Suomen ja Venäjän vilja- ja öljykasvisektorin rakennetta, toimintaa ja yhteistyömahdollisuuksia, mm. tunnistettu alan tärkeimmät toimijat.

Selvitystyön perusteella voidaan olettaa, että huolimatta suurista teknisistä, taloudellisista ja ilmastollisista haasteista, Venäjän maatalous kasvaa lähiaikoina hitaasti. Venäjän maataloussektorin osalta tärkeimpiä positiivisia kehitystekijöitä ovat elintarvikkeiden markkinahintojen nousu, karjanhoidon kehittyminen, valtion tuki ja suurien maatalousyritysten investoinnit viljatuotantoon ja jalostukseen. Negatiiviset, kehitystä ehkäisevät tekijät ovat uusien tekniikoiden ja teknologioiden merkittävä puute, monien maatalousyritysten huono taloudellinen tilanne, maaperän köyhtyminen ja mahdolliset epäsuotuisat sää- ja ilmastomuutokset.

Muutaman viime vuoden aikana Venäjä on ollut Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita, vaikka vuosien 2008–2009 talouskriisi on vaikuttanut merkittävästi Venäjän ulkomaankauppaan. Viljatuotteiden osalta ensimmäisellä sijalla on ohramaltaiden vienti, sitten seuraavat kaurahiutaleet ja muista viljoista valmistetut hiutaleet sekä erikoisrehut. Uutena markkinana nähdään Venäjällä kehittyvä lastenruokateollisuus. Muiden tuotteiden ja viljan vienti oli hyvin vähäistä. Viljaa viedään Suomesta Venäjälle satunnaisesti, suurimpana ongelmana pitkäjänteiselle vientitoiminnalle voidaan nähdä viljasatojen merkittävä määrällinen vaihtelu vuodesta toiseen.

Venäjän viimeisimpien lainsäädäntöaloitteiden ja maataloussektorin tukirakenteen perusteella voi olettaa, että Venäjän Federaation hallitus pyrkii rajoittamaan raaka-aineiden vientiä ja nostamaan niiden jalostusastetta kotimaassa. Lisäksi vienti- ja tuontioperaatioiden kallistuminen johtaa siihen, että yhä suurempi määrä tuontiraaka-ainekäyttäjistä vaihtaa venäläisiin tuotteisiin huolimatta siitä, että monet venäläiset tuotteet ovat edelleenkin heikompilaatuisia kuin ulkomaiset. Suuret kansainväliset yhtiöt etabloituvat aktiivisesti Venäjän markkinoille ja saavat siten kilpailuetuja verrattuna perinteistä ulkomaankauppaa harjoittaviin kilpailijoihin. Tämän seurauksena suomalaisten maatalouskoneiden vienti Venäjälle on pudonnut taantuman jälkeen melkoisesti, vaikka mahdollisuuksia tekniikan ja teknologioiden viennissä olisi muuten olemassa.

Jalostusta, siementen lisäysviljelyä ja siemenvälvontaa säännöstelevä lainsäädäntö on Venäjällä kesken ja lajikejalostajilla on suuria ongelmia. Jalostuslainsäädäntöä koskeva valtion politiikka on puutteellista, infrastruktuuri ja tekniikka vanhentunutta ja maanviljelijöillä on heikko taloudellinen tila. Venäjän maatalouden yksi keskeisimpiä ongelmia on laadukkaiden kylvösiementen jatkuva pula. Suomesta voitaisiin viedä ns. ensimmäisen sukupolven kantasiementä Venäjälle, mutta puutteellisen lainsäädännön (varsinkin lisenssimaksujen osalta) sekä rajoitetun kysynnän vuoksi suomalaisten ja venäläisten yhteistyö jalostussektorilla tuntuu vaikealta. Ratkaisuna voisi olla kolmikantasopimus, jolla tarkoitetaan sitä, että teollisuusyritys, joka viljelyttää raaka-aineen paikallisilla viljelijöillä, voisi kontrolloida lisenssimaksujen maksamista.

Vilja- ja öljykasvialan neuvonnalle ja konsultoinnille on Venäjällä tarvetta, ja Suomen rooli esim. sopimusviljelytoiminnan kehittämisessä voi olla neuvonta ja koulutus sekä mallin siirtäminen venäläisten yritysten ja viljelijöiden käyttöön. Viljan käsittelyssä ja logistiikassa on myös kehitystarpeita. Haasteena on saada korvaus neuvonta- ja konsultointityöstä.

Selvitys osoittaa, että kehitystarpeita ja yhteistyömahdollisuuksia vilja- ja öljykasvialalla on olemassa. Yhteistyön kehittäminen tulee kuitenkin koko ajan vaikeammaksi ja kalliimmaksi, koska Venäjän myynnin kasvattaminen saattaa edellyttää yrityksiltä yhä enemmän etabloitumista Venäjän markkinoille.

Suomen maatalous- ja elintarvikesektorilla tulisi olla oma Venäjä-strategia ja valtion tukea olisi järkevää kanavoida enemmän yhteistyöhankkeiden kehittämiseen ja investointien varmistamiseen. Tietyillä sektoreilla yhteistyö on mahdollista vain lähialuehankkeiden puitteissa tai valtioiden sopimuksella.

Venäjän rajamuodollisuuksia tulisi edelleen yksinkertaistaa ja rahtikustannusten nousu tulisi pitää kurissa, erityisesti rautatierahtien osalta.

Venäjä tarvitsee välttämättä myös uutta lajikejalostuksen lainsäädäntöä.

Suomessa on kiinnostusta tiettyjen raaka-aineiden laajempaan tuontiin Venäjältä (vilja-, sokeri- sekä olut- ja väkijuomateollisuuden sivutuotteet, auringonkukkarouhe ja luomuvilja).

Selvitystyön tulosten pohjalta Suomi ja Venäjä voivat kehittää laajempaa yhteistyötä. Selvityksen perusteella voidaan havaita useita eri kehityskohteita aina lajikejalostuksesta logistiikkaan saakka. Nämä kehitystarpeet on tuotu havainnollisesti esiin. Suomen Maa- ja Metsätalousministeriöllä on eri kehityskohteet huomioiden mahdollisuus kehittää laajempaa suomalais-venäläistä yhteistyötä vilja- ja öljykasvialalla.

Finpro ry
2011

1 SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE.....	2
1 SISÄLLYSLUETTELO	4
2 TIIVISTELMÄ.....	8
3 JOHDANTO.....	20
3.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet.....	20
3.2 Tutkimuksen metodologia ja tutkimusaineiston keruu.....	20
4 VILJA- JA ÖLJYKASVIEN TUOTANTO VENÄJÄLLÄ	21
4.1 Venäjän maatalous.....	21
4.2 Kasvinviljely Venäjällä	24
4.3 Maatilojen hallintarakenteet	29
4.3.1 Maatalousyrietykset	31
4.3.2 Palstaviljelijät	31
4.3.3 Fermerit	32
4.3.4 Agroholidingit	33
4.4 Maatalouden kehityksen tulevaisuuden näkymät	35
4.5 Viljatuotanto	36
4.5.1 Viljakasvien tuotanto Venäjän Federaatioissa. Yleistietoja	36
4.5.2 Viljakasvien tuotannon kehitystekijät	40
4.5.3 Viljakasvien tuotannon näkymät vuosille 2011–2020	41
4.5.4 Vehnä	42
4.5.5 Ohra	44
4.5.6 Kaura	47
4.5.7 Ruis.....	48
4.6 Öljykasvit.....	49
4.6.1 Auringonkukka.....	51
4.6.2 Soija.....	53
4.6.3 Pellava	53
4.6.4 Rapsi.....	54
5 JALOSTUS JA VILJAKASVIEN SIEMENKAUPPA VENÄJÄLLÄ	59
5.1 Siementen lisäysviljelyn tilanne ja näkymät.....	59
5.2 Tuotannon, tutkimustyön ja jalostuksen valvonta Venäjän siementen lisäysviljelyssä	61
5.3 Uusien lajikkeiden suojeļu ja rekisteröinti Venäjällä	62

5.4	Jalostajien oikeuksien suojeleminen ja lisenssimaksujen kerääminen: siementen lisäysviljelyn keskeisimmät ongelmat	64
5.5	Siementen tuonti Venäjälle.....	66
5.6	Viljan ja öljykasvien laatustandardien järjestelmä	68
6	KASVINVILJELY JA SIEMENTEN LISÄYSVILJELY LENINGRADIN ALUEELLA.....	70
6.1	Nykytilanne ja kehityksen näkymät.....	70
6.2	Leningradin alueen kasvinjalostajat, lisäysviljelijät ja tukkumyyjät.....	74
6.2.1	Viljakasvien siementen lisäysviljely	74
6.2.2	Monivuotisten nurmikasvien siementen lisäysviljely	77
6.2.3	Leningradin alueen maatalousyritysten siemenhankinta.....	80
7	SUOMALAIS-VENÄLÄISEN KAUPAN KEHITYKSEN YLEISIÄ NÄKYMÄÄ	83
7.1	Suomen ja Venäjän välinen kauppa.....	83
7.2	Viljan ja viljatuotteiden vienti Suomesta Venäjälle	85
8	VILJA- JA ÖLJYKASVIEN TUOTANTO JA JALOSTUS SUOMESSA.....	90
8.1	Viljan tuotanto Suomessa	90
8.2	Tärkeimmät viljatuotteet Suomen viennissä Venäjälle	93
8.3	Siementen tuotanto Suomessa	93
8.4	Öljykasvien tuotanto Suomessa.....	95
9	MAATALOUSTEKNIikka, VILJELYTEKNOLOGIAT JA MAATALOUDEN KONSULTOINTIPALVELUT SUOMESSA.....	96
9.1	Suomen maatalouskoneiden tuotanto ja vienti	96
9.2	Suomalaisen maataloustekniikan SWOT-analyysi Venäjän-viennin näkökulmasta	99
9.3	Logistiikka	100
9.4	Konsultointi	101
10	SUOSITUKSIA	104
11	Liite 1. Haastattelut.....	107
12	Liite 2. Tietolähteitä:	108

Toimittajat

Finpro ry:

Esa Wrang, johtava konsultti, Life sciences, Finland

Olga Makeeva, konsultti, Life Sciences, Region Russia, Ukraine and CIS countries

Dmitry Makolkin, konsultti, Region Russia, Ukraine and CIS countries

Katriina Knuuti, konsultti, Region Finland

Pietarin Maatalousyliopisto:

Moskalev M.V., professori, TTT

Iljin N.P., professori, TTT

Poljanskiy N.V., dosentti, TTK

Vinogradova T.G., dosentti, TTK

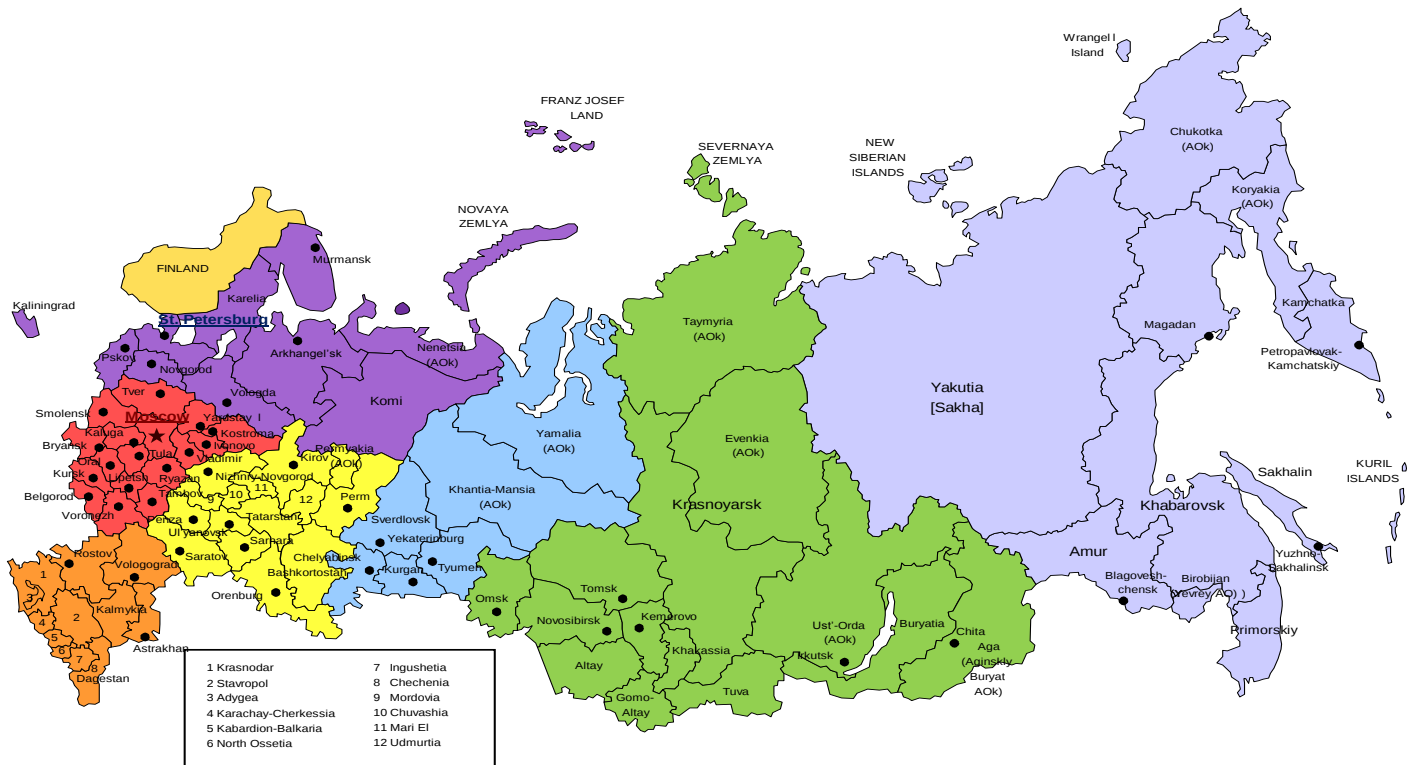
Litovchenko M.I., dosentti, MTK

Lauri Laukkanen, partnerikonsultti, vilja- ja öljykasvialan asiantuntija

Projektipäällikkö Olga Makeeva, Finpro ry

Kansilehden kuva: Sampo Rostov harvesteri Keski-Venäjän pellolla

Kartta 1. Venäjän alueet

Luoteis-Venäjä (Luoteinen federaatiopiiri)	Keski-Venäjä (Keskinen federaatiopiiri)	Etelä-Venäjä (Eteläinen federaatiopiiri)	Volgan Alue (Volgan federaatiopiiri)	Uralin alue (Uralin federaatiopiiri)	Siperia (Siperian federaatiopiiri)	Kauko-Itä (Kauko-Idän federaatiopiiri)
Arkangelin alue	Belgorodin alue	Adygeia	Baškiria	Hanty-Mansijskin autonominen aluepiiri	Altain aluepiiri	Amurin alue
Kaliningradin alue	Brianskin alue	Astrakhanin alue	Kirovin alue	Jamalo-Nenetskin autonominen aluepiiri	Altain tasavalta	Habarovskin alue
Karelia	Ivanovon alue	Dagestan	Marin tasavalta	Kurgain alue	Buriatija	Juutalaisten autonominen alue
Komi	Jaroslavin alue	Ingušetija	Mordvan tasavalta	Sverdlovskin alue	Irkutskin alue	Kamtšatka
Leningradin alue	Kalugan alue	Kabardino-Balkaria	Nizhni Novgorodin alue	Tjumenin alue	Kemerovon alue	Magadan
Murmanskin alue	Kostroman alue	Kalmukia	Orenburgin alue	Tšeliabinskin alue	Krasnojarskin alue	Primorje / Primorjen aluepiiri
Nenetsian autonominen piirikunta	Kurskin alue	Karatšajev- Tserkesija	Penzan alue		Novosibirskin alue	Sahalin
Novgorodin alue	Lipetskin alue	Krasnodarin aluepiiri	Permin alue		Omskin alue	Tšukotka
Pihkovan alue	Moskova	Rostovin alue	Samaran alue		Tomskin alue	
Pietari	Moskovan alue	Pohjois-Ossetia	Saratovin alue		Tuvan tasavalta	
	Orelin alue	Stavropolin alue	Tatarstan		Hakasija	
	Rjazanin alue	Tšetšenia	Tšuvashija		Tšitan alue	
	Smolenskin alue	Volgogradin alue	Udmurtija			
	Tambovin alue		Uljanovskin alue			
	Tulan alue					
	Tverin alue					
	Vladimirin alue					
	Voronezhin alue					

2 TIIVISTELMÄ

Venäjän maatalouden nykytilanne

Venäjän Federaatio (VF) on suurimpia maatalousmaita. Yli 80 % peltomaista Venäjällä sijaitsee Keski-Volgan, Pohjois-Kaukasian, Uralin ja Länsi-Siperian alueilla. Tärkeimpiä viljelykasveja ovat viljakasvit, sokerijuurikas, auringonkukka, peruna ja pellava.

Vuodesta 1999 vuoteen 2008 Venäjän maatalous kasvoi 55 %, mutta sen jälkeen taantumien ja huonojen ilmasto-olosuhteiden vuoksi kehitys on hidastunut. Vuoden 2010 alussa Venäjä oli 3. sijalla maailmassa viljakasvien viennissä, mutta kuivuuden takia viljan vienti kiellettiin. Kasviviljelyyn sopivimmat maat sijaitsevat Venäjän etelä- ja lounaisalueilla. Venäjällä viljellään eniten kevätvehnää, toiseksi tärkein viljakasvi on syysvehnä ja kolmanneksi tärkein on kevätohra.

Ns. teknisistä kasveista merkittävin Venäjän maataloudelle on auringonkukka. Soijan, sokerijuurikkaan ja rapsin osuudet ovat 1,6 %, 1,5 % ja 1,2 % peltomaista.

Maatalousraaka-aineiden ja elintarvikkeiden hintojen nousu sekä tukirahoitus, jota Venäjän valtio kanavoi maatalouteen, houkuttelivat ennen taantumaa uusia investoijia maatalousmarkkinoille. Nykyään VF:n maatalous kehittyy etupäässä holding-yhtiöiden ansiosta. Syksyllä 2009 Venäjällä oli 35 suurta holding-yhtiötä eli maatalousyhtymää, joiden omistuksessa oli 10 % peltomaista. Suurten agroholding-yhtiöiden lisääntyminen on vaikuttanut haitallisesti pieniin ja keskisuuriin maataloustuottajiin.

Tulevaisuuden näkymät

Venäjän Talouskehitysministeriön mukaan vuoteen 2013 mennessä ei ole odotettavissa maatalouden nopeaa kasvua. Maatalouden osuus BKT:stä ei myöskään kasva, vaan pysyy lähivuosina 3,5-4 %:n tasolla. Vuonna 2013 maataloustuotanto kasvaa vuoden 2009 tasolle, enimmillään tuotanto nousee vuoteen 2009 verrattuna 5,5 %. Maatalouden investointien kasvua ei myöskään voi odottaa ja valtion rahoitus pysyy 120–137 miljardin ruplan tasolla.

Vuonna 2010 kuivuus ja kato verottivat Venäjän bruttokansantuotetta 0,3-0,5 % ja nostivat inflaatiota vähintään 1 %. Maailmanpankin ennusteen mukaan kuivuuden aiheuttama elintarvikehintojen nopea nousu pakottaa köyhyysrajan alapuolelle vähintään 700 000 venäläistä. Köyhyys laskee jälleen taantumavuoden 2008 tasolle. Kuivuuden takia maatalousyrityksillä on nyt vähemmän investointiresursseja, eikä tilanne korjaudu seuraavan kahden kolmen vuoden aikana.

Nopean inflaation ja raaka-aineiden kallistumisen vuoksi elintarvikkeiden ja rehun hinnat nousevat kolmessa vuodessa 40–48 %. Vanhentuneen infrastruktuurin ja puutteellisen maataloustekniikan vuoksi asiantuntijat kyseenalaistavat tuottavuuden paranemisen.

Karjantuotantoon vaikuttavia tärkeimpiä tekijöitä lähitulevaisuudessa ovat valtiontuki, lähinnä pankkikorkojen subventointi ja kulutuskysynnän vilkastuminen. Siipikarjan ja sikojen tuotanto kasvaa uusien suursikaloiden ja -kanaloiden myötä ja tuontirajoitusten takia. Talouskehitysministeriön mukaan vuoteen 2013 mennessä siipikarjankasvatus kasvaa 26,3–37 % ja siiankasvatus 22,1–29,1 % verrattuna vuoteen 2009. Naudantuotanto pysyy edelleen haasteellisenä investointikohteena – naudantuotanto laskee ennusteen mukaan 3-4,6 %:lla verrattuna vuoteen 2009. Karjantuotannon kasvu tukee rehuteollisuutta ja rehukasvien viljelyä eri puolilla maata.

Positiiviset kehitystekijät:

- elintarvikkeiden markkinahintojen nousu,
- karjanhoidon kehittyminen,
- valtion tuki,
- suurien maatalousyritysten investoinnit viljantuotantoon ja jalostukseen.

Negatiiviset, kehitystä ehkäisevät tekijät:

- merkittävä uusien tekniikoiden ja teknologioiden puute
- monien maatalousyritysten huono taloustilanne,
- maaperän köyhtyminen,
- mahdolliset epäsuotuisat sää- ja ilmastomuutokset.

Viljatuotanto Venäjällä

Kaikilla Venäjän alueilla tärkein viljakasvi on vehnä. Vehnän viljelyn johtavia alueita ovat Altai, Orenburgin alue, Rostovin alue, Saratovin alue, Krasnodarin aluepiiri ja Stavropolje (Stavropolin aluepiiri). Vehnän satoisuus on suhteellisen alhainen, mikä johtuu huonosta maataloussektorin työn tuottavuudesta, tekniikan ja teknologioiden vanhentumisesta sekä pätevän henkilöstön puutteesta.

Kaikesta Venäjällä viljellystä vehnästä 95 % on pehmeää vehnää. Kovan vehnän tarve sisäiseen käyttöön Venäjällä on noin 1,2 miljoonaa tonnia vuodessa, mutta sitä tuotetaan huomattavasti vähemmän. Tästä syystä makaronituotteiden tuonnin määrä on suuri. Pieniä määriä kovaa vehnää tuodaan Kazakstanista.

Ohran peltopinta-ala Venäjällä oli v. 2009 8,3 miljoonaa hehtaaria ja ohran tuotannon keskimääräinen volyymi 2005–2009 oli 18,7 miljoonaa tonnia. Vuoteen 2014 mennessä ohran tuotanto voi kasvaa asiantuntijoiden mielestä 19,6 miljoonaan tonniin. Eniten ohraa saadaan Keskisestä Federaatiopiiristä, 36,4 %, ja Volgan Federaatiopiiristä, 24 %. Venäjällä viljellään lähinnä kevätohraa, jonka osuus ohrantuotannosta on noin 90 %.

Ohran merkittävimpiä käyttäjiä ovat rehu- ja panimoteollisuus. Ohran tuonti Venäjälle on tällä hetkellä olematonta verrattuna vientiin. Sitä tuodaan etupäässä Kazakstanista. Toisella sijalla on Ruotsi, josta tuodaan 8 % ohrasta.

Venäjä on maailman suurimpia panimomaltaan käyttäjiä. Kymmenen vuotta sitten panimo-ohran ja maltaan tuonnin osuus oli jopa 70 %. Raaka-aineen tuonti kohotti panimoiden kustannuksia. Tilanteen muuttamiseksi Venäjällä alettiin investoida maatalouteen, mallastuotantoon ja ohranviljelyyn. Nykyisin 75 % mallastarpeista on kotimaista alkuperää. Panimoiden satsauksista huolimatta korkeintaan kolmasosa kotimaisesta panimo-ohrasta vastaa maailmankaupan laatukriteerejä.

Venäjän panimot ja mallastamot pyrkivät luopumaan ohran tuonnista, mutta kotimaisen ohran vaihtelevan laadun vuoksi se ei ole toistaiseksi mahdollista. Luoteis-Venäjän panimoiden tuonnin osuus riippuu sadosta, Venäjän ohran laadusta ja ohran maailmanmarkkinahinnoista. Luoteis-Venäjän panimoiden suhteen suomalaisilla on seuraavia kilpailuetuja:

- hyvä maantieteellinen sijainti,
- hyvät logistiikkamahdollisuudet,
- edullisempi hinta verrattuna Euroopan maihin.

Logistiikkakustannuksien vuoksi ohran toimittaminen Suomesta muille Venäjän alueille ei ole järkevää.

Venäjällä on tällä hetkellä maailman suurin **kauran** peltopinta-ala. Se on noin 20 % koko maailman kauran peltopinta-alasta. Venäjä on kauran suurimpia tuottajia ja kuluttajia tuotantomäärän ollessa 5-6 miljoonaa tonnia vuodessa. Kauran elintarvikekäyttö on kasvanut viimeisten kolmen vuoden aikana 10 % 350 000 tonniin eli 2,4 kiloon henkeä kohti. Kauraa viljellään kaikilla vilja-alueilla, eniten Siperiassa sekä Volgan Federaatiopiirissä ja Keskeisessä Federaatiopiirissä.

Venäjän kauran laatu ei ole suomalaisten asiantuntijoiden mielestä riittävän korkea, mutta elintarvikevalmistajat, varsinkin kaurahiutaleiden ja kaurakeksien valmistajat, joille hinta on tärkein valintakriteeri, eivät halua tuoda kauraa ulkomailta ja ilmoittavat olevansa tyytyväisiä paikallisen kauran laatuun. Vuoden 2010 huono sato saattaa kuitenkin johtaa siihen, että venäläiset valmistajat joutuvat joko ostamaan kauraa ulkomailta tai vähentämään tuotantoaan.

Ruis on myös erittäin tärkeä vilja Venäjällä, ja maa onkin yksi kolmesta johtavasta rukiin tuottajasta Puolan ja Saksan rinnalla. Venäjällä viljellään etupäässä syysruislajikkeita, pääasiassa Volgan seudulla, Keski-Venäjällä ja Uralin seudulla.

Vuonna 2010 kuivuuden seurauksena rukiin hinta nousi Venäjällä erittäin nopeasti 3,5 -kertaiseksi. Asiantuntijoiden mielestä vuonna 2011 ruista ei riitä kotimaan tarpeisiin ja ensimmäistä kertaa 15 vuoteen Venäjä joutuu tuomaan maahan ruista jauhojen tuotantoa varten.

Öljykasvien kokonaissato Venäjällä vuonna 2009 oli 8 186 000 tonnia. Suhteessa vuoteen 2008 kokonaissato laski 8,8 %, mutta vuosien 2000 ja 2009 välisenä aikana kokonaissatomäärät nousivat vuosittain keskimäärin 8,5 %. Tärkeimpiä öljykasveja ovat auringonkukka, soiija, öljypellava, sinappi ja rapsi. Kaikista öljykasveista eniten viljellään auringonkukkaa.

Rapsin tuotanto on alkanut Venäjällä vasta noin 30 vuotta sitten. Nykyisin rapsin satoisuus Venäjällä on hyvin alhainen, keskimäärin 100–110 kiloa / ha. Syynä on se, että maanviljelijöillä ei ole riittävästi tietoa ja taitoa rapsiviljelystä ja häviöt korjuun ja käsittelyn aikana ovat suuret, jopa 50 %. Venäjällä viljellään pääasiassa kevätrapsia, etupäässä Tatarstanissa ja Stavropolin aluepiirissä. Rapsin tuotanto on kasvussa Siperiassa, varsinkin Omskin, Tjumenin ja Irkutskin alueilla ja Altain tasavallassa. Asiantuntijoiden mukaan Venäjän sää- ja ilmasto-olosuhteet mahdollistavat rapsin kylvöalan kasvattamisen 5 miljoonaan hehtaariin.

Aiemmin rapsia viljeltiin Venäjällä vain rehuksi, mutta tällä hetkellä merkittävä osa raaka-aineesta menee vientiin. Rapsin vienti, joka vuonna 2005 oli 6000 tonnia, kasvoi vuoteen 2009 mennessä 78000 tonniin. Venäjän rapsin tärkeimpiä vientimaita ovat EU-maat. Venäjän osuus maailman rapsikaupasta on kuitenkin toistaiseksi vähäinen.

Venäjällä ei ole omaa biodieseltuotantoa. Nykyolosuhteissa on epätodennäköistä, että sitä syntyisi. Venäjällä ei ole erikoistekniikkaa rapsiviljelyyn, eikä myöskään sopivia varastointitiloja siemenille, rautatiekuljetusten hinta on erittäin korkea eikä rautateillä ole erikoissäiliöitä eikä terminaaleja biodieselille. Biopolttoaineen valmistuksen pääesteenä on kuitenkin valtion veropolitiikka, jonka seurauksena biopolttoaineen hinta on perinteisen bensiinin hintaa korkeampi.

Rypsi on suhteellisen uusi kasvi Venäjällä. Sitä on viljelty vasta viimeisten viiden vuoden aikana. Rypsin viljelymäärät ovat niin vähäiset, ettei siitä löydy tilastotietoja.

Jalostus ja viljakasvien siemenkauppa Venäjällä

Venäläisten jalostajien mukaan Venäjällä on riittävästi maatalouskasvien, mm. viljakasvien ja öljykasvien lajikkeita, mutta monet niistä eivät enää vastaa viljelijöiden eivätkä jalostusteollisuuden vaatimuksia. Kasvinjalostusta, siementen lisäysviljelyä ja valvontaa säännöstelevä lainsäädäntö on kesken ja kasvinjalostajilla on suuria ongelmia.

Kasvinjalostus ja siementen tuotanto Venäjällä on vaikeaa mm. seuraavista syistä:

- siementen tuotantoon ei kohdistu valtion tukea,
- infrastruktuuri ja tekniikka ovat vanhentuneet,
- uusien lajikkeiden käyttöönottomekanismit ovat puutteellisia,
- valtionpolitiikka jalostuslainsäädännössä ei ole kehittynyttä.

Venäläiset maanviljelijät ja maataloussektorin viranomaiset eivät kuitenkaan pidä kylvösiementen laatua erityisen tärkeänä, sillä virallisten tilastotietojen mukaan sekalaadun siementen aiheuttama tappio on vain 3 %. Huomattavasti tärkeämpänä pidetään oikea-aikaista ja riittävää lannoitteiden lisäämistä ja torjunta-aineiden käyttöä (ks. kuva 13).

Venäjän kasvinjalostus- ja siementen lisäysviljelyjärjestelmän tärkeimpiä viranomaistahoja ja säännöstelijöitä ovat FGU Gossortkomissija, FGU Rosselkhoztsentr ja Rosselkhoz nadzor (ks. sivu 63). Verkostoon kuuluu Venäjän maataloustiedeakatemia sekä erilaisia oppilaitoksia, kansalaisjärjestöjä, kaupallisia ja ei-kaupallisia organisaatioita, kunnallisia valvontaelimiä, maatalousyrityksiä ja fermereitä. Venäjän maatalousministeriön ja Venäjän maataloustiedeakatemian verkostossa on tällä hetkellä mukana yli 500 valtiollista ja yksityistä tilaa, joilla tuotetaan valiosiemeniä, ja joilla on lisenssi siementen lisäysviljelyyn. Tämän lisäksi on olemassa lähes yhtä paljon yrityksiä ja yksityisyrittäjiä, juridisia ja fyysisiä henkilöitä, jotka eivät kuulu Venäjän maatalousministeriön kasvinjalostusverkoston piiriin, mutta viljelevät kuitenkin valioluokan siemeniä. Tämä kiristää kilpailua Venäjän siemenmarkkinoilla.

Venäjällä käytetään kuutta siemenviljalaatuluokkaa: alkuperäinen siemen, supervaliosiemien, valiosiemien sekä 1., 2. ja 3. sukupolven (reproduktion) siemen. Supervaliosiemienet ja valiosiemienet tuotetaan kasvinjalostuslaitoksissa, lähinnä valtion tutkimuslaitoksissa, jotka ovat säilyneet Neuvostoliiton ajoista. Laitoksista valioluokan siemenet toimitetaan siementen lisäysviljelyyn erikoistuneille yrityksille, jotka tuottavat 1.-3. sukupolven siemeniä ja myyvät niitä loppukäyttäjille sekä välittäjille.

Uusien lajikkeiden suojelua ja rekisteröintiä Venäjällä säännöstelee Venäjän Federaation valtiollinen lajikekomissio, Gossortkomissija, jonka tehtävänä on käsitellä patenttihakemuksia ja myöntää luvat käyttää rekisteröityä lajiketta. Lajikekomissio suorittaa uusien lajikkeiden tarkastukset ja testaukset ja ylläpitää valtion jalostussäätöjen rekisteriä sekä käyttöön myönnettyjen lajikkeiden rekisteriä. Komission keskeinen elin Maatalouskasvien laadun valvontakeskus sijaitsee Moskovassa. Venäjän Federaation eri tasavalloissa, aluepiireissä ja alueilla toimii 61 tarkastajavirastoa, 29 lajikejalostusasemaa, 639 lajikejalostusosastoa sekä 10 erikoislaboratoriota. Rekisteröimättömien kasvilajikkeiden siementen ja eläinrotujen siitosmateriaalien tuominen Venäjälle on kielletty. Poikkeuksena ovat ne siemenet, joita tuotetaan Venäjällä vientitarkoitukseen.

Venäjän maatalouden yksi keskeisimpiä ongelmia on jatkuva pula laadukkaista kylvösiemenistä. Valiosiemienet ovat kalliita, mutta takaavat hyvän satoisuuden, kun taas halvat siemenet, joita maanviljelijät, varsinkin yksityisyrittäjät ja pienet yritykset joutuvat ostamaan jatkuvan rahanpuutteen vuoksi, alentavat sekä satoisuutta että sadon laatua. Tilannetta huonontaa taantuman

aiheuttama taloudellinen epävakaisuus, jonka seurauksena Venäjän pankit eivät myönnä lainoja pienille yrityksille eivätkä yksityisyrittäjille. Myös valtion maatalouskehitysohjelma on hidastunut ja törmännyt moniin haasteisiin. Maassa on paljon yrityksiä, jotka eivät pysty ostamaan huippukalliita valioluokan ja ensimmäisten sukupolvien siemeniä eivätkä lisäksi maksamaan lisenssimaksuja patenttiomistajille.

Lisenssimaksuja säännöstelevää lainsäädäntöä ei myöskään ole. Venäjän Federaation jalostuksesta annettu laki menetti voimansa 1.1.2008 ja siitä lähtien jalostustoimintaa, jalostajien oikeuksia ja lisenssimaksuja on säännöstellyt VF:n Siviilikoodeksi, joka pitää lajikejalostajien suojelua ja valvontaa tekijänoikeuksien suojelun ja valvonnan yksityistapauksena. Jalostajien oikeuksien rikkomiseen sovelletaan yleisiä asetuksia immateriaaliomaisuuden varkaudesta sekä vahingoittumisesta ja jokaisen patenttiomistajan täytyy sopia erikseen käyttäjän kanssa lisenssi-ymys. maksuista. Siemenhankintatukea ei ole mitenkään sidottu siementen lisäysviljelyyn ja viranomaiset eivät tarkista, minkälaisia siemeniä maatalousyrittäjät ostavat valtion tuella. Kaiken edellä mainitun perusteella suomalaisten siemenviljelijöiden ja venäläisten maatalousyrittäjien yhteistyö tuntuu erittäin haasteelliselta.

Asiantuntijoiden mielestä Siviilikoodeksi ei riitä lajikejalostajien oikeuksien suojelemiseksi. Nykyään Venäjän Maatalousministeriö kehittää uutta lainsäädäntöä, joka säännöstelisi jalostustoimintaa. Toukokuussa 2010 Venäjän presidentti Dmitri Medvedev antoi ministeriölle tehtäväksi valmistaa lakiluonnos Venäjän Duuman käsiteltäväksi 1.7.2011 mennessä.

Siemeniä toimitetaan Venäjälle runsaasti, mutta viljakasvien siementen tuonnin osuus on korkeintaan 4 %. Venäjän valtio pitää siementen tuotantoa strategisen tärkeänä ja pyrkii luopumaan siementen tuonnista kokonaan. Nykyään Venäjälle tuodaan eniten maissin, auringonkukan, vihannesten ja varsinkin sokerijuurikkaan siemeniä. Siemeniä tuotetaan sekä siementen lisäysviljelyyn erikoistuneissa tiloissa ja laitoksissa sekä tavallisissa maatalousyrittäjissä, jotka viljelevät siemeniä lähinnä omiin tarpeisiin.

Viljan ja öljykasvien standardit Venäjällä

Vuoden 2003 Venäjän Federaation ”Laki teknisestä säännöstelystä” määrittelee, että kaikista vanhoista GOST-standardeista luovutaan vuoteen 2010 mennessä. Niiden sijalle annetaan uudet ”Tekniset Ohjesäännöt”. 2003–2010 Valtion Duma on kuitenkin hyväksynyt vain yksitoista uutta standardia tarvittavista 700:sta. Niinpä viljan ja viljatuotteiden osalta venäläiset tuottajat, jalostajat ja maahantuojat saavat edelleenkin ohjeita vanhoista GOST-standardeista.

Kasvinviljely ja siementen lisäysviljely Leningradin alueella

Leningradin alueen kasvinviljelyn päätavoitteena ovat lypsykarjanhoidon rehutarpeiden tyydyttäminen sekä vihannesten ja perunoiden toimitukset Pietarin ja Leningradin alueen markkinoille.

Maatalouskasvien kokonaiskylvöala on 259400 hehtaaria. Viljakasvien osuus siitä on vain 31700 hehtaaria, viljaa tuotetaan etupäässä rehutarpeisiin. Rehukasveja (rehujuureksia, säilörehukasveja, rehumaisia, yksi- ja monivuotisia nurmikasveja) viljellään 188500 hehtaarilla. Rehutuotanto pystyy kuitenkin tyydyttämään karjanhoidon tarpeista vain 40 %, ja Leningradin alueen karjanhoitajat joutuvat ostamaan rehua muualta.

Viime vuosina ohran ja kauran osuus viljatuotannossa on kasvanut, kun taas syysrukiin ja vehnän osuus on vähentynyt. Leningradin alueelle on myös tullut uusi viljakasvi, ruisvehnä eli tritcale. Vuonna 2009 viljakasvien keskimääräinen satoisuus oli 2,93 tonnia / ha.

Alueellinen laki ”Leningradin alueen vuoden 2025 sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen strategialuonnos” edellyttää maataloussektorin aktiivista kehitystä uusien investointien, lainojen ja tuotantokapasiteetin uusimisen avulla. Strategia tähtää maataloustuotteiden tuotannon 3,2 %:n kasvuun vuoteen 2013 mennessä vuoteen 2008 verrattuna.

Luoteis-Venäjällä on tällä hetkellä neljä tahoa, jotka jalostavat vilja- ja palkokasveja: Leningradin maataloustutkimusinstituutti, Arkangelin maataloustutkimusinstituutti, Venäjän kasvinviljelyn instituutti (VIR) sekä Maito-, laidunmaa- ja nurmitalouden Luoteis-Venäjän tutkimusinstituutti. Kaikki laitokset kuuluvat Maatalousakatemian Luoteis-Venäjän tutkimuskeskukseen (NIU SZRNC). Jalostustyötä tehdään rajoitetusti ja vain kuuden kasvin osalta: syysruis, kevätvehnä, ohra, tritcale, lupiini (*Lupinus angustifolius*) ja herne (*Pisum arvense*).

Vuonna 2009 julkaistussa ”Leningradin alueella viljelyyn suositeltavien lajikkeiden rekisterissä” on 55 venäläistä lajiketta ja 10 ulkomaista, mm. kaksi suomalaista lajiketta: kevätohra (*Inari*), rekisteröity v. 1996 ja timotei (*Phleum pratense*), rekisteröity v. 2001. Tästä huolimatta Leningradin alueen pelloilla viljellään pääsääntöisesti vain 20:ta lajiketta. Lisäksi alueella viljellään paljon lajikkeita, jotka rekisterin mukaan eivät sovi paikallisiin ilmasto-olosuhteisiin. Maanviljelijät käyttävät paljon epäpuhtaita sekalajikesiemeniä, varsinkin kauran (31,2 %), syysrukiin (56 %) ja kevätvehnän (64 %) kylvössä. Uusia lajikkeita otetaan käyttöön hitaasti.

Nurmikasvien peltopinta-ala on Luoteis-Venäjällä 678400 hehtaaria eli 23,4 % peltopinta-alasta (2093400 hehtaaria). Nurmikasvinviljelykset keskittyivät Vologdan (42,2 %), Leningradin (26,3 %) ja Novgorodin (18,4 %) alueisiin. Lajikkeita on vähän, alueella viljellään pääasiassa heinäkasveja, joista yleisimpiä ovat timotei eli nurmitähkiä, nurminata, englanninrahiheinä ja puna-apila.

Luoteis-Venäjän ja Leningradin alueella on jatkuvaa pulaa monivuotisten nurmikasvien siemenistä. Luoteis-Venäjä tuottaa siemeniä omiin tarpeisiin noin 80 % tarpeesta, mutta tuotantomäärät vaihtelevat huomattavasti alueittain eikä siementen laatu ole tasaista. Luoteis-Venäjän omavaraisuus nurmisiementen osalta on tällä hetkellä vain 27 %. Asiantuntijoiden mielestä tilanne johtuu kysynnän jyrkästä laskusta 1990-luvulla, jolloin lopetettiin monia siementen lisäysviljelyyn erikoistuneita yrityksiä ja kasvinjalostuslaitoksia. Ongelmalle on vaikea löytää ratkaisua, koska ammattitaitoisesta henkilökunnasta sekä viljely- ja kasvinjalostustekniikasta on jatkuvasti pulaa.

Leningradin alueella alkuperäisiä siemeniä viljellään seitsemässä Tutkimusyliopiston viljelylaitoksessa. Siementen kokonaistuotantomäärä on vain 68,8 tonnia vuodessa, ja resursseja tuotannon laajentamiseen uusilla lajikkeilla ja peltoalueiden lisäämiseen löytyy. Tutkimusyliopiston lisäksi alkuperäisiä siemeniä Leningradin alueella tuottaa OOO NPS ”Klever”. Asiantuntijoiden mielestä jopa 73–89,9 % alueellisten maatalousyritysten siemenistä on huonolaatuisia, alueen ilmasto-olosuhteisiin sopimattomia lajikkeita, vanhemman sukupolven siemeniä (ns. massareproduktiot) ja sekalajikeseoksia. Alueella on myös maatalousyrityksiä, joilla on suhteellisen hyvää tekniikkaa ja siementen lisäysviljelyyn sopivia tiloja. Nämä yritykset tyydyttävät omia siementarpeita, mutta ne eivät ole kiinnostuneet tuottamaan siemeniä myyntiin, kun markkinatilanne ja kysyntä ovat epävakaita. Vuonna 2009 paikalliset yrittäjät tuottivat myytäväksi 2682,6 tonnia viljakasvisiemeniä, mutta alueen viljelijöille myytiin vain 1719 tonnia eli 57,2 % sadosta.

Leningradin alueen maatilat ostavat vilja- ja monivuotisten nurmikasvien siemeniä lähinnä kotimaisilta toimittajilta. Ainoastaan kevätevehnää ja ruisvehnää eli triticalea ostetaan Valkovenäjältä. Yhteensä vuonna 2010 oli ostettu 1088 tonnia viljakasvien siemeniä ja 257 tonnia monivuotisten nurmikasvien siemeniä. Selkeätä ja yhteistä toimintamallia ei ole olemassa.

Tärkeimmät ongelmat, jotka ehkäisevät siementen lisäysviljelyn kehitystä Leningradin alueella, ovat seuraavat:

- Luoteis-Venäjältä puuttuu siementen ennakkotilausjärjestelmä, siemenviljelijöiden ja toimittajien toiminta ei ole koordinoitua,
- lajikejalostajilta ja siemenviljelijöiltä puuttuu siementen lisäysviljelyyn sopivaa nykyaikaista tekniikkaa ja teknologioita,
- maatalousyrietykset eivät halua liittyä yhtenäiseen siementen lisäysviljely- ja hankintajärjestelmään.

Suomen ja Venäjän välinen viljakauppa

Viime vuosina Venäjä on ollut Suomen tärkeimpiä ulkomaankauppakumppaneita. Venäjä on tärkein suomalaisten elintarvikkeiden vientimaa. Kuitenkaan Suomen merkitys kauppakumppanina Venäjän Federaatiolle ei ole kovin suuri. Tällä hetkellä Venäjän keskeisimpiä kumppaneita ovat Alankomaat (12,0 %), Italia (8,3 %) ja Saksa (6,2 %).

Vuosien 2008 – 2009 talouskriisi on vaikuttanut merkittävästi Venäjän ulkomaankauppaan. Ruplan kurssin romahdus ja ostokyvyn heikentyminen johtivat siihen, että venäläiset ostajat luopuivat tuontituotteista ja ostivat niiden sijasta kotimaisia tuotteita ja raaka-aineita. Samaan aikaan hallitus on turvautunut protektionismiin suojatakseen kotimaisia tuottajia, joiden taloudellinen tilanne on heikentynyt nopeasti ja merkittävästi, ja vähentääkseen maan 70–90 % riippuvaisuutta elintarvikkeiden ja tekniikan lääkkeiden yms. tuonnista. Tuloksena maataloustekniikan tuonti laski vuonna 2009 jopa 70 %. Suomen elintarvikkeiden vienti Venäjälle putosi taantuman aikana jopa 30 %:iin. Viime vuoden aikana vienti Venäjälle alkoi uudelleen kasvaa.

Viimeisistä lainsäädäntöaloitteista voi päätellä, että:

- Venäjän Federaation hallitus pyrkii rajoittamaan raaka-aineiden vientiä ja nostamaan niiden jalostusastetta kotimaassa,
- vienti- ja tuontioperaatioiden kallistuminen johtaa siihen, että yhä suurempi määrä tuontituotteiden käyttäjistä vaihtaa venäläisten tuotteiden käyttöön, huolimatta siitä, että monet venäläiset tuotteet ovat edelleenkin huonompaa laatua kuin ulkomaiset,
- suuret kansainväliset yhtiöt etabloituvat aktiivisesti Venäjän markkinoille, perustavat tuotantolaitoksia ja edustustoja ja saavat siten kilpailuetuja verrattuna perinteistä ulkomaankauppaa harjoittaviin kilpailijoihin.

Viljatuotteet ovat koko Suomen elintarvikeviennistä 13 %. Viljatuotteiden koko viennin arvo on 151 miljoonaa euroa. Arvoltaan merkittäväntä on ohramaltaiden vienti, jota seuraavat kaurahiutaleet ja muista viljoista valmistetut hiutaleet. Muiden tuotteiden ja viljan vienti on hyvin vähäistä. Viljatuotteiden viennin arvo Venäjälle oli 2009 yhteensä 20,3 miljoonaa euroa.

Ohramaltaat ovat olleet tärkein Venäjälle viety viljatuote koko 2000-luvun. Maltaiden viennin arvo on laskenut vuoden 2002 26,6 miljoonasta eurosta 2009 vuoden 15,1 miljoonaan euroon.

Viljaa viedään Suomesta Venäjälle satunnaisesti eikä kiinteitä kauppasuhteita tai -kumppaneita juuri ole. Venäjän viennin rooli nähdään vain tilapäisinä täydennystoimituksina, pidempiaikaisen viennin mahdollisuuksien uskotaan kohdistuvan lähinnä erikoisviljoihin (mallasohra, runsasproteiininen vehnä, suurimolaatuinen kaura). Luoteis-Venäjä ei ole viljanviljelyaluetta, ei

ainakaan leipäviljan eikä erikoisviljojen. Siellä viljellään lähinnä rehuviljaa. Toimitukset Venäjälle huonoina satokausina voivat jäädä vähäisiksi, koska säännölliset asiakkaat hoidetaan ensisijaisesti.

Suomessa olisi kiinnostusta tiettyjen raaka-aineiden, kuten rukiin ja auringonkukkarouheen, laajempaan tuontiin Venäjältä. Proteiinin tarve rehutuotannossa herättää kiinnostusta Suomessa sekä rypsiä että rapsia kohtaan. Eräiden haastateltujen mielestä Luoteis-Venäjälle pitäisi perustaa öljynpuristamo.

Vastavuoroisuuden lisäämiseksi suomalaisella teollisuudella olisi kiinnostusta lisätä vilja-, sokeri- sekä olut- ja väkijuomateollisuuden sivutuotteiden (esimerkiksi vehnärehujauho, sokerijuurikasleike, mallasmäski, rankkirehu) tuontia Venäjältä.

Haastatteluissa Suomen ja Venäjän välisen yhteistyön laajentamisen haasteiksi nousi esiin muun muassa seuraavia tekijöitä:

- yhteistyön vastavuoroisuuden puute,
- pitkäjänteisen yhteistyön puute,
- hierarkkinen päätöksenteko Venäjällä,
- poliittisen tason lisäpanostusten tarve yhteistyöedellytysten parantamiseen,
- Suomen elintarvikesektorin yleisen Venäjä-strategian puute,
- Suomen vähäinen Venäjän-kaupan osajien määrä,
- WTO – jäsenyyden puute,
- teollisuuden erilaiset lähtökohdat,
- saatavien turvaaminen,
- logistiset haasteet,
- laitteiden ja teknologian viennissä rahoitusjärjestelmien kehittäminen (keskeinen asia).

Vilja- ja öljykasvien tuotanto ja jalostus Suomessa

Suomessa viljellään vehnää, ruista, ohraa ja kauraa sekä öljykasveja. Suomessa on viljanviljelyssä tavoitteena omavaraisuus. Eri viljalajien satovaihtelut Suomessa ovat huomattavia, millä on osaltaan vaikutusta myös viljan vientiin. Huonoina satokausina viljaa ei välttämättä riitä vientiin sellaisia määriä kuin toivottaisiin.

Vientiin tähdätään lähinnä kaurantuotannossa ja jossain määrin ohrantuotannossa, koska näissä viljoissa viljelypotentialiaali Suomessa on suuri. Lisäksi suomalaisen kauran ja ohran laatutaso on korkea ja Suomesta olisi mahdollisuus viedä korkealaatuista kauraa elintarviketeollisuudelle. Venäjällä on tietoisesti viime vuosina lisätty myös korkeatasoisen mallasohran viljelyä, mutta siitä huolimatta valtaosa ohran viljelypinta-alasta on rehuohran viljelyssä ja korkeatasoisen mallasohran tuontitarve on edelleen suuri.

Ongelmana pitkäjänteiselle vientitoiminnalle on Suomen viljasatojen merkittävä määrällinen vaihtelu vuodesta toiseen. Tästä syystä vientiasiakkaat eivät voi vuodesta toiseen täysin luottaa saavansa laadukasta viljaa Suomesta.

Vehnän tuotanto vastaa suurin piirtein kotimaista kulutusta. Kun vehnä jää jatkossa ainoaksi intervention eli EU:n kustantaman varmuusvarastointijärjestelmän piirissä olevaksi viljakasviksi, on odotettavissa, että vehnän viljelyala tulee kasvamaan erityisesti ohran kustannuksella. Tämä mahdollistaisi runsasproteiinisen vehnän viennin mylly-, leipomo- ja elintarvikekäyttöön. Mahdollisuuksia on erityisesti mylly- ja leipomokäytössä yhdistettynä venäläiseen vehnään laadun nostamiseksi ja kilpailukykyisen kustannustason saavuttamiseksi.

Rukiin tuotanto on edelleen selvästi alle kulutuksen, ja Suomi on ollut pitkään rukiin tuontimaa. Ruista on tuotu satunnaisesti myös Venäjältä. Viljan tuonti Venäjältä ei ole säännöllistä, vaikka laatuominaisuudet olisivatkin riittäviä. Päähaasteena on se, että viljan puhdistuksessa on Venäjällä haasteita ja viljan joukosta on löytynyt runsaasti epäpuhtauksia. Lisäksi haasteena on koko tuontiketjun kontrollin tarve. Yhteistyö Venäjällä toimivien kansainvälisten viljakauppayhtiöiden kanssa voisi parantaa tätä tilannetta.

Ohran tuotanto vaihtelee vuosittain paljon. Kuivat sääolot koettelivat pahiten ohraa vuonna 2010 ja sato jäi sekä määrällisesti heikoksi että laadullisesti keskimääräiseksi. Tämä merkitsee sitä, että vuoden 2010 sadosta ei ole vientiin. Interventiovarastot ovat mahdollistaneet tähän asti kotimaan vajeen täydentämisen, jatkossa jos ohraa ei interventiovarastossa ole, tuonti tulee perustumaan kaupallisiin lähteisiin.

Venäjän oma mallasohrantuotanto ei riitä kattamaan laadukkaan raaka-aineen tarvetta. Laadun nostamisen tarve perustuu siihen, että venäläinen ohra on pienijyväistä ja valkuaispitoisuudet korkeita - uutesaanto on näistä johtuen alhainen. Uutesaantoa pystytään nostamaan suomalaisen mallasohran käytöllä (suurijyväisyys, alhainen proteiinipitoisuus).

Uhkana on maltaan viennin tyrehtyminen kokonaan laadun noustessa Venäjällä, ja ottaen huomioon Venäjän ylimääräisen mallastuskapasiteetin Venäjän WTO-jäsenyyden toteuduttua mallasvirta saattaa kääntyä Venäjältä EU:iin päin.

Suomessa tuotettu **kaura** kuuluu maailman parhaiden kauralaatujen joukkoon. Tästä syystä Keski-Euroopan suuret kauramylyt, erityisesti Saksassa, ostavat skandinaavista ja erityisesti suomalaista kauraa laatu tuotteidensa valmistamiseen. Venäjällä kauran viljely on hyvin pitkälti ollut rehut tuotantoa eikä hiutalekauran laatu tarpeisiin ole viljantuotannossa kiinnitetty riittävästi huomiota. Suomalainen huippulaatuinen kaura on kuitenkin kallista toimitettuna venäläisille myllyille.

Kauraa voidaan luonnollisesti viedä eri tarkoituksiin, silloin laatu ja hinta ovat erilaisia. Käyttökohteita voivat olla myllyteollisuuden lisäksi rehuteollisuus, hevosten sekä siipikarjan ruokinta. Oikealla lajikevalinnalla voidaan tuottaa sopivaa kauraa eri vientitarkoituksiin.

Suomen merkittävimpiä vientituotteita Venäjälle ovat ohramaltaat (pilsneri- ja erikoismaltaat), erikoisrehut (kalan rehut, vasikan rehut, rehutiivisteet, erilaiset premixit sekä kivennäiset), hiutaletuotteet (kaura-, ruis-, ohra-, vehnä- ja 4-viljan hiutaleet), jauhotuotteet sekä viljapohjaiset uutteet. Uutena kohdemarkkinana nähdään myös Venäjällä kehittyvä lastenruokateollisuus (länsimainen omistus). Erikoisrehuja (tiivisteet, kivennäiset, premixit) toimitetaan Suomesta eri puolille Venäjää, ei ainoastaan lähialueille.

Mahdollisuuksia saattaisi olla myös luomuviljaan perustuvissa tuotteissa, erityisesti korkean tason myymälöissä, ravintoloissa ja hotelleissa.

Viljan ja viljalasteiden viennissä Venäjälle logistiikka on kriittinen kustannustekijä. Ainoat kilpailukykyiset kuljetusmuodot isoille volyymeille ovat rautatiekuljetukset ja laivakuljetukset, mutta viimeaikainen rahtikustannusten nouseminen Suomessa ja Venäjällä saattaa tulla lähitulevaisuudessa suureksi haasteeksi.

Siementen lisäysviljely Suomessa on sopimustuotantoa. Suurimmat toimijat ovat Hankkija Maatalous, Kesko ja Raisio. Siemenviljan tuotanto on tarkkaan säädeltyä ja siinä noudatetaan

siemenkauppalaan sekä Maa- ja metsätalousministeriön päätösten vaatimuksia. Sertifioituja siemeniä voi pakata ainoastaan liike, joka on rekisteröitynyt Eviran Siementarkastusyksikön ylläpitämään pakkaamorekisteriin.

Pakkaamot tekevät viljelysopimuksia siemenviljelijöiden kanssa. Viljelytarkastuksessa varmistetaan tilan olosuhteet, kantasiemenen alkuperä, hukkakauratilanne, esikasvit sekä tilan muut lajikkeet. Lisäksi tarkistetaan viljelyksen lajikeaitous, puhtaus muista viljelykasveista ja rikkakasveista, tautitilanne ja etäisyys toisista saman lajin kasvustoista. Hyväksytty siemen saa vakuuslipukkeet, jotka on oltava jokaisessa myyntipakkauksessa tai myyntipakkaukseen on lähtemättömästi painettava vakuus.

Tämä järjestelmä on kallis ja nostaa sertifioidun siemenen hinnan huomattavasti kaupallisen viljan hinnan yläpuolelle, mutta tällä järjestelmällä taataan lajikepuhtaus ja siemenen elinvoimaisuus. Tutkimuksissa on todettu, että sertifioidulla siemenellä kylvetäessä saadaan paremmat ja laadukkaammat hehtaarisadot.

Suomalaisen siemenen vienti todella laajassa mittakaavassa Venäjälle ei ole korkeasta kustannustasosta johtuen mahdollista. Kuitenkin eräät haastatellut asiantuntijat näkivät, että Suomesta voitaisiin viedä ns. ensimmäisen sukupolven kantasiementä Venäjälle.

Siemenkaupan laajentamisen ongelmana tuotiin haastatteluissa esiin Suomen korkea kustannustaso (suomalaisen järjestelmän moniportaisuus). Lajikeviennissä ja paikallisessa lisäämisessä Venäjällä on esteenä myös huonosti toimiva lisenssimaksujen tilityskäytäntö, jopa niiden täydellinen maksamattomuus, niin kuin edellä on mainittu. Ratkaisuna voisi olla kolmikantasopimus, jolla tarkoitetaan sitä, että teollisuusyritys, joka viljelyttää raaka-aineen paikallisilla viljelijöillä, voisi kontrolloida lisenssimaksujen maksamista.

Öljykasvien tuotanto Suomessa

Öljykasvien viljelyala vaihtelee vuosittain voimakkaasti. Viljelyssä oli vuonna 2010 yhteensä 145 000 ha rypsiä ja 16 000 ha rapsia. Suomessa tarvitaan vielä tätäkin enemmän öljysiemeniä rehuteollisuuden rouhetarpeeseen, ja tämän vuoksi Suomesta ei voida viedä öljysiemeniä teollisuuden tarpeisiin Venäjälle. Sen sijaan pohjoisissa olosuhteissa viljeltäviksi sopivia kylvösiemenlajikkeita voitaisiin viedä Luoteis-Venäjän alueille. Venäjällä auringonkukka on kuitenkin täysin hallitseva öljykasvi, rapsia viljellään vain jonkin verran. Rypsin mahdollisuudet ovat vähäisemmät alhaisemman hehtaarisadon vuoksi.

Suomessa on enemminkin tuontitarvetta rypsillemme ja rapsille teollisuuskäyttöön. Venäjällä on kuitenkin korkeat vientitullit sekä rypsillemme että rapsille, mikä estää tuonnin tehokkaasti. Biopolttoaineiden tuotannossa on rypsi-rapsiöljyn täytettävä erittäin korkeat laatuvaatimukset, jotka asettavat tuonnille omat rajansa.

Lisäksi tuontitarvetta olisi valkuaistarpeen takia myös öljykasvien rouheissa, mutta salmonellariski rajoittaa tuontia. Auringonkukkarouheelle olisi kysyntää Suomessa, haasteena on kuitenkin logististen kustannusten korkeus.

Suomen maatalouskoneiden tuotanto ja vienti

Suuria maatalouskonevalmistajia Suomessa ei ole Valtra Oy Ab:tä lukuun ottamatta. AGCO-konsernin osana Valtra ei kuitenkaan pysty myymään omia koneita Venäjän markkinoille. Muut suomalaiset alan yritykset ovat pieniä tai keskisuuria.

Maatalouskoneteollisuuden liikevaihdosta vain kolmasosa tulee Suomen markkinoilta. Maatalouskoneiden vienti on kasvanut tasaisesti 275 milj. eurosta vuonna 2002 noin 450 milj. euroon vuonna 2007. Vientimarkkinat ovat etupäässä Euroopassa, vienti Euroopan ulkopuolelle on marginaalista.

Venäjällä on teknologisia puutteita laadukkaan viljan tuottamisessa. Suomella voisi olla Venäjälle tarjottavaa. Suomessa on erinomaista osaamista viljankuivauksessa ja kuivuriteknologiassa sekä korkeatasoisten kuivureiden valmistusta. Venäjälle viedään ja on viety leikkuupuimureita, traktoreita, muokkaus- ja kylvökoneita ja edellä mainittuja kuivureita. Viljan ja viljatuotteiden käyttöön liittyviä vientituotteita ovat mm. viljanmurskaimet ja tuoresäilöntämenetelmät sekä ruokinta-automaatit. Venäjällä on myös varastointi-, kuljetin- ja terminaaliteknologiatarpeita. Monissa varastoissa ja terminaaleissa on edelleen vanhanaikaiset kuljettimet, puhdistuslaitteet ja lastauslaitteet. Varastojen ja terminaalien mittakaava on kuitenkin varsin suuri eikä suomalaisilla toimittajilla ole välttämättä sopivia tuotteita näihin tarpeisiin. Suunnittelu- ja projektinjohto-osaamista Suomesta löytyy.

Maataloustekniikan vienti Suomesta Venäjälle kasvoi lupaavasti koko 2000-luvun, taloustaantumaa saakka. Vuonna 2008 viennin arvo oli jo 83,5 miljoonaa euroa, mutta laman iskiessä vuonna 2009 vienti putosi 18,2 miljoonaan euroon. Vuonna 2010 tapahtui piristymistä ja tammi-lonkakuun vienti oli 27,6 miljoonaa. Tärkeimpänä esteenä Suomen ja Venäjän väliselle konekaupalle on nykyään se, että venäläiset maatalousyritykset eivät saa tukea maahan tuotujen koneiden hankintaan. Myös tuontikoneiden hankkiminen leasing-sopimuksilla on ongelmallista.

Venäjän-kauppaan liittyvistä haasteista huolimatta suomalaisten yritysten joukosta löytyy positiivisia menestystarinoita. Esim. Sampo-Rosenlew Oy on aloittanut yhteistyön venäläisen Rostovin alueella sijaitsevan Rostselmash-puimuritehtaan kanssa jo vuonna 2003. Yhteistyöhanke on osoittautunut erittäin onnistuneeksi ja tuotemerkki on tullut suosituksi Venäjän markkinoilla. Pellon Group toimittaa tekniikkaansa Venäjälle menestyksellisesti mm. siitä syystä, että Venäjän markkinoilta ei vielä löydy varsinaisia kilpailijoita. Aimo Korte Oy myy ympäri Venäjän rehuviljan murskaukseen tarkoitettuja laitteita.

Maatalouskonsultointipalvelut

Vilja- ja öljykasvialan neuvonnalle ja konsultoinnille on Venäjällä tarvetta. Haasteena on saada vastaava korvaus neuvonta- ja konsultointityöstä. Venäjän luoteisosissa on Suomen kaltaiset olosuhteet ja sinne suomalaisilla olisi viljelyteknologian osalta paljon annettavaa. Leningradin alue on kuitenkin ongelmallinen, koska siellä on totuttu saamaan neuvontaa lähialuehankeprojekteissa ilmaiseksi.

Suomessa on korkeatasoinen viljelyteknologiaosaaminen. Asiantuntijaorganisaatio ProAgrialla, jonka keskittyy maaseudun ja maaseutuelinkeinojen neuvonta- ja kehitystoimintaan kotimaassa, on keskeinen rooli neuvonnassa ja konsultoinnissa. Suomen Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira) on panostanut lähinnä rajavalvontaviranomaisten (kasviperäisten tuotteiden laadunvalvonta) kouluttamiseen siksi, että Suomi pyrkii ehkäisemään kasvi- ja eläinperäisten tautien leviämisen Suomeen.

Suomen rooli sopimusviljelytoiminnan kehittämisessä voi olla neuvonta ja koulutus sekä mallin siirtäminen venäläisten yritysten ja viljelijöiden käyttöön. Viljan logistiikassa on myös kehitystarpeita.

SUOSITUKSIA YHTEISTYÖN KEHITTÄMISELLE:

Yleiset taloudelliset tai poliittiset kehitysalueet

- Maa- ja Metsätalousministeriön sekä Työ- ja Elinkeinoministeriön rooleja ja tehtävänjakoa yhteistyön kehittämisessä Venäjän kanssa pitäisi selkeyttää.
- Yhteistyön kehittämiselle on olemassa mahdollisuuksia, erityisesti Suomen lähialueilla Lähialuehankkeilla tai valtioiden sopimuksilla voi lisätä yhteistyötä
- Yhteistyön tulisi olla pitkäjänteistä ja molempia osapuolia hyödyttävää.
- Suomessa tarvitaan lisää Venäjän kaupan osaajia. Venäjä-osaamista olisi mahdollista lisätä järjestämällä alan eri tahojen henkilökunnalle kansainvälistymiskoulutusta.
- Suomen elintarvikesektorilla pitäisi olla oma Venäjä-strategia. Uuden strategian laatiminen edellyttää sitoutumista ministeriön tasolla.
- Myynti Venäjälle edellyttää yhä enemmän etabloitumista Venäjän markkinoille. Ratkaisu voisi olla yritysten keskinäisen yhteistyön lisääntyminen Venäjän markkinoilla.
- Rajamuodollisuuksia tulisi edelleen yksinkertaistaa ja mahdollisesti pitää kurissa rahtikustannusten nousua. Tässä asiassa viranomaisten rooli rajan molemmalla puolella on erittäin tärkeää.
- Venäjä tarvitsee uutta lainsäädäntöä lajikejalostuksessa ja Suomi voisi ministeriön taholta tarjota kasvinjalostuksen osaamistaan lainsäädännölliseen kehittämistyöhön.
- Venäjän WTO- jäsenyys voi edistää Suomen ja Venäjän välistä kauppaa.

Vilja- ja öljykasvisektori n kehitysalueet

- Viljan viennissä panostettava kauran ja mallasohran vientiin. Yhteistyö venäläisten tahojen kanssa on kuitenkin oltava järjestelmällisempää ja pitkäjänteisempää kuin tähän asti on tehty. Uutena kohdemarkkinana nähdään myös Venäjällä kehittyvä lastenruokateollisuus.
- Suomi voisi toimittaa Venäjälle kylvösiemeniä, jotka ovat sopivia pohjoisissa olosuhteissa viljeltäville lajikkeille. Siemenkaupassa hinnat ovat kuitenkin erittäin tärkeitä.
- Siemenkaupan rojalтымaksujen osalta kolmikantasopimus voisi olla harkitseva toimintamalli.
- Suomessa olisi kiinnostusta tiettyjen raaka-aineiden, esimerkiksi rukiin, rypsin, rapsin, tattarin ja ohran laajempaan tuontiin. Suomalaisella teollisuudella olisi kiinnostusta lisätä vilja-, sokeri- sekä olut- ja viinateollisuuden sivutuotteiden (vehnärehujauho, sokerijuurikasleike, mallasmäski, rankkirehu) tuontia Venäjältä. Myös auringonkukkarouheen tuontiin on kiinnostusta.
- Suomi voisi kehittää Venäjällä luomuviljelyjärjestelmiä.

Muut havaitut kehitysalueet

- Logistiikkaa pitäisi edelleen kehittää.
- Vilja- ja öljykasvialan neuvonnalle ja konsultoinnille on Venäjällä tarvetta. Suomen rooli sopimusviljelytoiminnan kehittämisessä voi olla neuvonta ja koulutus.
- Mahdollisuuksia on myös tekniikan ja teknologioiden viennissä: laitteisto- ja teknologiavalmistusyhteistyössä voisi olla laajenevia mahdollisuuksia. Laitteiden ja teknologian vientiin liittyvien rahoitusjärjestelmien kehittäminen on tärkeää. Suomen maatalouskoneteollisuusklusterin kiinnittää huomionsa Venäjällä tapahtuville muutoksille ja kartoittaa potentiaaliset yhteistyöpartnerit vaikkapa Luoteis-Venäjällä.

3 JOHDANTO

3.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

Venäjän presidentti Dmitri Medvedjev totesi Pietarin viljafoorumissa kesäkuussa 2009, että viljan tuotannon lisääminen ja elintarvikesektorin innovatiivinen kehittäminen ovat Venäjän talouden keskeisimpiä painopistealueita. Suomen ja Venäjän välinen yhteistoiminta vilja- ja öljykasvialoilla on ollut esillä Venäjän ja Suomen maatalousministereiden tapaamisissa viimeisen vuoden aikana, jolloin todettiin, että Suomella voisi olla paljon annettavaa tämän alan kehittämiseksi.

Suomen ja Venäjän välinen kaupankäynti vilja- ja öljykasvialoilla on Suomen EU-jäsenyyden aikana kohdistunut pääasiassa seuraaville aloille: mallas- ja panimoteollisuus, mylly- ja leipomoteollisuus, rehuteollisuus ja viljakauppa.

Kaupankäynti on osoittautunut vaikeaksi, koska Venäjällä ei ole yhtenäistä laatustandardijärjestelmää, joka varmistaisi tasaisen laadun. Lisäksi on vaikeaa myydä suomalaisia siemenlajikkeita Venäjälle, koska niiden täytyy olla Venäjän lajikeluettelossa ja sertifioituina, kuten kansainvälisessä siemenkaupassa on yleisenä vaatimuksena. Kasvinjalostajan immateriaalioikeuksiin perustuvien lisenssimaksujen periminen on ollut Venäjällä hankalaa, vaikka maa kuuluukin alan kansainväliseen järjestöön (UPOV).

"Yhteistyömahdollisuuksien selvittäminen vilja- ja öljykasvialalla" -selvityksen tavoitteena on selvittää ja kartoittaa tarkemmin sekä venäläisten että suomalaisten tarpeet ja mahdollisuudet yhteistyölle. Selvityksen laatija toivoo, että selvitystyön tulosten pohjalta Suomi ja Venäjä voivat kehittää laajempaa yhteistyötä, ja että maa- ja metsätalousministeriöllä on mahdollisuus lähteä kehittämään laajempaa suomalais-venäläistä yhteistyötä vilja- ja öljykasvialalla.

Selvityksessä on tarkasteltu ja kuvattu Suomen ja Venäjän vilja- ja öljykasvisektorin rakennetta, toimintaa ja yhteistyömahdollisuuksia, mm. tunnistettu alan tärkeimmät toimijat.

3.2 Tutkimuksen metodologia ja tutkimusaineiston keruu

Tässä selvityksessä aineisto kerättiin lähinnä haastattelujen ja kirjoituspöytätyöskentelyn avulla. Lähtökohtana oli tarkastella eri näkökulmista Venäjän maatalouden nykytilannetta, kehitysnäkymiä ja haasteita sekä kartoittaa suomalainen tarjonta ja analysoida se Venäjän kysynnän näkökulmasta.

Tutkimuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota venäläisiin ammattilehtiin ja Internetissä julkaistuihin ammattiliittojen ja yhdistysten artikkeleihin, tutkimuksiin ja analyysihin. Tämän lisäksi työhön osallistuneet konsultit seurasivat kaikkia tärkeimpiä alan erikoislehtiä, kuten Agro Investor, APK Inform, Expert etc. Luettelo tietolähteistä löytyy raportin liitteestä.

Tärkeän osan selvitystä muodostavat eri toimijoiden haastattelut. Lista haastatelluista tahoista löytyy selvityksen liitteenä. Näiden haastattelujen avulla on saatu kuva yhteistyön nykytilanteesta Suomen ja Venäjän välillä, mutta tämän lisäksi haastatteluissa on erityisesti painotettu alan tulevaisuuden näkymiä ja läpikäyty niitä haasteita, jotka ovat edessä ratkaistaessa yhteistyön laajentamista. Selvityksen lähteinä on lisäksi käytetty Venäjän Tilastokomitean, Venäjän tullin, Venäjän Maatalousministeriön, TIKE:n ja Suomen Tullihallituksen tilastoja sekä EVIRA:n keräämiä laatutietoja.

4 VILJA- JA ÖLJYKASVIEN TUOTANTO VENÄJÄLLÄ

4.1 Venäjän maatalous

Venäjän Federaatio, jonka alueella on yli 10 % kaikista maailman peltomaista, on maailman suurimpia maatalousmaita. Vuonna 2009 maatalouden osuus bruttokansantuotteesta oli kuitenkin vain 4,7 %, 2,8 % talouden perusvarannoista ja 9,6 % työkykyisestä väestöstä. Yli 80 % peltomaista Venäjällä sijaitsee Keski-Volgan, Pohjois-Kaukasian, Uralin ja Länsi-Siperian alueilla. Tärkeimpiä viljelykasveja ovat viljakasvit, sokerijuurikas, auringonkukka, peruna ja pellava.

Vuodesta 1999 vuoteen 2008 Venäjän maataloustuotanto kasvoi 55 %. Silti vuonna 2008 maataloustuotanto oli vain 87 % vuoden 1990 ”perestroikaa” edeltävästä tasosta. Vuoden 1990 tasoon verrattuna kasvinviljelyn määrä oli noin 130 % ja karjanhoidon määrä 60 %. Vuoden 2008 sato oli 108 miljoonaa tonnia viljakasveja, joka oli suurin sato vuoden 1990 jälkeen. Tämän lisäksi vuonna 2008 Venäjällä tuotettiin 29,1 miljoonaa tonnia sokerijuurikasta, 28,9 miljoonaa tonnia perunaa, 13,0 miljoonaa tonnia vihanneksia ja 7,3 miljoonaa tonnia auringonkukkaa.

Vuonna 2009 viljakasvien tuotanto oli 97 miljoonaa tonnia. Samana vuonna Venäjältä vietiin 16,8 miljoonaa tonnia vehnää 2,7 miljardin USD:n arvosta. Yhteensä maatalouden kokonaistuotanto kasvoi vuonna 2009 2,5 % lähinnä palstaviljelijöiden tuotannon kasvun myötä. Vuonna 2010 maataloustuotanto putosi virallisen tilaston mukaan 3 %. Kuivuuden ja metsäpalojen vuoksi kasvinviljely väheni 15 %, mutta karjanhoito kasvoi samana vuonna 10 %.

Taulukko 1. Venäjän maataloustuotannon kehitys

MAATALOUSTUOTANTO VV 1996 – 2009, MILJ. RUPLAA												
v.	Kaikentyyppiset tuottajat			Maatalousyritykset			Palstaviljelijät			Fermerit		
	maa- talous yht.	mm.		maa- talous yht.	mm.		maa- talous yht.	mm.		maa- talous yht.	mm.	
		Kasvin- viljely	karjan- hoito		Kasvin- viljely	karjan- hoito		Kasvin- viljely	karjan- hoito		Kasvin- viljely	karjan- hoito
1996	283407	153731	129676	140050	73086	66964	137795	77071	60724	5562	3574	1988
1997	303179	165609	137570	143515	80778	62737	152273	79701	72572	7391	5130	2261
1998	298373	143041	155332	120607	56941	63666	171104	82338	88766	6662	3762	2900
1999	585958	307112	278846	249773	128120	121653	320810	168591	152219	15375	10401	4974
2000	742424	394718	347706	335616	189006	146610	383182	188489	194693	23626	17223	6403
2001	918246	466159	452087	421836	224433	197403	460669	214607	246062	35741	27119	8622
2002	968153	480659	487494	409292	197532	211760	520578	255265	265313	38283	27862	10421
2003	1076351	557212	519139	458286	235676	222610	565709	281638	284071	52356	39898	12458
2004	1253237	650582	602655	573493	307141	266352	600722	280020	320702	79022	63421	15601
2005	1380961	669819	711142	615591	294402	321189	681026	311389	369637	84344	64028	20316
2006	1570554	764784	805770	704486	343881	360605	754816	336237	418579	111252	84666	26586
2007	1931629	1002443	929186	918543	490439	428104	856566	388508	468058	156520	123496	33024
2008	2461355	1306337	1155018	1183649	637574	546075	1068499	501528	566971	209207	167235	41972
2009	2515941	1238904	1277037	1141469	542785	598684	1184781	552936	631845	189691	143183	46508
2010	2444831	1053085	1391746	1074788	402244	672544	1204329	537703	666626	165714	113138	52576

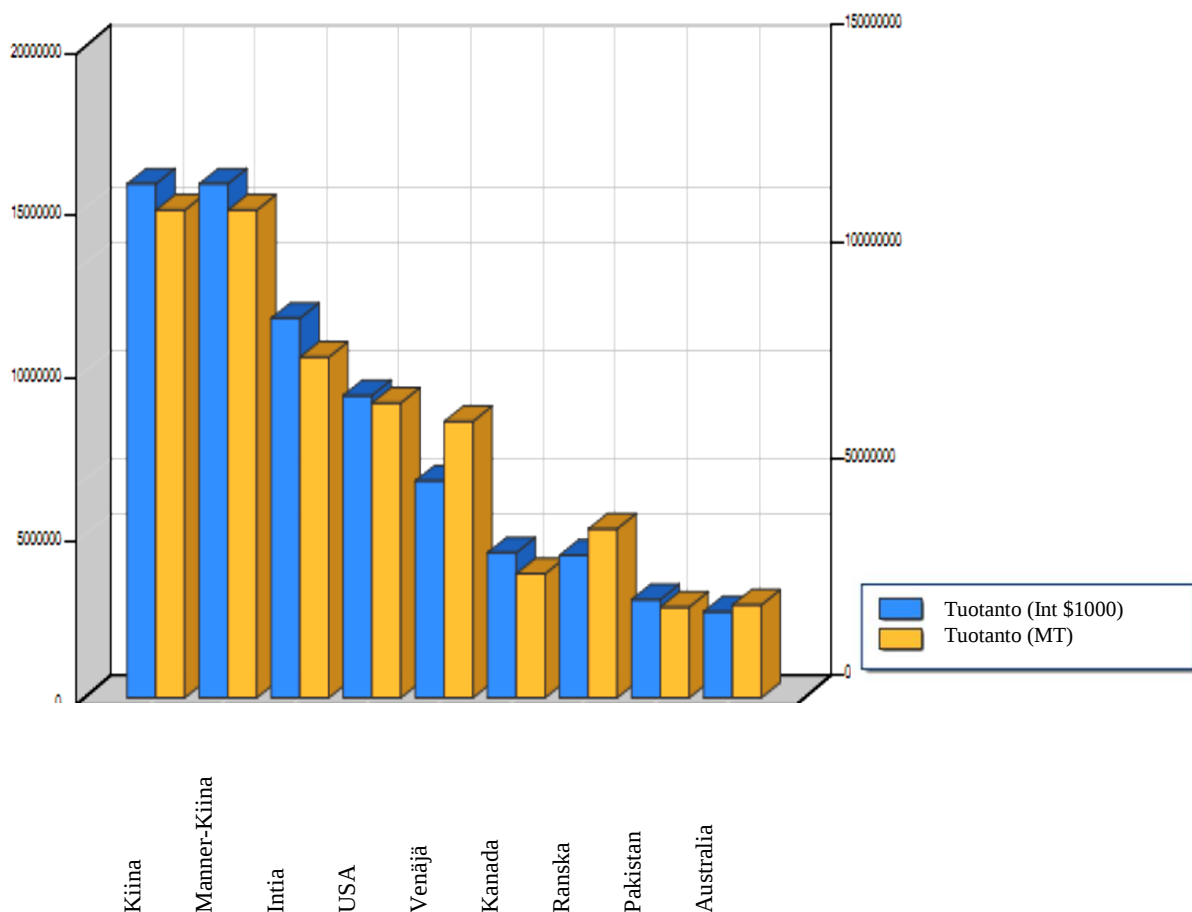
Vuoden 2011 IQ:lla maatalouden kokonaistuotanto oli Venäjän tilastokomitean alustavan tiedon mukaan 342300 miljoonaa ruplaa (8557,5 MEUR).

Vuoden 2010 alussa Venäjä oli 3. sijalla maailmassa viljakasvien viennissä (USA:n ja EU:n jälkeen) ja 4. sijalla maailmassa vehnän viennissä (USA:n, EU:n ja Kanadan jälkeen). ”Amundi Funds Global Agriculture”- rahaston johtaja Nicolas Fragneau ennusti, että vuonna 2010 Venäjällä olisi ollut mahdollisuus lähestyä EU:n tasoa viljan viennissä. Sitä ei tapahtunut johtuen vakavasta kuivuudesta, joka vahingoitti merkittävästi monien IVY:n ja Euroopan maiden maataloutta, sekä kuivuuden takia asetetusta viljan vientikiellosta.

Venäjän Federaation hallitus ilmoitti toukokuussa 2011 siemenviljan vientikiellon peruuttamisesta 1.7.2011 lukien. Hallitus ennusti 2011 sadon määräksi 85–90 miljoonaa tonnia. *”Tänä vuonna Venäjällä on lisätty kylvöalaa ja syysviljan tuhot jäivät 6,6 prosenttiin”*, ilmoitti Viljaliiton johtaja Arkadi Zlochevskij. *”Syysviljasta saadaan tänä vuonna satoa 14,5 miljoonalta hehtaarilta, ja kevätviljaa 31 miljoonalta hehtaarilta. Sadon määrä on 85 - 90 miljoonaa tonnia, josta vientiin riittää noin 20 miljoonaa tonnia. Viljavarastoon jää tällöin 17 miljoonaa tonnia”*, hän totesi. Laskelmien mukaan Venäjän viljavaranto on tällä hetkellä 20 miljoonaa tonnia, mikä on huomattavasti YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n asettamia tavoitteita enemmän.

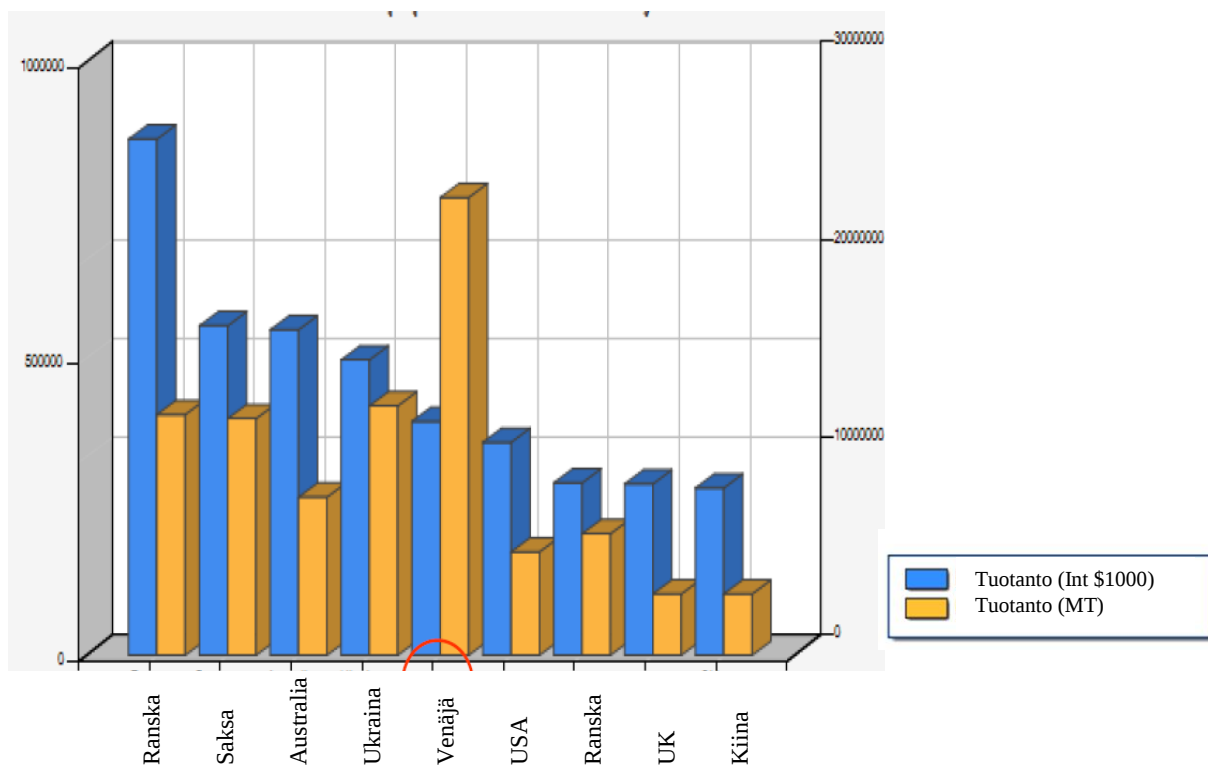
USA:n maatalousministeriön arvion mukaan Venäjä pystyy viemään vuoden 2011 loppuun mennessä noin 10 miljoonaa tonnia viljaa.

Kuva 1. Venäjän osuus maailman vehnätuotannossa

Lähde: FAO stat

Kuva 2. Venäjän osuus maailman ohratuotannossa*

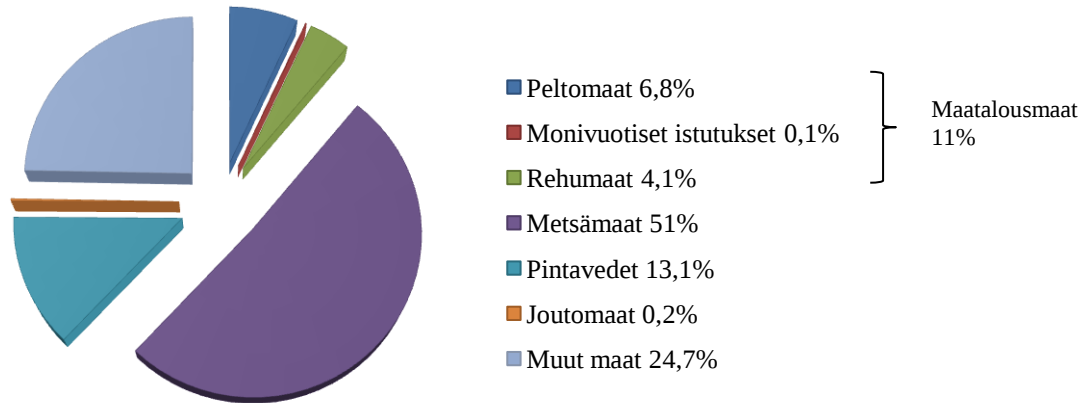

Lähde: FAO stat

4.2 Kasvinviljely Venäjällä

Maanviljely on monilla Venäjän alueilla onnenkauppaa, ja monet maatalousyritykset ovat kannattamattomia tai tappiollisia. Maatalousmaiden osuus on Venäjän Tilastokomitean mukaan noin 11 % kaikista käytettävissä olevista maista.

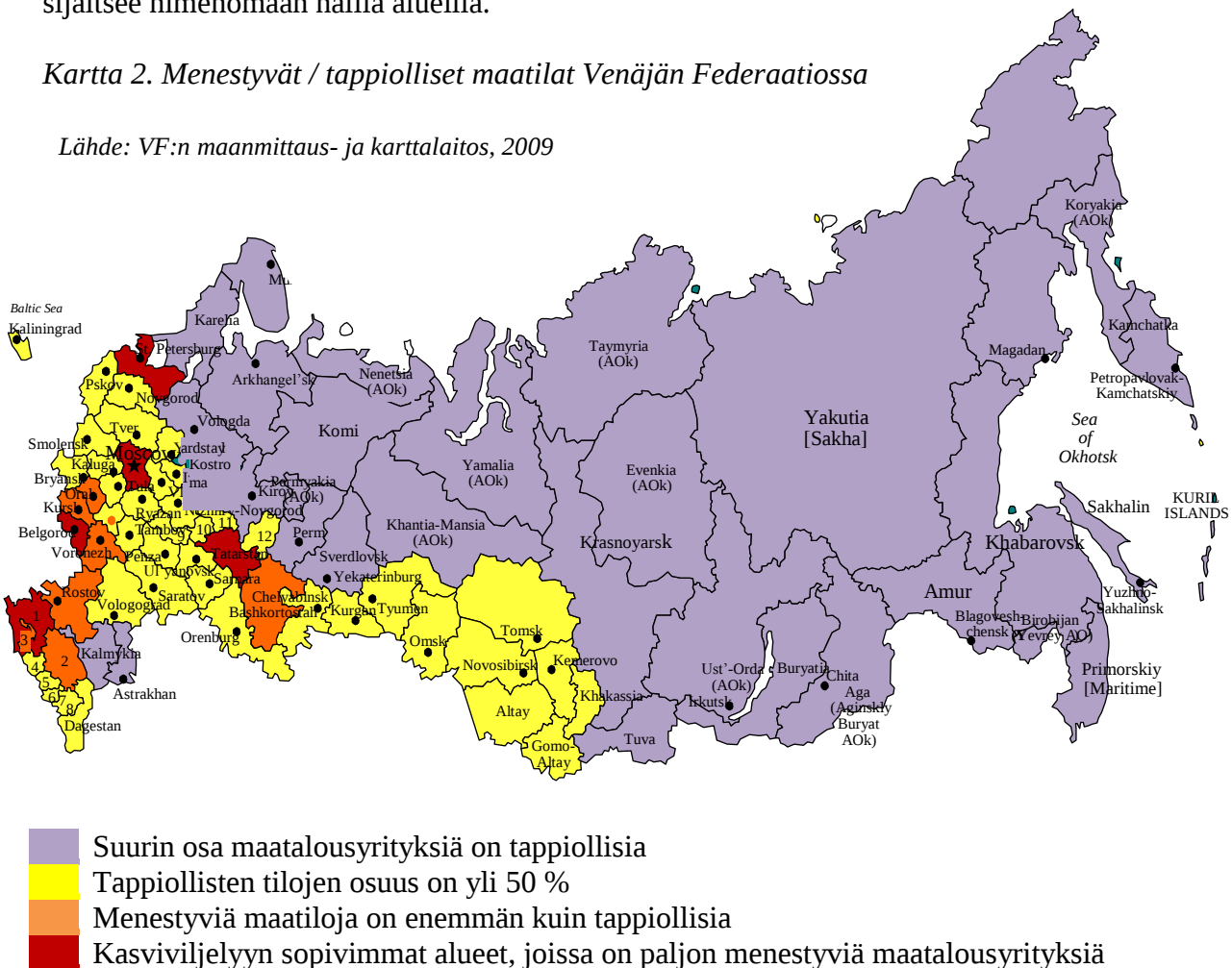
Kuva 3. Venäjän maat

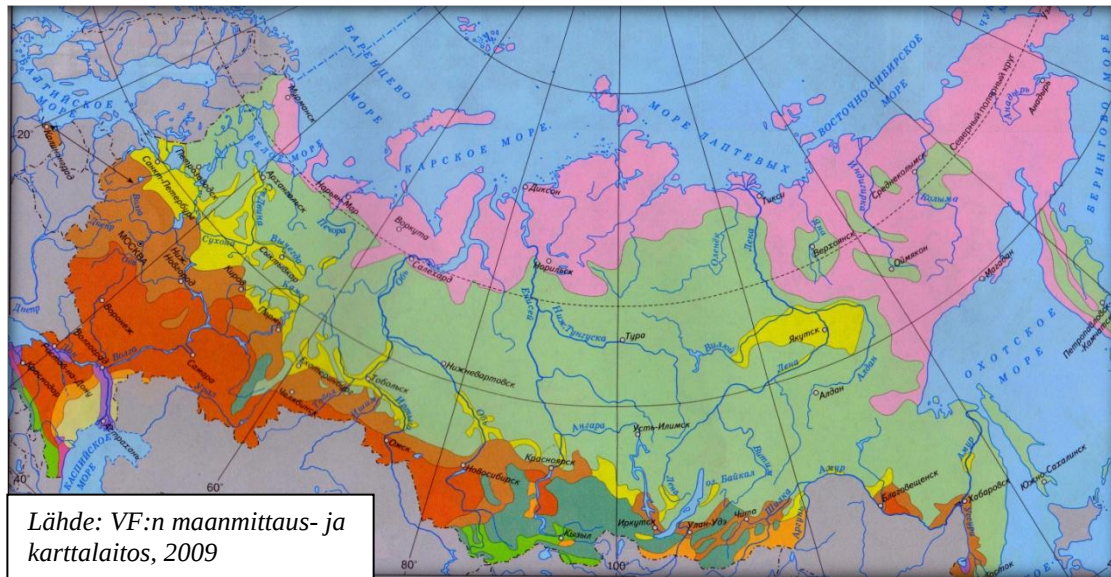
Kasvinviljelyyn sopivimmat maat sijaitsevat Etelä- ja Lounais-Venäjällä: Belgorodin alueella, Krasnodarin aluepiirissä ja Etelä-Volgan alueella. Vastaavasti suurin osa VF:n menestyvistä tiloista sijaitsee nimenomaan näillä alueilla.

Kartta 2. Menestyvät / tappiolliset maatilat Venäjän Federaatiossa

Lähde: VF:n maanmittaus- ja karttalaitos, 2009

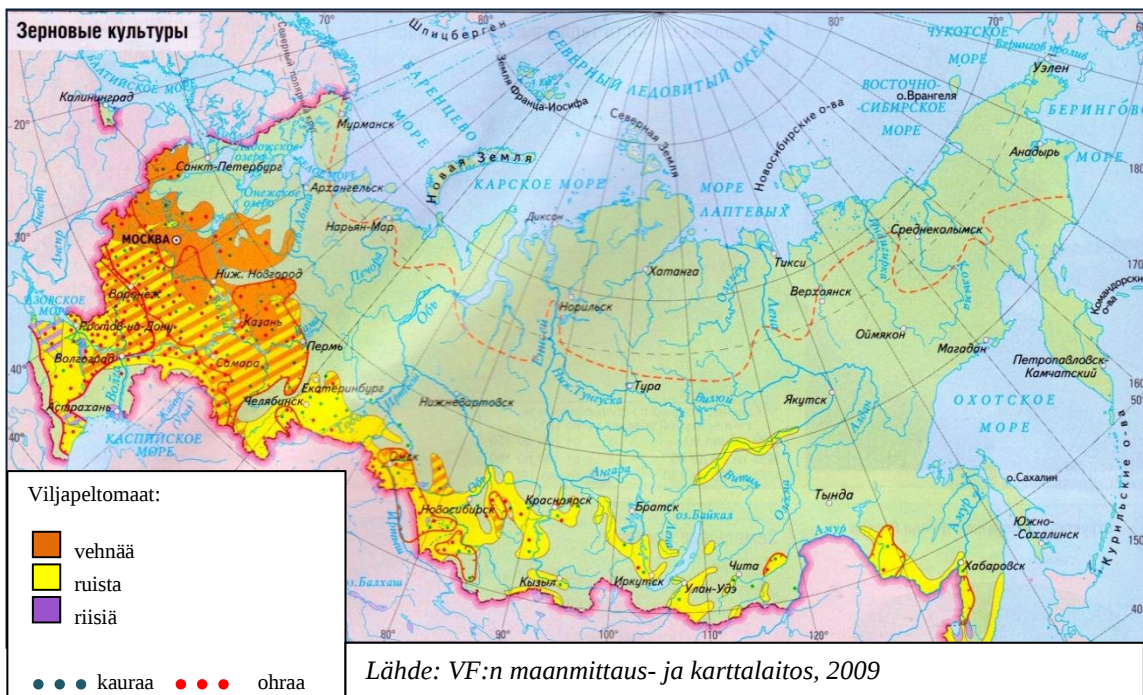
Kartta 3. Venäjän viljelyalueet

Porolaitumet, suot, tundra, routa	Metsät ja suot, joissa on pienet maatalousalueet
Metsät ja suot, merkittävän kokoiset maatalousalueet (luonnon rehumaat ja peltomaat)	Vuorilaitumet (jäätiköt, kalliot), joissa pieniä peltomaa-alueita
Maatalousmaat (peltomaat ja luonnon rehumaat), metsät ja suot	Kastelupeltomaat, joihin yhdistyvät muut maat
Peltomaat. Luonnon rehumaat-alueet	Metsät, vuorilaitumet, hankalat maat (jäätiköt, kalliot, vierinkivisora-alueet)
Laitumet ja merkittävät peltomaa-alueet	

Maanviljely kehittyy lauhkean ilmaston multamaan (mustan mullan) alueilla. Venäjän tärkein viljelykasvi on kevätvehnä, toiseksi tärkein on syysvehnä ja kolmanneksi tärkein on kevätohra.

Kartta 4. Viljakasvit

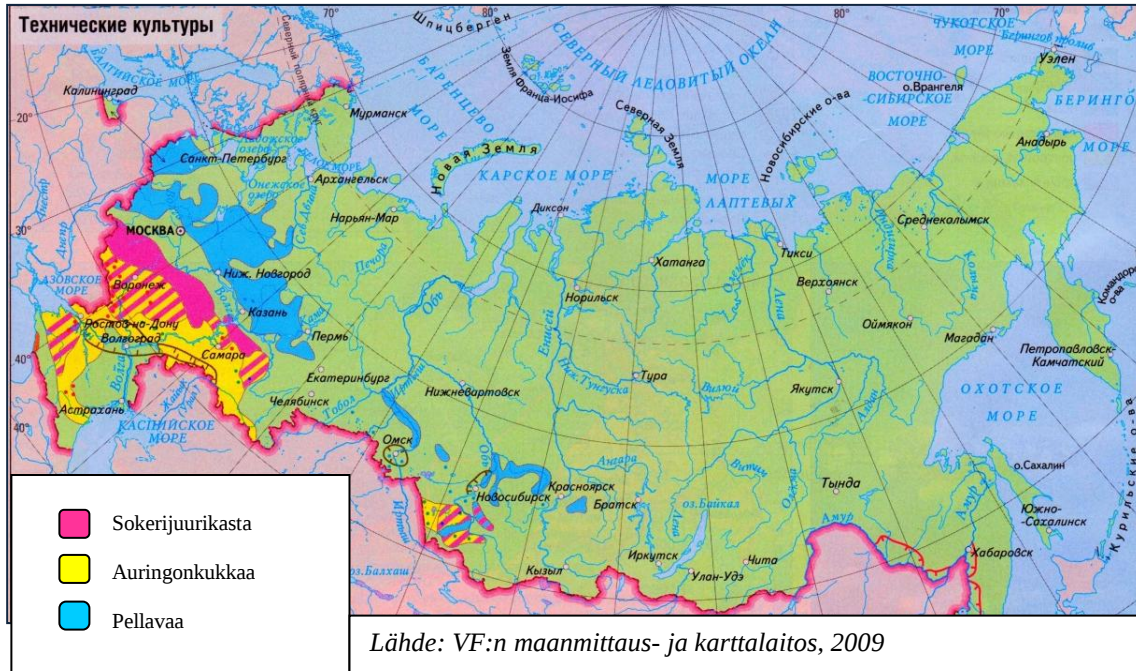

Viljapeltomaat:

vehnää	
ruista	
riisiä	
kauraa	ohraa

Niin sanotuista teknisistä kasveista merkittävin Venäjän maataloudelle on auringonkukka. Sen osuus on tällä hetkellä noin 10 % kaikista peltomaista. Soijan, sokerijuurikkaan ja rapsin osuudet ovat vastaavasti 1,6 %, 1,5 % ja 1,2 % peltomaista.

Kartta 4. Tekniset kasvit

Viime vuosina peltomaiden rakenne on pysynyt hyvin vakaana, vaikka auringonkukan ja rapsin viljely on lisääntynyt.

Taulukko 2. Kylvöalojen rakenne

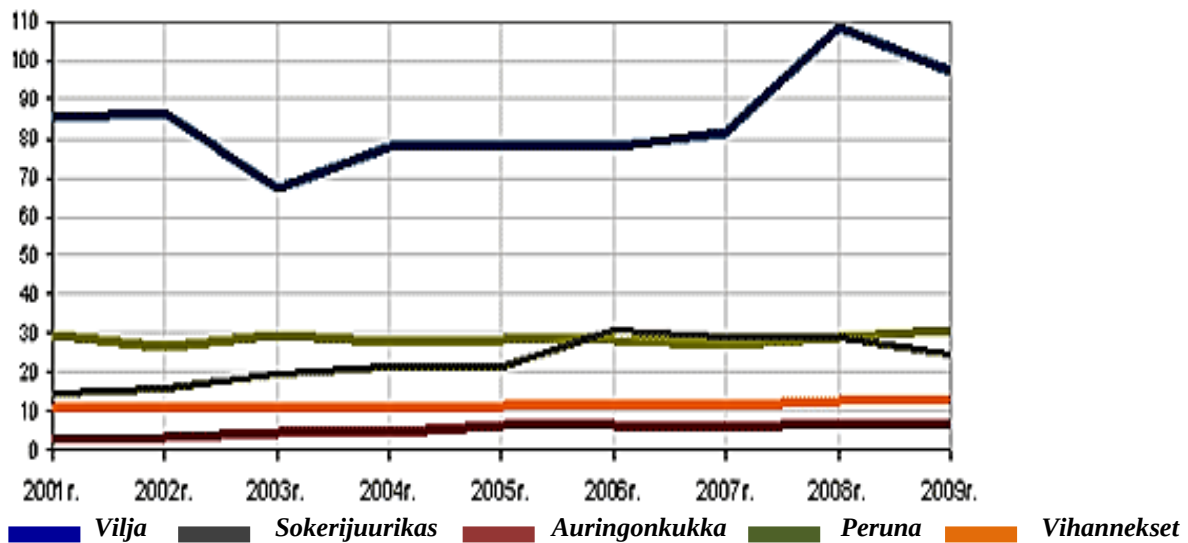
	2009		2010	
	Tuhatta hehtaaria	% koko kylvöalasta	Tuhatta hehtaaria	% koko kylvöalasta
Koko kylvöala	77805	100	74835	100
Viljakasvit ja palkokasvit	47553	61,8	43607	58,3
Syysviljakasvit	16744	21,6	15134	20,2
joista:				
- vehnä	13835	17,8	12709	17,0
- ruis	2142	2,8	1837	2,5
- ohra	582	0,8	464	0,6
Kevätviljakasvit ja palkokasvit	30809	40,2	28472	38,1
joista:				
- vehnä	14863	19,3	13977	18,7
- maissijyvä	1365	1,9	1552	2,1
- ohra	8453	11,0	6750	9,0

	2009		2010	
	Tuhatta hehtaaria	% koko kylvöalasta	Tuhatta hehtaaria	% koko kylvöalasta
- kaura	3374	4,6	3043	4,1
- hirssi	522	0,7	525	0,7
- tattari	932	1,2	1077	1,4
- riisi	183	0,2	202	0,3
- palkokasvit	1080	1,3	1312	1,8
- joista herne	846	1,0	986	1,3
Vehnä – yhteensä	28698	37,1	26686	35,7
Ruis – yhteensä	2147	2,8	1840	2,5
Ohra – yhteensä	9035	11,7	7214	9,6
Tekniset kasvit	8962	11,5	10935	14,6
Pellava (<i>Linum usitatissimum</i>)	69	0,1	52	0,1
Hamppu	2	0,0	1	0,0
Sokerijuurikas	819	1,1	1160	1,5
Öljykasvit	8020	10,3	9662	12,9
joista:				
- auringonkukka	6196	8,0	7171	9,6
- pellava (<i>Linum humile</i> Mill.)	146	0,2	268	0,4
- soija	875	1,1	1198	1,6
- sinapit	101	0,1	112	0,1
- rapsi	688	0,9	878	1,2
- eteeriset öljykasvit	23	0,02	23	0,03
Peruna, vihannekset ja melonipeltokasvit	3002	3,9	3015	4,0
Peruna	2193	2,8	2208	2,9
Vihannekset	653	0,8	659	0,9
Melonipeltokasvit	146	0,2	142	0,2
Rehukasvit	18288	22,8	17278	23,1
Rehujuurikasvit	40	0,1	41	0,1
Sokerijuurikas karjan rehuksi	9	0,01	8	0,01
Melonipeltokasvit rehuksi	22	0,03	23	0,03
Säilörehukasvit (ilman maissia)	326	0,4	271	0,4
Maissi säilörehuun, viherrehu, säilötty kuivatettu rehu	1504	1,8	1358	1,8
Yksivuotiset heinät	4488	5,2	4154	5,6
Monivuotiset heinät	11897	15,3	11397	15,3

Lähde: Rosstat – Venäjän tilastolaitos.

Maatalouskasvien kokonaissatomäärät (lukuun ottamatta vehnää, jonka satoisuus on vaihdellut merkittävästi vuodesta 2008 lähtien) pysyivät suhteellisen muuttumattomina.

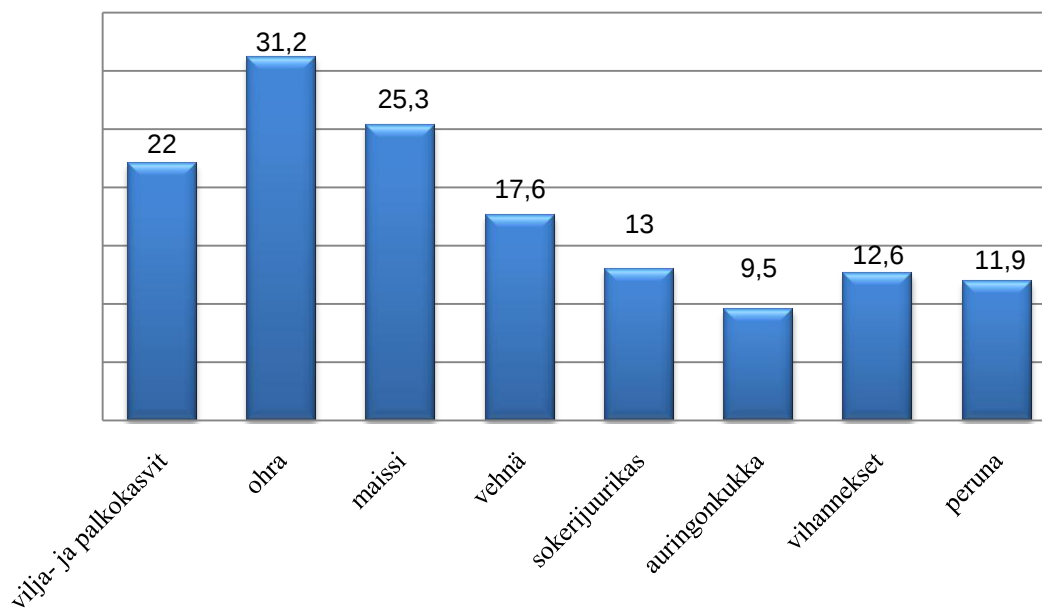
Kuva 4. Maatalouskasvien kokonaissato vv. 2001 - 2009, milj.tonnia

Lähde: VNIIZK Kalinenko, Venäjän tilastolaitos

Vuonna 2010 viljasato laski 67 miljoonaan tonniin Keski-Venäjän kuivuuden takia.

Kuva 5. 2010:n satovahingot Venäjän Federaatiossa, % kylvöalasta

Lähde: Venäjän viljaliitto

4.3 Maatilojen hallintarakenteet

Viljan ja teknisten kasvien päätuottajia ovat maatalousyrietykset. Vuonna 2009 maatalousyrietysten osuus viljan tuotannosta oli 78,2 %, vaikka niiden osuus maatalouden kokonaistuotannosta oli vain noin 46 %.

Taulukko 3. Eri maatalousyrietysten osuus maatalouden kokonaistuotannosta, %

	2006	2007	2008	2009
Maatalousyrietykset	41.2	43.8	48.1	45.9
Fermerit	6.5	7.5	8.5	7.7
Palstaviljelijät	52.3	48.7	43.4	46.4

Lähde: Rosstat – Venäjän tilastolaitos

Venäjän tilastoissa ja laissa maataloustuottajat jaetaan kolmeen kategoriaan tuottajien oikeudellisen aseman perusteella.

Maatalousyrietykset ovat maatiloja, joiden laillinen toimintamuoto on yhtiö, esimerkiksi osakeyhtiö. Tähän ryhmään kuuluvat suuret holding-yhtiöt, mm. entiset kolhoosit ja sovhoosit, ja pienemmät tuottajat, mukaan lukien perheyrietykset, jotka eivät ole vain yksittäisiä elinkeinoharjoittajia, vaan yrietyksiä. Consesus of Argiculture 2006 – raportin (Rosstat 2007a) mukaan, maatilayrietyksien koko vaihtelee 3 ja 10 000 hehtaarin välillä (keskiarvo on 6 833 hehtaaria).

Yksityisyrittäjiksi rekisteröityneitä ja maatalouden liiketoimintaa harjoittelevia yrittäjiä Venäjällä kutsutaan fermereiksi. Fermereiden tilat ovat keskimäärin pienempiä kuin yhtiömaatilat: 77,5 % itsenäisistä maatilayrittäjistä ei omista 50:ttä hehtaaria enempää. Fermereiden joukosta löytyy kuitenkin suurtilallisia, jotka omistavat 10 000 hehtaaria peltomaata tai jopa enemmänkin. Keskimääräisen venäläisen fermerin omistuksessa on 105 hehtaaria peltomaata.

Kolmannen kategorian muodostavat kotitaloudet eli palstaviljelijät. Suurin ero ryhmien välillä on, että palstaviljelijät eivät rekisteröidy yrittäjiksi. Tontin koko vaihtelee 0,05 hehtaarista yli 10 hehtaariin (maa-alan keskiarvo / tontti on noin 0,07 hehtaaria). Taulukoista 4 ja 5 näkyy, että tietyillä sektoreilla palstaviljelijöiden osuus voi olla hyvin suuri.

Kategorioihin jako perustuu enemmänkin tuottajien oikeudelliseen asemaan kuin toiminnan todelliseen luonteeseen ja kokoon, siksi eri kategorioiden rajat ovat epäselvät. Raja-alueille jäävät esimerkiksi pienet perheomisteiset ”yrietyksimaatilat”, suuret itsenäiset (perhe)viljelijät, joilla on kuitenkin teollinen organisaatio takanaan, maanviljelijät, jotka viljelevät vihanneksia ja tuottavat lihaa vain omaan käyttöön ja kaupunkilaiset, jotka viljelevät vihanneksia ja hedelmiä datsha-tiloilla myyntitarpeisiin.

Taulukko 4. Peltomaan omistus Venäjällä, %

Peltomaan omistus, %	
Maatalousyritykset	
Kaikki peltomaat	75,9
Viljakasvit ja palkokasvit	75,7
Teollisuuskasvit	69,9
Perunat ja vihannekset	10,0
Rehukasvit	89,6
Palstaviljelijät	
Kaikki peltomaat	4,2
Viljakasvit ja palkokasvit	0,9
Teollisuuskasvit	0,4
Perunat ja vihannekset	81,5
Rehukasvit	2,4
Fermerit	
Kaikki peltomaat	19,9
Viljakasvit ja palkokasvit	23,4
Teollisuuskasvit	29,7
Perunat ja vihannekset	8,5
Rehukasvit	8,0

Taulukko 5. Karjanhoito, tärkeimpien tuotteiden tuotanto 2010

Karjanhoito, tärkeimpien tuotteiden tuotanto 2010	
Maatalousyritykset	
Lihat tuotanto, teuraspaino, 1000 t	6080
Maito, milj. t	14,3
Kananmunat, mrd. kpl	31,3
Palstaviljelijät	
Lihat tuotanto, teuraspaino, 1000 t	4060
Maito, milj. t	16,1
Kananmunat, mrd. kpl	9,0
Fermerit	
Lihat tuotanto, teuraspaino, 1000 t	347
Maito, milj. t	1,5
Kananmunat, mrd. kpl	0,3

4.3.1 Maatalousyritykset

Taulukko 6. Maatalousyritysten yhtiömuodot

Yhtiömuodot	Osuus %
Avoimet osakeyhtiöt	6,6
Suljetut osakeyhtiöt	7,7
Rajavastuuyhtiöt	45,0
Kolhoosit	1,7
Maatalousosuuskunnat	30,0
Valtion omistuksessa olevat yritykset	3,3
Muut	5,7

Yli 50 % venäläisistä yrityksistä on yksityisten investojien omistamia yrityksiä, osakeyhtiöitä ja rajavastuuyhtiöitä. Ainoastaan 3,3 % yrityksistä on valtion omistamia ja noin kolmasosa on maatalousosuuskuntia. Neuvostoliiton maataloussektorin uudelleenorganisoinnin jälkeen useimmat sovhoosit ja kolhoosit muutettiin suljetuiksi osakeyhtiöiksi ja niiden osuus koko maatalousyritysten määrästä oli 90-luvun alussa noin 51 %. 1990-luvun puolessa välissä tapahtuneiden lainsäädännöllisten muutosten johdosta 60 % maatalousyrityksistä muutettiin tuotanto-osuuskunniksi mm. veroitukseen liittyvistä syistä. 2000-luvun alusta lähtien maatalousosuuskuntien määrä on kuitenkin ollut laskussa, mutta rajavastuuyhtiöiden määrä taas on ollut nousussa.

Maataloussektorin osakeyhtiöt ovat periaatteessa tavallisia osakeyhtiöitä, mutta niissä on venäläisiä erityispiirteitä: pienosakkeenomistajien ja päättäjien väliset suhteet ovat erittäin monimutkaisia, osinkoja maksetaan epäsäännöllisesti, osakkeenomistajien kokoukset ovat muodollisuuksia eikä monilla omistajilla ole mitään realistista vaikutusvaltaa. Yritysten toiminta ei ole läpinäkyvää eikä suurin osa osakkeenomistajista osallistu päätöksentekoon.

Maatalousosuuskunta on lain mukaisesti osuuskunta, ”jossa *maanviljelijät yhdistävät voimansa tiettyjen yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi*”. Osuuskunnat yritysmuotona eroavat tavallisemmista investojien omistamista yrityksistä. Molemmat on organisoitu kuten yritykset, mutta investojien omistamat yritykset ajavat voiton maksimointia, kun taas osuuskunnat pyrkivät maksimoimaan hyödyt jäsenilleen, mikä tavallisesti johtaa nollatulokseen. Maatalousosuuskunnat ovat tavallisesti entisiä kolhooseja, jotka on muutettu maatalousyrityksiksi 90-luvun alussa. Uusi organisaatiomuoto ei kuitenkaan ole lisännyt tehokkuutta, mikä oli uudistusten ensisijainen tarkoitus, vaan suurin osa osuuskunnista toimii nykyään tappiolla ja on riippuvaisia valtion tuesta.

4.3.2 Palstaviljelijät

Palstaviljelijöillä, joita kutsutaan myös kotitalousviljelijöiksi ja puutarhureiksi, on merkittävä rooli Venäjän maataloudessa. Monissa sekä kehittyneissä että kehittyvissä maissa niin trooppisessa kuin leudossa ilmastossa puutarhanhoito on merkittävä lisä paikallisella, alueellisella ja kansantaloudellisella tasolla. Puutarhahoidon merkitys Venäjällä on tätäkin suurempi, sillä 35

miljoonaa niin kaupungissa kuin maaseudulla asuvaa perhettä (noin 66 % maan kotitalouksista) omistaa pienen maa-alueen, jolla kasvatetaan ruokaa pääosin omaan käyttöön tai myyntitarkoitukseen (Rosstat 2007). Palstaviljelijät tuottavat noin 46,5 % koko Venäjän maataloustuotteista.

Venäläiset ja monet ulkomaalaiset tutkijat ovat välttäneet viljely-sanankäyttöä puutarhanhoidon ja palstaviljelijöiden yhteydessä, koska viljelyyn liitetään usein kaupallinen tarkoitus ja virallisesti rekisteröity maatalous. Tässä tapauksessa kyseessä on usein ruokakasvien viljely omaan käyttöön, maa-alueet ovat yleensä pieniä ja viljely on useimmiten harrastepohjaista tai osa-aikaista kuin päätoimista. Karjanhoidon osalta tilanne on hieman erilainen, koska palstaviljelijät tuottavat jopa 40 % sianlihasta ja yli 50 % maidosta, ja huomattava osa tuotannosta menee myyntiin.

4.3.3 Fermerit

Ennen taantumaa Venäjällä puhuttiin paljon pienten maatalousyritysten eli fermeri-talouksien kehittämisestä, mm. kanavoimalla heille valtion tukea sekä antamalla mahdollisuuksia saada pankkilainoja edullisesti. Nämä keskustelut ovat herättäneet paljon toiveita yksityisyrittäjien keskuudessa, mutta eivät yleensä ole johtaneet mihinkään, vaan tällä hetkellä VF:n maatalous kehittyä etupäässä agroholding-tyyppisten yhtiöiden ansiosta.

Maatalousraaka-aineiden ja elintarvikkeiden hintojen nousu sekä tukirahoitus, jota Venäjän valtio kanavoi maatalouteen, houkuttelivat ennen taantumaa maatalousmarkkinoille uusia kilpailijoita, jotka ilmoittivat miljoonainvestoinneista viljelyyn, karjanhoitoon ja elintarviketeollisuuteen. Holding-yhtymät konsolitoivat maatalousmaat, sijoittivat osakkeisiin ja obligaatioihin arvopaperimarkkinoille ja yrittivät päästä ulkomaanmarkkinoille.

Asiantuntijoiden mielestä fermerit ovat tehokkaampia kuin isot agroholding-yhtiöt, varsinkin ns. maatalouden riskialueilla. He käyttävät maata, tekniikkaa ja muita resursseja huolellisemmin, huolehtivat infrastruktuurista ja sosiaalisista ongelmista, sijoittavat ympäristöön, pyrkivät jatkuvasti parantamaan tuotteiden laatua ja reagoimaan nopeasti kysynnän muutoksiin. Valitettavasti suurten agroholding-yhtiöiden lisääntyminen on vaikuttanut kielteisesti pieniin ja keskisuuriin maataloustuottajiin. Niiden osuus tuskin kasvaa merkittävästi lähitulevaisuudessa. Yksityisyrittäjillä ei ole paljoa omia resursseja liiketoiminnan kehittämiseksi, ja heidän on vaikeaa kilpailla isojen maatalousyritysten kanssa. Yksi tärkeä este fermerisektorin kehittämiseksi on se, että valtion tuki kanavoidaan lähinnä suurille yrityksille.

Fermereiden osuus maataloustuotannosta on verrattain pieni. Tähän on useita syitä, kuten pientilojen taloudellinen epävakaus maatalouden riskialueilla, kalliit luotot, polttoaineiden ja lannoitteiden sekä siementen ja maataloustekniikan hintojen nousu. Akkor-fermeriliiton¹ toimitusjohtajan Tatjana Agapovan mukaan yksityisten tilojen tukemista on käsitelty Akkorin vuosikokouksessa maaliskuussa 2011. Kokouksessa, johon osallistui myös Venäjän pääministeri V.V. Putin, esitettiin muun muassa seuraavia tukimuotoja:

- 50 % korvaus maanmuokkauskuluista peltomaaksi, varat valtion budjetista,
- perustamismäärärahat fermereille maan, eläinten, laitteiden ja siementen hankintaan,
- maataloustekniikan, laitteiston ja karjan leasing-maksujen osittainen kuolettaminen,
- alueellisen maitotilojen kehittämisohjelman jatkaminen vuoteen 2020 asti,
- vanhentuneen maataloustekniikan vaihto-ohjelman laatiminen,
- lainsäädännön edelleen yksinkertaistaminen ja byrokratian vähentäminen,

¹ Venäjän fermereiden ja maatalousosuoskuntien liitto <http://www.akkor.ru/>

- kylien sosiaalisen infrastruktuurin edelleen kehittäminen ja talojen rakentaminen fermereille,
- luototusta koskevien rajoitusten poistaminen tuontilaitteiden hankintojen osalta

Kyseiset fermeritaloutta tukevat toimenpiteet on suunniteltu melko pitkällä aikajänteellä, joten tuloksia voidaan odottaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. On kuitenkin huomattava, että kyseiset toimenpiteet ovat vasta ehdotuksia, eikä tällä hetkellä voida varmasti arvioida, mitkä ehdotuksista voidaan toteuttaa ja millaisella aikataululla. On selvää, että Venäjän asteittainen selviäminen öljyn ja maakaasun maailmanmarkkinahintojen laskun aiheuttamasta kriisistä saattaa vakauttaa maatalouden tilannetta ja lisätä tukea pienille ja keskisuurille yrityksille. Vielä on kuitenkin liian varhaista tehdä minkäänlaisia johtopäätöksiä.

Eräs uusimmista käytännön toimenpiteistä on Venäjän hallituksen päätös 24.3.2011, joka myöntää Venäjän maatalouden toimijoille 50 % alennuksen maatalouslaitteiden leasing-hinnoista vuoden 2011 aikana. Päätös koskee yli 6 000 eri laitetta. On kuitenkin otettava huomioon, että tämä päätös on tehty lähinnä Rosagroleasingin omia haasteita silmällä pitäen: vuonna 2010 kiristyneet leasing-ehdot johtivat Rosagroleasingin konetoimitusten 64 %:n laskuun edellisvuoteen verrattuna, ja yhtiön varastoon on kasaantunut liian paljon koneita. Rosagroleasingin johtaja Valeri Nazarov totesi Federaation neuvoston maataloustuotannosta vastaavalle komitealle antamassaan katsauksessa, että maatalouskoneita tullaan toimittamaan ensisijaisesti fermereille ja palstaviljelijöille.

4.3.4 Agroholdingit

Agroholding – yhtiö on ryhmä yrityksiä, jotka ovat saman juridisen tai fyysisen henkilön tai henkilöiden omistuksessa. Agroholdingin toiminta kattaa elintarvikeketjun kaikki tai monet vaiheet pellostä pöydälle. Vuonna 2009 Venäjällä oli yli 200 agroholding-yhtiötä, joiden omistuksessa oli 13,5 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata. Agroholdingit ovat muodostuneet viimeisten 10 vuoden aikana maatalouskonsolidoinnista ja venäläisten asiantuntijoiden mielestä konsolidointiprosessit Venäjän markkinoilla jatkuvat tulevaisuudessakin, vaikkeivät niin nopeasti kuin aikaisemmin.

Esimerkkinä tällaisesta holding-yhtiöstä on Razgulay Group², yksi Venäjän johtavista maataloustuotannon yrityksistä. 17 vuotta maatalousmarkkinoilla toiminut yritys on erikoistunut valmistukseen, jalostukseen ja elintarvikkeiden myyntiin. Yritys toimii Venäjän Federaation 18 alueella, mm. Luoteis-Venäjän, mustanmullan, Ylä- ja Keski-Volgan, Pohjois-Kaukasuksen, Etelä-Uralin ja Länsi-Siperian alueilla. Yhtiön eri yrityksissä on yhteensä yli 15000 työntekijää.

Razgulay Group aloitti toimintansa 1992, jolloin se myi elintarvikkeita ja maataloustuotteita Venäjällä ja Ukrainassa. Vuodesta 1995 lähtien Razgulay on alkanut investoida jalostukseen, mutta tuolloin tukku- ja vähittäiskauppa oli vielä yhtiön päätoimintaa. Vuodesta 2000 yhtiö on keskittynyt maanviljelyyn ja elintarviketuotantoon, lähinnä viljan ja sokerin jalostukseen.

Tällä hetkellä yhtiöön kuuluu mm.

- 12 viljasiiloa, varastointikapasiteetti 2,4 milj. tonnia viljaa,
- 3 viljatehdasta, jalostuskapasiteetti 370 000 tonnia viljaa vuodessa,
- 7 myllyä, prosessointikapasiteetti 750 000 tonnia viljaa vuodessa,
- 10 sokeritehdasta,

² http://www.raz.ru/index_e.php

- maitosäilyketehdas,
- sokerijuurikkaan jalostuslaitos, jalostuskapasiteetti 4 milj. tonnia sokerijuurikasta vuodessa,
- raakasokerin jalostuslaitos, jalostuskapasiteetti 1,4 milj. tonnia raakasokeria vuodessa.

Vuonna 2005 yhtiö päätti alkaa kasvattaa raaka-aineita omaan elintarviketuotantoon vahvistaakseen riippumattomuuttaan toimittajista ja yhteistyöpartnereista. Tällä hetkellä yhtiön maatalousyritykset kasvattavat sokerijuurikasta, riisiä, viljaa, oliiveja ja öljykasveja. Yhtiön peltojen kokonaispeltoala on yli 460 000 hehtaaria. Vuodesta 2009 yhtiö on perustanut Razgulay Market -nimisen kauppahuoneen, jonka päätehtävänä on yhtiön tuotteiden myynti.

2000-luvulla Venäjälle syntyneistä maatalous-holding -yhtiöistä vain kaksi ovat julkisia – Razgulay Group ja Tchergizovo Group³. Venäjän Forbes'in⁴ mukaan johtavimpia ei-julkisia agroholding-yhtiöitä ovat:

Taulukko 7. Venäjän johtavimmat agroholdingit

Yritys	Toiminta
Prodo	Karjanhoito ja lihatuotteiden tuotanto
Prodimeks	Valkoisen juurikassokerin laajamittainen tuotanto, yritys tuottaa 15 % venäjän sokerin tuotantomäärästä
Miratorg	Venäjän suurin lihan jakelija; yhtiön viljayksikkö hoitaa kokonaan holding-yhtymän viljatarpeet, joita on täysrehun valmistuksessa
Jug Rusi	Viljan myynti ja jalostus, kasvisöljyn ja muiden elintarvikkeiden tuotanto
Sodruzhestv	Soijapapujen ja rapsin jalostus, kalajauhojen ja eläinperäisten sekavalkuaisseosten tuotanto, maissigluteenin ja lysiniin tuonti, jakelu loppuasiakkaille
VALARS Group	Kansainvälisten viljamarkkinoiden toimija, viljakasvien ja öljykasvien mittava vientitoiminta Venäjältä, Ukrainasta ja Kazakstanista Euroopan, Aasian ja Afrikan markkinoille
Rusagro	Sokerin ja sokerijuurikkaan tuotanto
EFKO group	Teollisten rasvojen ja ruokarasvojen (margariinit, kasvisöljyt) valmistaja, yksi öljytuotteiden johtavia venäläisiä yrityksiä
Aston	Auringonkukan ja viljakasvien viljely ja tuotanto, vilja- ja öljytuotteiden vienti ja tuonti, yms.
Ostankinskij MPK	Karjanhoito ja lihanjalostus
Agriko	Karjanhoito, kasvinviljely, vientikauppa, jalostus
Rosinteragroservis	Viljakauppa, päätoimisesti vienti
Prioskolje	Siipikarjalihan kotimarkkinoiden johtavia yrityksiä, Euroopan suurin siipikarjanhoitokompleksi
APK OGO	Yksi suurimmista diversifioiduista maatalousholding-yhtymistä
Optifood	Siipikarja- ja sianlihan, kalan ja hedelmien tuonti, myynti ja jalostus
Nastjusha	Viljan tuotanto, jalostus, mylly- ja leipomoteollisuus
Kosmos group	Karjanhoito ja karjatuotteiden jalostus
Eksima	Karjanhoito

³ Tchergizovo Group on Venäjän suurimpia pystyintegroituja yhtiöitä lihan tuotannon ja jalostuksen alalla.

⁴ Vuoden 2010 luokitus perustuu yhtiöiden vuoden 2009 myyntikatetutuloisiin.

IKAR-tutkimuslaitoksen⁵ arvioiden mukaan, 2009 syksyllä Venäjällä oli 35 suurta maatalousyhtymää, joiden omistuksessa oli 100 000 hehtaaria tai enemmän peltomaata. Tämä tarkoittaa, että 35 johtavaa maanomistajaa omistaa noin 10 % peltomaista. Yhteensä agroholding-yhtiöitä on noin 200. Niiden lisäksi Venäjällä on muita suuria ja keskisuuria maatalousyhtiöitä, jotka omistavat 1000–100000 hehtaaria peltomaata. Ne sijaitsevat etupäässä Keski-Venäjällä, Etelä-Venäjällä ja Volgan alueella, jotka ovat lähinnä mustanmullan alueita. Tällä vyöhykkeellä sijaitsee 14 Venäjän Federaation johtavaa maatalousaluetta. Niiden osuus Venäjän pinta-alasta on vain 4 %, mutta niillä sijaitsee 30 % Venäjän peltomaista ja ne tuottavat 60 % Venäjän viljasta. Uralin itäpuolella johtavia viljakasvialueita ovat Altain, Novosibirskin, Omskin ja Kurganin alueet.

4.4 Maatalouden kehityksen tulevaisuuden näkymät

Venäjän Talouskehitysministeriön (TKM) laatima ja hallituksen hyväksymä ”*Sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen ennuste vuosille 2011–2013*”⁶ on Venäjän valtion keskeisiä talousasiakirjoja. Sen mukaan Venäjällä laaditaan vuosibudjetit ja määritellään valtion tukitoimenpiteet, jotka kohdistuvat talouden eri aloihin, mm. maatalouteen. Kyseisen ennusteen mukaan maatalouden nopeaa kasvua ei ole odotettavissa vuoteen 2013 mennessä. Maatalouden osuus BKT:sta ei myöskään kasva, vaan pysyy lähivuosina 3,5–4 %:n tasolla. Vuonna 2013 maataloustuotteiden tuotanto kasvaa vuoden 2009 tasolle ja nousee parhaimmillaan 5,5 % sen yläpuolelle. Maatalouden investointien kasvua ei myöskään voi odottaa, ja valtion rahoitus pysyy 120–137 miljardin ruplan tasolla.

Vuoden 2010 vakava kuivuus aiheutti merkittävää vahinkoa maataloudelle. Kuivuudesta kärsi yli 25000 maatalousyhtymää ja 37 aluetta. Kuivuus keskeytti maataloustuotannon kasvun, joka oli positiivista (+ 1,2 % vuonna 2009) myös taantuman aikana. Kuivuuden takia sato tuhoutui 13,3 miljoonalla hehtaarella eli noin 30 % kaikista kylvöistä. Kasvinviljelytuotteiden tuotanto putosi 20–25 %, ja maatalouteen kohdistunut suora vahinko oli arvoltaan yli 40 miljardia ruplaa.

Kuivuus ja kato leikkasivat Venäjän bruttokansantuotetta 0,3 - 0,5 % ja nostivat inflaatiota ainakin 1 %. Maailmanpankin ennusteen mukaan kuivuuden aiheuttama elintarvikehintojen nopea nousu pakottaa köyhyysrajan alapuolelle vähintään 700 000 venäläistä ja köyhyys nousee taas taantumavuoden 2008 tasolle. Kuivuuden takia maatalousyhtiöillä on nyt vähemmän investointiresursseja, eikä tilanne korjaudu seuraavan kahden kolmen vuoden aikana. Kuivuuden ainoa positiivinen seuraus maataloudelle on ollut se, että viljan, öljykasvien ja sokerijuurikkaan hinnat ovat nousseet jyrkästi. Nousu näkyy parhaiten rehukauran markkinoista: vuoden 2010 heinäkuun alussa rehukauraa myytiin 2300–2500 ruplalla per tonni, vuoden 2010 joulukuuhun mennessä sen hinta nousi 8200 ruplaan per tonni. Keväällä 2011 hinnat ovat kuitenkin alkaneet laskea.

Nopean inflaation ja raaka-aineiden kallistumisen seurauksena elintarvikkeiden ja rehun hinnat nousevat kolmessa vuodessa 40–48 %. Asiantuntijoiden mielestä tuottavuuden paraneminen on kyseenalaista vanhentuneen infrastruktuurin ja puutteellisen maataloustekniikan vuoksi.

Öljykasvien eli auringonkukan, rapsin ja soiian viljely on ilmeisesti kannattavaa investoijille lähimpien kolmen vuoden aikana. Korkeat markkinahinnat ja vakaa kysyntä sekä kotimarkkinoilla

⁵ Institute for Agricultural Market Studies (IKAR) is an infocentric consultancy engaged in analysis of the domestic Russian and global agricultural and food systems. www.ikar.ru

⁶ Federaation budjetin laatimisen pohjana on talouden kehityksen ”kohtuullisen optimistinen” skenaario, joka perustuu öljyhintoihin lähellä tasoa \$80/barreli ja kansallistalouden kasvuarvoihin 3,9–4,5 %/v -tasolla.

että ulkomailla edistävät asiantuntijoiden mielestä investointeja öljykasvien viljelyyn, lähinnä jalostukseen, viljely- ja kuljetustekniikkaan. Viljakasvien tuotannon kasvua on turha odottaa vuosina 2011–2012. Tämän lisäksi asiantuntijoiden mielestä Venäjän maataloutta uhkaa siemenpula. IKAR ennustaa, että vuonna 2011 viljan kokonaissato tulee olemaan noin 70–80 milj. tonnia, edellyttäen, että kevät on lämmin eikä kesä ole niin kuiva kuin edellinen.

Karjantuotantoon vaikuttavia tärkeimpiä tekijöitä lähitulevaisuudessa ovat valtiontuki, lähinnä pankkikorkojen subventointi ja kulutuskysynnän vilkastuminen. Siipikarjan ja sikojen tuotanto kasvaa uusien suursikaloiden ja -kanaloiden myötä ja tuontirajoitusten ansiosta. TKM:n ennusteen mukaan siipikarjatalous kasvaa vuoteen 2013 mennessä 26,3–37 % ja sikatalous 22,1–29,1 % vuoteen 2009 verrattuna. Naudanlihan tuotanto pysyy edelleen haasteellisena investointikohteena ja laskee ennusteen mukaan 3–4,6 % verrattuna vuoteen 2009.

Kolme vuotta sitten tuontilihatuotteiden osuus Venäjän markkinoilla oli 15–17 %, mutta se on noussut 28,7 % kysynnän kasvun myötä. Vuonna 2010 kotimainen karjan ja siipikarjan tuotanto on kasvanut 6,5 %. Karjantuotannon kasvu tukee rehuteollisuutta ja rehukasvien viljelyä eri puolilla maata.

Maidon tuotanto laskee. Paikalliseen maito- ja meijerituotantoon on tehty merkittäviä investointeja, mutta uusia suuria investointeja voi tuskin odottaa lähiaikoina. Vuoteen 2013 mennessä maidon ja maitotuotteiden tuotanto supistuu kaikenlaisilla tiloilla 4–6 %. Maidon tuotanto vuonna 2013 pysyy vuoden 2010 tasolla (32–33 miljoonaa tonnia), mutta keskimäärin tuotos per lypsävä lehmä nousee 1–3 %. Keskipitkällä aikavälillä valtion tukijärjestelmä muuttuu: sen painopisteenä on vientiin suuntautuneiden ja huipputeknologioita käyttävien yritysten kannustaminen.

4.5 Viljatuotanto

4.5.1 Viljakasvien tuotanto Venäjän Federaatiossa. Yleistietoja

Venäjän johtavia vilja-alueita ovat Altai, Orenburgin alue, Rostovin alue, Saratovin alue, Krasnodarin aluepiiri ja Stavropolje (Stavropolin aluepiiri).

Taulukko 8. Viljakasvien ja palkokasvien (maissi mukaan laskettuna) viljelyala VF:n alueilla, tuhatta hehtaaria

	Maatalous- yritykset	Joista pienet yritykset	Palstaviljelijät	Fermerit	Kaiken- tyyppiset tuottajat
VENÄJÄN FEDERAATIO	32507,1	12150,3	496,7	10602,7	43606,5
KESKINEN FEDERAATIOPIIRI	5689,0	2120,0	67,0	1214,4	6970,4
Belgorodin alue	539,3	24,7	11,9	70,3	621,4
Brianskin alue	256,3	145,0	7,5	52,4	316,2
Vladimirin alue	83,3	30,0	0,1	1,0	84,5
Voronezhin alue	851,8	293,6	13,5	242,8	1108,0
Ivanovon alue	63,4	35,1	0,2	7,5	71,0
Kalugan alue	86,7	48,7	0,7	3,8	91,2
Kostroman alue	55,0	39,9	0,1	1,0	56,2
Kurskin alue	712,6	297,6	6,3	183,3	902,2

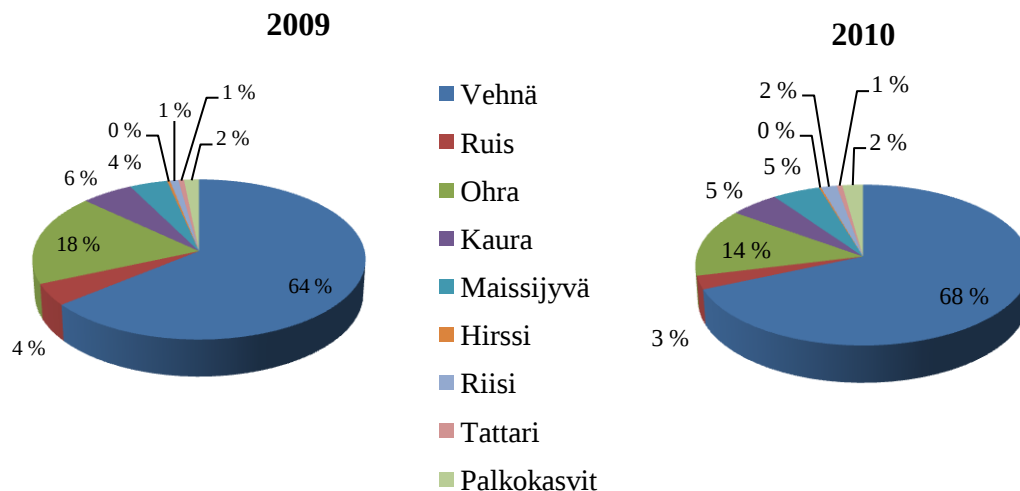
Lipetskin alue	640,8	166,9	5,9	115,6	762,4
Moskovan alue	84,5	8,8	-	3,0	87,5
Orjolin alue	612,5	174,7	12,2	157,5	782,2
Riazanin alue	434,8	224,5	0,8	70,1	505,7
Smolenskin alue	93,3	54,8	2,5	12,5	108,3
Tambovin alue	624,0	278,2	2,8	194,8	821,5
Tverin alue	75,3	46,4	1,3	7,0	83,6
Tulan alue	419,1	220,1	1,4	91,6	512,1
Jaroslavlın alue	56,2	30,8	-	0,1	56,3
LUOTEINEN FEDERAATIOPIIRI	264,1	111,5	2,1	20,6	286,9
Karjalan tasavalta	0,2	-	-	0,02	0,2
Komin tasavalta	0,1	-	-	-	0,1
Arkangelin alue	1,9	0,4	0,02	0,01	1,9
Vologdan alue	132,3	44,8	0,5	7,8	140,6
Kaliningradin alue	54,6	37,9	0,5	9,6	64,8
Leningradin alue	31,9	2,6	-	0,7	32,6
Murmanskin alue	-	-	-	-	-
Novgorodin alue	19,9	14,5	0,1	1,9	22,0
Pihkovan alue	23,3	11,2	0,9	0,5	24,8
ETELÄINEN FEDERAATIOPIIRI	4789,4	1677,2	49,0	2094,8	6933,2
Adygeian tasavalta	51,5	28,9	4,2	58,0	113,6
Kalmukian tasavalta	138,8	43,8	-	85,7	224,5
Krasnodarin aluepiiri	1514,0	345,0	28,4	602,4	2144,8
Astrahanin alue	11,5	4,8	0,00	12,3	23,8
Volgogradin alue	1060,6	467,0	0,2	556,6	1617,4
Rostovin alue	2013,0	787,5	16,3	779,8	2809,1
POHJOIS-KAUKASIAN FEDERAATIOPIIRI	2061,3	479,7	56,8	587,5	2705,6
Dagestanin tasavalta	52,2	30,4	41,2	11,6	105,0
Ingusian tasavalta	22,1	4,3	1,1	16,3	39,5
Kabardi-Balkarian tasavalta	88,3	31,5	2,1	87,0	177,5
Karatsai-Tserkessian tasavalta	34,4	23,0	1,5	22,0	58,0
Pohjois-Ossetia-Alanian tasavalta	78,7	53,3	2,0	28,5	109,2
Tsetsenian tasavalta	74,0	8,2	3,8	26,2	104,0
Stavropolin aluepiiri	1711,5	328,9	5,1	395,9	2112,5
VOLGAN FEDERAATIOPIIRI	10169,0	3988,1	55,8	2940,1	13164,9
Baskortostanin tasavalta	1495,3	707,2	-	306,0	1801,3
Marin tasavalta	135,3	55,5	0,2	7,6	143,0
Mordvan tasavalta	376,8	117,1	2,5	49,8	429,1
Tatarstanin tasavalta	1311,7	327,3	-	239,7	1551,4
Udmurtian tasavalta	427,5	103,3	1,3	41,4	470,3
Tsuvasian tasavalta	211,1	131,8	1,5	44,0	256,5
Permin aluepiiri	275,3	79,2	0,9	11,9	288,0
Kirovin alue	316,8	81,2	1,8	13,0	331,7
Nizni Novgorodin alue	531,8	238,0	1,1	46,9	579,8
Orenburgin alue	2068,0	701,8	28,4	751,9	2848,3
Penzan alue	514,6	183,2	11,6	119,6	645,9
Samaran alue	805,6	517,0	3,6	189,0	998,3
Saratovin alue	1187,7	521,7	1,1	1026,8	2215,7
Uljanovskin alue	511,6	223,9	1,7	92,3	605,5
URALIN FEDERAATIOPIIRI	2620,9	1057,4	190,8	856,9	3668,6
Kurganin alue	758,7	473,8	46,1	307,0	1111,8
Sverdlovskin alue	325,3	88,8	0,6	62,9	388,7
Tjumenin alue	640,4	230,5	1,0	119,3	760,7

Tseljabinskin alue	896,4	264,3	143,2	367,7	1407,3
SIPERIAN FEDERAATIOPIIRI	6684,0	2612,7	73,2	2803,0	9560,2
Altain tasavalta	7,5	5,4	-	1,0	8,4
Burjatian tasavalta	101,4	58,8	0,5	7,8	109,8
Tuvan tasavalta	15,2	8,4	2,7	1,9	19,8
Hakassian tasavalta	62,6	17,6	-	27,8	90,4
Altain aluepiiri	2256,3	1043,6	0,3	1150,7	3407,3
Taka-Baikalian aluepiiri	136,6	62,5	0,1	16,3	153,0
Krasnojarskin aluepiiri	872,0	335,9	3,1	113,0	988,1
Irkutskin alue	263,9	106,0	0,8	105,1	369,8
Kemerovon alue	400,5	180,2	11,2	274,3	686,0
Novosibirskin alue	1255,5	366,9	5,0	301,9	1562,4
Omskin alue	1100,7	334,4	49,1	767,5	1917,3
Tomskin alue	211,7	93,1	0,4	35,7	247,8
KAUKOIDÄN FEDERAATIOPIIRI	229,3	103,7	2,0	85,4	316,8
Sahan (Jakutian) tasavalta	14,4	6,1	-	2,2	16,7
Kamtsatkan aluepiiri	0,2	0,2	0,01	0,02	0,3
Primorjen aluepiiri	63,0	36,6	1,8	13,8	78,5
Habarovskin aluepiiri	5,9	0,9	0,1	0,5	6,5
Amurin alue	142,6	59,1	0,1	57,5	200,2
Juutalaisten autonominen alue	3,1	0,9	0,1	11,4	14,6

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Vehnä on tärkein viljakasvi kaikilla Venäjän alueilla, vaikka vuonna 2009 sen osuus on pudonnut edelliseen vuoteen verrattuna. Muiden viljakasvien tuotanto on tällä hetkellä laskussa.

Kuva 6. Viljakasvien tuotannon rakenne

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Venäjän Tilastokomitean mukaan viljan kokonaissato v. 2009 oli 97 miljoonaa tonnia (sadon käsittelyn jälkeen), lasku verrattuna edelliseen vuoteen 10,3 %.

Vuosina 2007–2008 kylvöalat kasvoivat, samoin vuonna 2009, mutta satoisuus laski.

Taulukko 9. Viljakasvien kylvöalat vuosina 2007 — 2009, tuhatta hehtaaria

Kasvit	2007	2008	2009
Viljakasvit ja palkokasvit, yhteensä	44265	46742	47536
syys- ja kevätvehnä	24382	26633	28687
syys- ja kevätruus	2103	2166	2148
syys- ja kevätohra	9618	9621	9031
ruisvehnä (triticale)	...	...	190
kaura	3548	3561	3373
maissijyvä	1509	1812	1365
hirssi	506	572	521
tattari	1301	1113	932
riisi	162	164	182
palkokasvit	1094	1006	1079

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Asiantuntijoiden mukaan viljakasvien satoisuus Venäjällä on suhteellisen alhainen, mikä johtuu huonosta maataloussektorin työn tuottavuudesta, tekniikan ja teknologioiden vanhentumisesta sekä pätevän henkilöstön puutteesta.

Taulukko 10. Viljakasvien satoisuus vv.2007 — 2009, tonnia/hehtaarista

Kasvit	2007	2008	2009
Viljakasvit ja palkokasvit, yhteensä	1,98	2,38	2,27
syys- ja kevätvehnä	2,10	2,45	2,32
syys- ja kevätruus	1,92	2,11	2,07
syys- ja kevätohra	1,87	2,46	2,31
ruisvehnä (triticale)	-	-	2,72
kaura	1,63	1,71	1,79
maissijyvä	2,93	3,86	3,53
hirssi	1,12	1,38	1,0
tattari	0,84	0,92	0,9
riisi	4,51	4,60	5,16
palkokasvit	1,41	1,84	1,66

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Hyvistä olosuhteista huolimatta melkein kaikkien viljakasvien kokonaissato laski vuonna 2009 merkittävästi.

Taulukko 11. Viljakasvien kokonaissato vv. 2007 — 2009, milj.tonnia

Kasvit	2007	2008	2009
Viljakasvit ja palkokasvit, yhteensä	81472	108179	97036
syys- ja kevätvehnä	49368	63765	61694
syys- ja kevätruus	3909	4505	4336
syys- ja kevätohra	15559	23148	17873
ruisvehnä (triticale)	...	...	508
kaura	5384	5835	5399
maissijyvä	3798	6682	3945
hirssi	417	711	264
tattari	1004	924	564
riisi	705	738	908
palkokasvit	1287	1794	1531

Lähde: Venäjän tilastolaitos

4.5.2 Viljakasvien tuotannon kehitystekijät

Neuvostoliiton romahduksen jälkeen, 1990-luvun kuluessa maataloustuotanto on pudonnut melkoisesti. Kaikkien maatalouskasvien, mm. viljakasvien satoisuus on laskenut huomattavasti. Viljan peltopinta-ala väheni 62 miljoonasta hehtaarista 50 miljoonaan hehtaariin vuonna 1998; satoisuus putosi 1,85 tonnista 0,94 tonniin per hehtaari, eli 1950–60-luvun tasolle.

1990-luvun tuotannon laskun keskeisimmät syyt olivat:

- Neuvostoliiton tilaus-/ostojärjestelmien romahdus (kysynnän puute, kokemattomuus myynnistä, ei omaa asiakaskuntaa),
- suuri ero maatalousyrittäjien tuotantohintojen ja elintarviketeollisuuden ostohintojen välillä,
- tuonnin kasvu,
- maatalousrahoituksen supistuminen, investointien lakkaaminen, esimerkiksi maatalouskonemarkkinoiden volyyymi putosi 2-4 -kertaisesti,
- polttoaineiden ja maatalouskemikaalien hintojen jyrkkä nousu,
- maaseudun sosiaalisen tilan heikkeneminen: työkykyisen väestön poislähtö, alkoholismin lisääntyminen, kuolleisuuden kasvu.

Kehitys kääntyi positiiviseksi vasta 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Ensisijaisesti tämä johtui erittäin suotuisista ilmasto-olosuhteista 2000-luvulla. Vuosina 1998-2003 viljakasvien peltopinta-ala supistui 50 milj. hehtaarista 42 milj. hehtaariin. Sen jälkeen ala on kasvanut 45 miljoonaan hehtaariin, mikä on kuitenkin alle 75 % vuoden 1990 tasosta.

Viljakasvien keskimääräinen sato vuosina 1999–2009 oli 80 miljoonaa tonnia. Vuonna 2008, joka oli erittäin hyvä kaikille maanviljelijöille, viljaa korjattiin 108 miljoonaa tonnia, mutta vuonna 2009 sato laski 97 miljoonaan tonniin ja vuonna 2010 se oli enää 67 miljoonaa tonnia.

Tärkeimpiä kasvutekijöitä 2000-luvulla olivat:

- ruplan devalvaatio,
- suurten agroholding-yhtiöiden investoinnit maatalouteen,
- valtion tuki maataloudelle.

2000-luvun puolessa välissä hahmottui kaksi toisiinsa kytkettyä myönteistä kehitystekijää: investointien lisääntyminen ja eri tahojen, kuten öljysektorin kasvava kiinnostus maatalousmaita kohtaan. Peltopinta-alan supistuminen koko maailmassa, viljahintojen / viljatuotteiden hintojen nousu, elintarvikkeiden puute, energiahintojen nousu ja biopolttoaineen tuotannon kehitys ovat vuorovaikutuksessa vaikuttaneet toimialan taloustilanteeseen niin, että 2008–2009 taantuman edellä maatalousmaat kallistuivat jyrkästi ja esim. Mustan mullan alueella tarjonta on supistunut huomattavasti. Ennen taantumaa arvioitiin, että kaikki parhaat maatalousmaat myydään yksityisille omistajille vuoden 2009 loppuun mennessä, mutta talouskriisi pysähdytti maatalousinvestoinnit.

Viljakasvien viljelyä kehitettiin perinteisesti jopa muiden maataloustuotteiden tuotannon kustannuksella, lähinnä siitä syystä, että vilja on pörssi- ja vientitavaraa. 2000-luvulla viljakasvien peltopinta-ala on alkanut kasvaa, kun taas muiden kasvien kylvöalat ovat supistuneet. Tuloksena viljakasvien osuus sekä kokonaispeltopinta-alasta että maatalouskasvien kokonaistuotannosta on noussut. Edellä mainittu koskee ennen kaikkea vehnää – ulkomaanmarkkinoilla eniten kysyttyä tavaraa. Venäjällä se on ainoa viljakasvi, jonka kylvöalat lisääntyivät ja kokonaissato kaksinkertaistui vuosina 2000–2009 (paras tulos verrattuna muihin viljakasveihin). Tästä voidaan tehdä se johtopäätös, että vuosien 1999–2009 vilja-alan elpyminen liittyy etupäässä vientiin suunnattuun tuotteeseen eli vehnään.

4.5.3 Viljakasvien tuotannon näkymät vuosille 2011–2020

Vuosina 2010–2011 Venäjän viljatuotantoon vaikuttaa sekä positiivisia 2005–2008 vuosien trendejä että kriisin ja vuoden 2009 viljan hintaromahduksen aiheuttamia negatiivisia tekijöitä. Venäjän maatalouden tulevaisuus on siis epävarmaa.

Positiiviset kehitystekijät:

- elintarvikkeiden maailmanmarkkinahintojen nousu,
- karjanhoidon kehittyminen Venäjällä, muutaman suuren karjanhoitohankkeen käynnistyminen lähivuosina,
- valtion tuki maatalousyrityksille,
- suuret maatalousyritykset investoivat viljatuotantoon ja jalostukseen: rahaa kanavoituu maataloudelle mm. öljysektorilta.

Negatiiviset tekijät, jotka estävät Venäjän maatalouden kehitystä:

- uusien tekniikoiden ja teknologioiden vakava puute: uudet maatalouskoneet hankitaan hitaasti verrattuna vanhojen koneiden ja laitteiden käytöstä poistumiseen ja yleisesti ottaen yritysten konekanta on supistumassa,
- monien maatalousyritysten huono taloudellinen tilanne (joidenkin arvioiden mukaan jopa 80 % yrityksistä on maksukyvyttömiä tai lähes konkurssissa). Tämä johtuu lähinnä 2008/09 alhaisista viljahinnoista sekä kuivuudesta ja vientikiellosta vuonna 2010),

- maaperän köyhtyminen,
- mahdolliset epäsuotuisat sää- ja ilmastomuutokset.

Maailman talouskriisi on vaikuttanut viljatuotantoon sekä myönteisesti että kielteisesti. Arvioidaan, että maailman viljamarkkinoiden kehitysnäkymät edistävät viljakasvien tuotantoa Venäjällä. Viljakasvien tuotannon kasvu törmää kuitenkin moniin esteisiin seuraavien 5-10 vuoden aikana, ellei maatalouden ja maaseudun valtiontukea tehosteta eikä optimoida. Asiantuntijat korostavat lähinnä seuraavia ongelmia:

- maatalousyritysten käyttövarojen supistuminen ja sen seurauksena kylvöalojen väheneminen,
- maatalouden konekannan kuluminen,
- karjanhoitohankkeiden jäädyttäminen johtuen rahavarojen ja rehun puutteesta,
- satoisuuden aleneminen maan sadontuottokyvyn ja kasvukunnon huononemisen sekä epäsuotuisten maatalous- ja ilmastomuutosten seurauksena.

Joidenkin asiantuntijoiden mielestä tilanne on erityisen vakava. Nämä asiantuntijat pitävät Venäjän nykyisiä saavutuksia epävakaina ja maatalouden tilaa erityisen haavoittuvaisena kaikkien epäsuotuisten muutosten edessä.

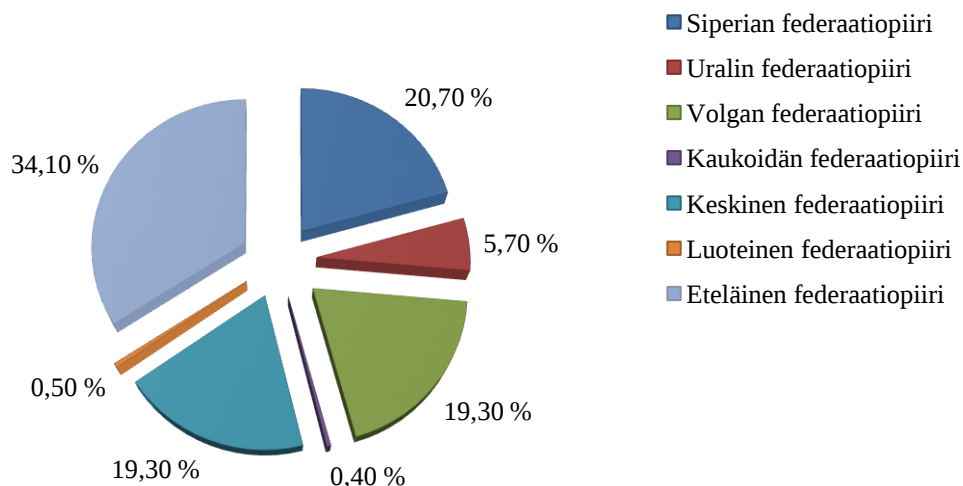
4.5.4 Vehnä

Venäjä kuuluu viiden johtavan vehnäntuottajan joukkoon. Vuonna 2008 vehnän kokonaissato Venäjän Federaatiossa oli 68 miljoonaa tonnia, vuonna 2009 – 60,3 miljoonaa tonnia. Yleisesti ottaen muutaman viime vuoden aikana vehnän tuotantomäärät Venäjällä ovat kasvaneet merkittävästi, vuonna 2009 kasvu oli 37,4 % verrattuna vuoteen 2006.

Vehnäala Venäjällä vaihteli vuoden 2005 ja 2009 välisenä aikana 23,6–28,7 miljoonaa hehtaaria. Vehnän kokonaissato saavutti minimiarvonsa eli 44,9 miljoonaa tonnia vuonna 2006. Maksimiarvo oli vuonna 2008 – 63,8 miljoonaa tonnia. Vehnän tuotannon vuosikeskiarvo vuoden 2005 ja vuoden 2009 välisenä aikana oli 52,9 miljoonaa tonnia.

Eniten vehnää tuotetaan Venäjän Eteläisessä Federaatiopiirissä, jossa v. 2009 tuotettiin 21,02 miljoonaa tonnia (sadon käsittelyn jälkeen).

Kuva 7. Venäjän federaatiopiirien osuudet vehnän tuotannossa vuonna 2009

Lähde: Venäjän Viljaliitto, VF:n Maatalousministeriö

Venäjän kasvilajikerekisterin⁷ mukaan Venäjän Federaatiossa viljellään kahta kasvitieteellistä vehnälajia *Triticum durum* Desf. – eli kovaa vehnää ja *Triticum aestivum* L. – tavallista tai pehmeää vehnää. Tämän lisäksi rekisteristä löytyy yksi syysvehnälajike *Triticum turgidum* L., joka on kovuudeltaan hyvin lähellä durumvehnää.

Pehmeä ruokavehnä on jaettu viiteen luokkaan, lisäksi on olemassa ns. valioluokka. Valioluokka, ensimmäinen ja toinen luokka ovat vahvaa vehnää, jolla on hyvät leipoutumisominaisuudet ja jota voi mm. käyttää heikon vehnän parantajana. Kolmannen ja neljännen luokan vehnää, jonka gluteenipitoisuus on vastaavasti vähintään 23 % ja 18 %, käytetään myös leipomiseen. Viides luokka on heikkoa vehnää, jolla on alhainen gluteenipitoisuus ja huonot leipoutumisominaisuudet. GOST R 52554–2006 ”Vehnä. Tekniset ehdot” laatustandardin mukaan 1-4 luokan pehmeä vehnä kuuluu ruokaviljaan, kun taas 5. luokan vehnä on tarkoitettu vain rehukäyttöön tai teknisiin tarpeisiin. Kova vehnä (*Triticum durum*) on valtion standardin mukaan jaettu viiteen luokkaan riippuen viljan lasimaisuudesta ja gluteenipitoisuudesta. Neljä ensimmäistä luokkaa kuuluvat ruokavehnäkategoriaan. Kovan vehnän 5. luokka on tarkoitettu muuhun kuin elintarvikekäyttöön.

95 % kaikista Venäjän vehnästä on pehmeätä vehnää. Pehmeästä vehnästä valmistetaan etupäässä ruokajauhoja, leipomojauhoja ja kuluttajajauhoja. Kova vehnä on tarkoitettu etupäässä makaronijauhojen ja suurimojen valmistukseen.

Venäjän pitäisi tuottaa sisäiseen käyttöön noin 1,2 miljoonaa tonnia kovaa vehnää vuodessa, mutta sitä tuotetaan huomattavasti vähemmän. Tästä syystä monet kotimaiset valmistajat käyttävät makaronituotteiden tuotannossa pehmeästä vehnästä valmistettuja jauhoja. Kyseiseen tarkoitukseen valitaan sellaisia eriä, joiden jyvän lasimaisuus on korkea-asteista, mutta tästä huolimatta se vaikuttaa negatiivisesti kotimaisten makaronituotteiden laatuun. Tämä selittää makaronituotteiden tuonnin suurta volyymia.

Vehnän vientimäärät kasvoivat vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008 43 % ja olivat 16,8 miljoonaa tonnia (27 % satomäärästä) sen lisäksi, että vuonna 2009 tullimaksut olivat alennettuja. Vuonna 2009 Venäjä vei ulkomaille lähinnä 4. luokan vehnää – sen osuus viennin kokonaisvolyymista oli 58,5 %. Tärkein vientimaa oli Egypti, sen osuus venäläisen vehnän viennistä oli 28,6 %. Toiseksi suurin vientimaa oli Turkki. Vehnän tuonti Venäjälle oli kymmeniä kertoja pienempi kuin vienti, ja lähes kaikki tuontivehnä tuli Kazakstanista.

Vuoden 2010 kuivuus on vaikuttanut merkittävästi viljan tuontiin. Vehnäpelloista 17,6 % kärsi kuumuudesta, mitä seurannut sadon tuhoutuminen Venäjän keskeisillä alueilla aiheutti voimakkaan inflaation ja kuluttajan ruokakorin kallistumisen. Vuoden 2010 elokuussa Venäjän Federaation hallitus teki päätöksen viljan viennin täyskiellosta. Tämä ei kuitenkaan vakauttanut tilannetta Venäjän kotimarkkinoilla, vaan lisäksi se aiheutti viljakasvien kallistumisen maailman markkinoilla. Kansainvälisten markkinoiden toimijoiden mielestä Venäjän maine viljan viejänä on kärsinyt merkittävästi vientikiellon takia. Asiantuntijat olettavat, että suurimmat maailman kauppahuoneet eivät enää voi turvautua pelkästään venäläiseen viljaan.

⁷ State register of breeding achievements permitted for utilization. Plant cultivars. 2011.

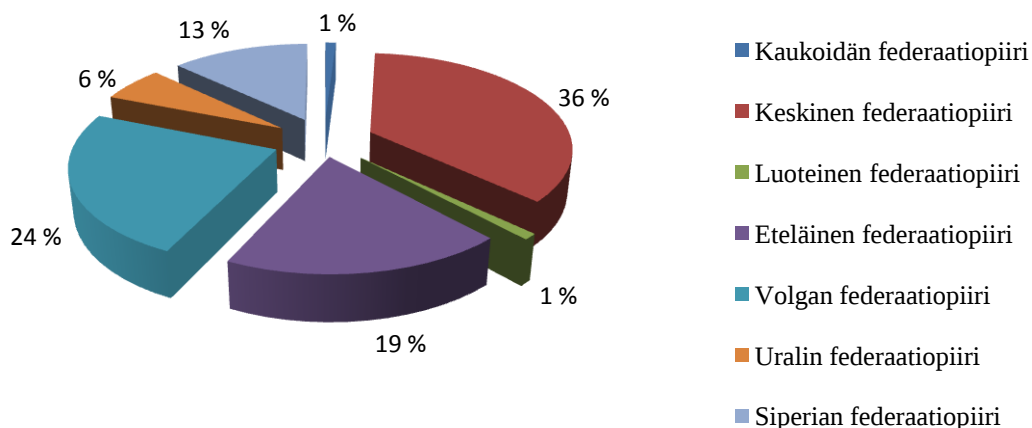
Venäjän viranomaiset ovat kuitenkin huolestuneet maan imagon heikentymisestä maailman viljamarkkinoilla. Huhtikuussa 2011 Vladimir Putin ilmoitti tapaamisessa Jordanian kuninkaan Abdulla II:n kanssa, että Venäjän hallitus tekee parhaansa palauttaakseen luotettavan partnerin maineensa. Jordania on kärsinyt eniten Venäjän vientikiellosta ja vehnäpulasta viime vuonna, mutta nyt Venäjä lupaa jopa toimittaa v. 2011 sitä viljaa, joka on jäänyt toimittamatta viime syksynä.

4.5.5 Ohra

Vuonna 2009 ohran peltopinta-ala Venäjällä oli 8,3 miljoonaa hehtaaria. Kokonaissato laski minimiarvoon eli 15,5 miljoonaan tonniin vuonna 2007. Sato nousi heti seuraavana vuonna 23,2 miljoonaan tonniin. Ohran tuotannon keskimääräinen volyymi 2005–2009 oli 18,7 miljoonaa tonnia. Vuoteen 2014 mennessä ohran tuotanto voi kasvaa asiantuntijoiden mielestä 19,6 miljoonaan tonniin. Eniten ohraa saadaan Keskisessä federaatiopiirissä 36,4 % ja Volgan federaatiopiirissä 24 %. Ohrasta valmistetaan suurimoja ja jauhoja, joita lisätään vehnäjauhoihin erikoisleivän tuotannossa. Ohran merkittävin käyttäjä on panimoteollisuus. Tärkkelys- ja maltodekstriiniteollisuus valmistaa ohrasta tärkkelystä. Ohran mallasuutetta käytetään tekstiili-, makeis- ja lääketeollisuudessa. Eniten ohraa käytetään jalostamatta tai jalostettuna sikojen ja siipikarjan tuotannossa arvokkaana ja väkirehuna. Venäjällä viljellään lähinnä kevätohraa, jonka osuus ohratuotannosta on noin 90 %. Syysohran tuotanto on ainoastaan 10 - 13 %, vaikka syysohran satoisuus on korkeampaa.

Venäjällä viljellään noin kahtasataa ohralajiketta. Laatuominaisuuksiltaan parhaita ja suosituimpia lajikkeita ovat maatalousasiantuntijoiden mukaan *Abava*, *Auksiniq 3*, *Bachan*, *Belogorskij*, *Vizit*, *Viner*, *Volgar*, *Gonar*, *Moskovskij 2* ja *Nutans 187*. Yhteensä rekisterissä on 154 lajiketta. Parasta panimo-ohraa viljellään niillä alueilla, joilla maa on riittävän viljava ja ilmasto lauhkea. Siellä saadaan suurimpia satoja verrattuna muihin alueisiin, joilla viljellään rehu- ja suurimolajikkeita. GOST 5060-86 -standardi määrittelee ne alueet, joilla voi viljellä panimo-ohraa: Amurin, Belgorodin, Brianskin, Voronezhin, Kaliningradin, Kalugan, Kurskin, Lipetskin, Orjolin, Riazanin, Smolenskin, Tambovin ja Tulan alueet, Saratovin alueen vasemman rannan puoli, Tatarstanin tasavallan ei-mustanmullan alue ja Primorjen aluepiiri. GOST-laatustandardien määräyksistä huolimatta panimo-ohraa yritetään viljellä Luoteis-Venäjällä, muun muassa Leningradin alueella.

Kuva 8. VF:n federaatiopiirien osuus ohran tuotannossa

Lähde: Venäjän Viljaliitto, VF:n Maatalousministeriö

Ennen vuoden 2010 elokuuta viidennes ohrasadosta meni vientiin. Viennistä suurimman osan muodosti rehuohra. Ohran pääviejä vuonna 2009 oli OOO Rosinteragroservis 15 %:lla viennistä. Toisella sijalla oli vuonna 2004 sveitsiläisen Glencore International AG -yhtiön perustama Mezhdunarodnaja zernovaja kompanija eli Kansainvälinen viljayhtiö, jonka osuus oli 12 %. Ohran tuonti on olematonta verrattuna vientiin. Venäjän tuontiohrasta 90 % on Kazakstanista. Toisella sijalla on Ruotsi 8 %:n osuudella.

Vuonna 2009 virallisten tietolähteiden mukaan ohran sato oli noin 18 miljoonaa tonnia, eli se väheni verrattuna edelliseen vuoteen yli 20 %. Vuoden 2010 alussa maataloustuottajat ilmoittivat, että he haluaisivat supistaa ohran peltopinta-alaa, koska he pitivät viljan hintaa liian alhaisena ja tuotantokustannuksia liian suurina. APK-Inform maataloussektorin uutistoimiston mukaan kokonaiskylvöala väheni 9 miljoonasta 7,2 miljoonaan hehtaariin. Viljelijät eivät saaneet riittävästi rahoitusta valtiolta eivätkä viljelyaikana levittäneet pelloille tarvittavia määriä lannoitteita, mikä vaikutti ohran laatuominaisuuksiin.

Vuonna 2010 suurin osa kevätiljasta, myös ohra, kärsi poikkeuksellisesta kuumuudesta, ohran sato oli n. 9 milj. tonnia eli noin kaksi kertaa pienempi kuin vuonna 2009. Samalla panimo-ohran sato oli vain 700 000–800 000 tonnia tarpeen ollessa vähintään 2 miljoonaa tonnia. Vuoden 2010 syyskuun loppuun mennessä rehuohran ostohinta oli Venäjän Euroopan puolella noin 7000 ruplaa / tonni, kun edellisenä vuonna samassa kuussa hinta oli vain 3000 ruplaa / tonni. Suurin osa ohran käyttäjistä pitää hintatasoa luonnollisena nykyisessä tilanteessa, mutta monet karjanhoitoyritykset ilmoittavat, että johtuen ohran tarjonnan vähenemisestä ja hintatason jyrkästä noususta he suunnittelevat ohran käytön rajoittamista ja sen korvaamista vehnällä. Vaikka monet karjankasvattajat luopuivat ohran ostamisesta, hinnat jatkoivat nousua vuoden 2011 alussa.

Venäjä on maailman suurimpia panimomaltaan käyttäjiä. Kymmenen vuotta sitten tuontipanimo-ohran ja maltaan tuonnin osuus oli jopa 70 %. Raaka-aineen tuonti kohotti panimoiden kustannuksia. Muuttaakseen tilannetta ne alkoivat investoida maatalouteen ja ohranviljelyyn. Nykyisin 75 % mallastarpeista saadaan kotimaasta. Panimot tekevät yhteistyötä maatilojen kanssa ja sijoittavat maatalouteen satoja miljoonia ruplia. Lisäksi melkein kaikilla merkittävillä panimoilla on omia mallastamoja, joille tarvitaan korkealaatuista panimo-ohraa.

Panimoiden sijoituksista huolimatta korkeintaan kolmasosa kotimaisesta panimo-ohrasta vastaa maailman laatukriteerejä. Belgorodin viljatarkastuslaitos yhteistyössä Rosselkhoznadzorin (Maatalousvalvontaviraston) asiantuntijoiden kanssa järjesti vuonna 2010 Belgorodin alueen sadon vehnän ja ohran laadun tarkastuksen. Asiantuntijat tarkistivat 286 300 tonnia ohraa eli 78,7 % vuoden 2010 kokonaissadosta. Panimo-ohran peltopinta-ala oli vuonna 2010 72,9 % ohran kokonaispeltopinta-alasta, mutta oluttuotantoon kelpasi tarkastuksen tuloksena ainoastaan 2900 tonnia. Ruuaksi kelpaavaa ohraa oli 600 tonnia. Suurin osa sadosta eli 282 800 tonnia meni rehuksi.

Venäjän panimot ja mallastamot, muun muassa Baltika, SUN InBev ja Efes yrittävät ratkaista tämän ongelman yhteistyössä maatalousyritysten kanssa. Panimoiden ja maanviljelijöiden yhteistyömalli toimii tavallisimmin seuraavasti: maanviljelijät ostavat tilaajan suosittemat siemenet ja viljelevät ohraa panimoiden asiantuntijoiden valvonnassa. Panimoiden edustajat kontrolloivat kaikkia viljelyvaiheita siementen ostamisesta lannoitesuosittelun noudattamiseen. Tilaaja lunastaa ohran viljelijöiltä. Panimo toimittaa maanviljelyhankkeen osallistujille luotolla laadukkaita ohran siemeniä sekä maksaa bonukset ylimenevästä sadosta. Maanviljelijöille asetetaan kuitenkin tiukkoja vaatimuksia: heillä pitää olla nykyaikaiset maatalouskoneet ja hyvät kuivaus- ja varastointitilat. Harvalla maatilalla on resursseja täyttämään näitä vaatimuksia. Tärkein

tilausviljelyalue on Tsentralnoje Tsernosemje eli Keskeinen mustanmullan alue, johon kuuluvat Kurskin, Lipetskin, Tambovin, Belgorodin ja Voronezhin alueet.

Kuva 9. Keskeinen Mustan Mullan alue

Baltika-panimon haastattelun mukaan Baltika ostaa ohraa sekä Venäjältä että Euroopasta (lähes kaikista maista, joissa sitä viljellään), mm. Pohjoismaista. Vuosina 2010–2011 suomalaista ohraa ei ostettu johtuen Suomen alhaisesta vientipotentiaalista.

Ohran viennin osuus Baltikan hankinnoista riippuu sadosta ja Venäjän ohran laadusta. Vuosina 2008–2009 oluen valmistukseen käytettiin 100 % kotimaista ohraa. Vuoden 2010 kahden viimeisen kuukauden aikana alettiin ostaa ohraa ulkomailta. Syynä oli Venäjän kuivuus, joka aiheutti ohran sadon supistumisen ja laadun heikentymisen. Ohran tuonti jatkuu arvioiden mukaan vuoden 2011 syksyyn, kunnes uusi sato korjataan. Jatkossa vientimäärät riippuvat vuotuisesta sadosta.

Haastattelun Baltika-panimon edustajan mielestä suomalaisilla on seuraavia kilpailuetuja:

- hyvä maantieteellinen sijainti lähellä Pietaria,
- hyvät logistiikkamahdollisuudet: ei tarvitse purkaa satamassa, raideleveys on sama, joten ohraa voi toimittaa vaunuissa, ennustettava logistiikka,
- edullisempi hinta verrattuna Euroopan maihin, kun huomioidaan toimituksen kokonaiskustannukset.

Sama edustaja totesi, että panimo saattaa olla kiinnostunut yhteistyöstä suomalaisten toimittajien kanssa. Varsinkin Jaroslavlissa ja Tulassa sijaitsevilla panimoilla on tällä hetkellä kova raaka-ainetarve. Siellä kaksi panimoa käyttää noin 150 000 tonnia ohraa vuodessa. Ohran toimittaminen Suomesta muille panimoille ei ole järkevää, koska niille toimitetaan ohra lähitiloilta tai omilta tiloilta, ja logistiikkakustannukset ovat alhaisemmat. Haastateltu panimon edustaja lisäsi, että Baltika-panimo olisi kiinnostunut uusista vaihtoehtoisista toimittajista, joiden sijainti on logistisesti hyvä ja jotka voisivat heti tarjota hyvää ohraa.

Ohran ja maltaiden tuonti Venäjälle oli vuonna 2010 yhteensä noin 400 000 tonnia, mahdollisesti jopa enemmän (virallista tullitilastoa ei vielä julkistettu). Tulevaisuudessa panimo-ohran tuontimäärät Venäjälle vaihtelevat melkoisesti ja riippuvat kotimarkkinoiden ja maailmanmarkkinahintojen suhteesta sekä kotimaan sadosta.

4.5.6 Kaura

Venäjä on maailman suurin kauran viljelymaa peltopinta-alalla mitattuna. Venäjällä on noin 20 % maailman kauran viljelyalasta.

IKAR:in mukaan kaurasuurimot ja perinteiset venäläiset Herkules-kaurahiutaleet ovat viime vuosina kallistuneet eniten. Venäjä on ollut kauran suurimpia tuottajia ja kuluttajia. Tuotantomäärä on ollut 5-6 miljoonaa tonnia vuodessa. Kauran elintarvikekäyttö on kasvanut viimeisten kolmen vuoden aikana 10 % ja on nyt 350 000 tonnia eli 2,4 kiloa henkeä kohti. Syynä kasvuun ovat laajasti levinnyt tieto kauratuotteiden erityisen hyvistä terveysvaikutuksista ja se, että kauraa käytetään yhä enemmän lastenruoan ja erikoisruoan valmistuksessa. Terveellinen syöminen on nykyään muodikasta ja kauraa käytetään sekä hiutaleiden että taikinan, ruokajauhojen, lastenruokien, kiisselien, keksien ja maltaan valmistukseen.

Ennen 2000-lukua kauran peltopinta-ala Venäjällä oli kolmanneksi suurin vehnän ja ohran jälkeen, mutta tällä hetkellä kauran osuus viljakasvien kokonaistuotannossa on noin 5 %. Kauraa viljellään kaikilla vilja-alueilla, eniten Siperiassa sekä Volgan Federaatiopiirissä ja Keskeisessä Federaatiopiirissä. Siperiassa kauraa tuotetaan eniten Krasnojarskin aluepiirissä, 522 400 tonnia, Altain aluepiirissä, 511 200 tonnia, ja Novosibirskin alueella 361 200 tonnia. Volgan federaatiopiirissä kauraa viljellään eniten Baskortostanin tasavallassa (367 900 tonnia), Tatarstanissa (211 600 tonnia) ja Samaran alueella (191 600 tonnia).

Viime vuosina kauran peltopinta-ala on vähentynyt sekä Venäjällä että koko maailmassa. Vuonna 2010 kylvöalojen vähenemisen ja kuivuuden seurauksena Venäjällä tuotettiin ainoastaan 3,2 miljoonaa tonnia kauraa (vrt. 5,2 miljoonaa tonniin vuonna 2009). Siitä 25 % menee elintarviketeollisuuteen ja loput 75 % käytetään rehusekoitteiden valmistukseen. Tärkeimpänä vaihtoehtona kauralle rehujen valmistuksessa on maissi, koska sen ravinto-ominaisuudet ovat lähes samoja.

Venäjän kasvilajikerekisterissä on 80 kevätkauran lajiketta, mm. 5 paljasjyväistä kauralajiketta. Venäläisten asiantuntijoiden mielestä tätä kauraa voidaan käyttää rehu- ja elintarviketuotantoon ilman esikäsitteilyä, mikä vähentää merkittävästi työ- ja kustannuksia ja tuotteiden hintaa saannon ollessa 88–89 %, kun taas kuorellisen kauran tuotto on 48–58 %. Suomalaisten asiantuntijoiden mielestä paljasjyväistä kauraa ei kuitenkaan saa käyttää elintarviketuotantoon ilman esikäsitteilyä.

Venäläinen kaura ei ole suomalaisten asiantuntijoiden mielestä riittävän korkealaatuista, mutta elintarviketuottajille, varsinkin kaurahiutaleiden ja kaurakeksien valmistajille, hinta on tärkein valintakriteeri, eivätkä he edes harkitse mahdollisuuksia tuoda kauraa ulkomailta. Kaurahiutaleilla on halvan ruoan maine, ja valmistajat pyrkivät kaikin tavoin vähentämään tuotantokustannuksia. Niille kuluttajille, jotka haluavat ostaa laadukkaampia kauratuotteita, on tarjolla ulkomaisia tuotteita, varsinkin suomalaisia hiutaleita on Pietarin ja Moskovan vähittäiskaupoissa erityisen paljon. Vaikka tulli- ja logistiikkakustannukset ovat mukana hinnoissa, suomalaisten tuotteiden hinnat eivät eroa kovin paljon venäläisten tuotteiden hinnoista. Esimerkiksi pietarilaisen OAO Pietarin myllykombinaatin valmistama kaurahiutalepaketti (200 grammaa) maksaa vähittäismyyntikaupoissa 31–33 ruplaa, kun taas samanpainoinen Nordic-kaurahiutalepakkaus (valmistaja Raisio Oyj, Suomi) maksaa 48–49 ruplaa.

OAO Pietarin myllykombinaatti, suurin Luoteis-Venäjän kaurahiutaleiden valmistaja, ilmoitti, että yritys ostaa kauraa pelkästään Venäjältä, lähinnä Krasnojarskin ja Altain aluepiireistä. Yhtiö on tyytyväinen ostamansa raaka-aineen laatuun: se on tehnyt yhteistyötä samojen toimittajien kanssa pitkään ja nämä vuorostaan tuntevat hyvin tilaajan vaatimukset ja tarpeet. Pietarin tehtaan

tuotantovolyymi ja hankintamäärät ovat kasvussa: vuonna 2010 ostettiin 25 000 tonnia kauraa, kun vuonna 2009 ostettiin 18 000 tonnia. Yhtiön toinen tehdas, joka sijaitsee Togliatin alueella, ostaa noin 15000 tonnia kauraa vuodessa. Hankintamäärät kasvavat lopputuotteiden myynnin kasvun myötä.

Vuoden 2010 huono sato saattaa johtaa siihen, että venäläiset valmistajat joutuvat joko ostamaan kauraa ulkomailta tai vähentämään tuotantoaan. 30 % kauran tuotannosta keskittyy Keski-Venäjälle ja Volgan alueelle, jotka kärsivät eniten poikkeuksellisesta kuivuudesta vuonna 2010. Tilannetta pahentaa sadon huono laatu ja suurijyväisen kauran puute. Monet kauran jalostajat ilmoittavat, että he joutuvat usein palauttamaan jalostukseen kelpaamatonta kauraa toimittajille tai käyttämään sitä koirien kaurahiutaleiden (huonolaatuiset hiutaleet, joita kuluttajat ostavat lähinnä koiranruoaksi) valmistukseen. Kauran puute on vaikuttanut markkinoihin niin, että hintataso on noussut jyrkästi, 7200 ruplasta 15500 ruplaan per tonni. Seurauksena on ollut vähittäismyyntihintojen nousu. Pietarin myllykombinaatin hankinta-asiantuntijan mielestä yhteistyölle suomalaisten toimittajien kanssa on 2011 vuonna potentiaalia, jos suomalaiset yritykset pystyvät tarjoamaan laadukasta raaka-ainetta kilpailukykyisellä hinnalla. Yrityksellä ei kuitenkaan ole kokemusta kauran tuonnista eikä yhteistyöstä maahantuojien kanssa. Viime vuonna yritys kävi neuvotteluja erään suomalaisen toimittajan kanssa ja osapuolet olivat lähellä sopimusta, mutta Suomen kauran heikon sadon takia sopimusta ei kuitenkaan allekirjoitettu.

4.5.7 Ruis

Venäjä on yksi kolmesta johtavasta rukiin tuottajasta Puolan ja Saksan rinnalla. Ruis eroaa vehnästä mm. siinä, ettei se ole niin altis lämpötilalle eikä niin vaativa maaperän suhteen. Venäjällä viljellään etupäässä syysruislajikkeita, joiden talvenkestävyys on muiden syysviljojen kestävyyttä huomattavasti parempi. Eniten syysruista viljellään Volgan seudulla (Uljanovskin ja Samaran alueilla sekä Tatarstanin tasavallassa), Keski-Venäjän alueella (Orjolin, Smolenskin ja Tverin alueilla), Volga-Viatkan alueella (Kirovskin ja Nizni Novgorodin alueet) ja Uralin seudulla (Permin alue ja Udmurtia).

1800-luvun loppupuolella syysrukiin peltopinta-ala oli jopa 28 miljoonaa hehtaaria ja Venäjää kutsuttiin ”rukiin tsaarikunnaksi”. Toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla ruista viljeltiin 12–14 miljoonaa hehtaaria, mutta se pysyi maan tärkeimpänä syysviljana. 1960-luvun loppupuolelta lähtien vehnä on alkanut syrjäyttää ruista niin kuin muitakin peltoviljelykasveja Venäjällä. Tästä huolimatta Venäjä edelleenkin tuottaa niin paljon ruista, että sitä riittää sekä omiin tarpeisiin että vientiin. Vuonna 2009 ruista vietiin Bulgariaan, Saksaan, Israeliin, Latviaan, Liettuaan, Norjaan, Puolaan, Suomeen ja Viroon.

Kuivuuden takia vuonna 2010 ruis kallistui Venäjällä erittäin nopeasti ja saavutti vehnän hintatasoa, vaikka edellisinä vuosina hintaero oli ollut muutama tuhat ruplaa per tonni. Vuoden 2010 kesäkuusta vuoden loppuun rukiin hinta nousi 3,5 -kertaiseksi 5000 ruplaan per tonni. Venäläisten asiantuntijoiden mielestä 2010/2011 ruista ei riitä kotimaan tarpeisiin: vuonna 2010 Venäjällä korjattiin noin 2 miljoonaa tonnia ruista sisäisen tarpeen ollessa arviolta noin 3 miljoonaa tonnia. Syksyllä 2010 Venäjän Mylly- ja suurimoyritysten liitto ilmoitti, että ensimmäistä kertaa viimeisten 15 vuoden aikana Venäjä joutuu tuomaan maahan ruista jauhotuotannon tarpeisiin.

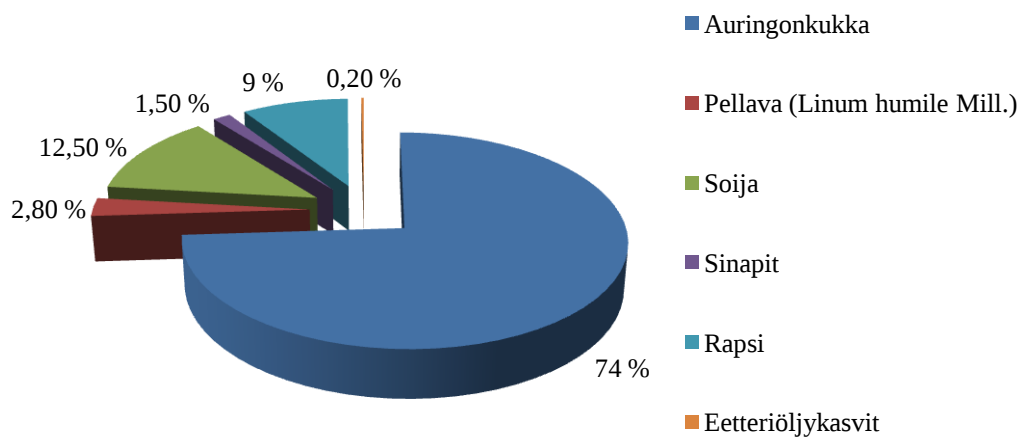
Ruisleivän hinta nousee nopeammin kuin vehnäleivän. Talouskehitysministeriön mukaan ruisleipä sekä ruis- ja vehnäsekal Leipä kallistuivat vuonna 2010 5-7 %, kun vehnäleivän hinta nousi vain 3,5 %. Rukiin hinta nousee arvioiden mukaan korkeimmilleen keväällä 2011. Asiantuntijat

ilmoittavat, että valmistajat joutuvat muuttamaan leivän reseptejä vähentääkseen ruisjauhojen pitoisuutta, mikä heikentää tuotteiden laatua merkittävästi.

4.6 Öljykasvit

Amiko-konsulttiyhtiön tekemän ”Venäjän auringonkukkaöljymarkkinat vuosina 2005–2009, ennuste vuosille 2010–2012” tutkimuksen mukaan öljykasvien kokonaissato Venäjällä vuonna 2009 oli 8186000 tonnia. Kokonaissato laski 8,8 %, mutta vuosina 2000–2008 kokonaissatomäärät nousivat vuosittain keskimäärin 8,5 %.

Kuva 10. Venäjän öljykasvituotannon rakenne

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Venäjällä kasvisrasvojen raaka-ainepohjana käytetään yksivuotisia ruohokasvien ryhmään kuuluvia öljykasveja. Niistä yleisimpiä ovat auringonkukka, soija, öljypellava, sinappi ja rapsi. Kaikista öljykasveista eniten viljellään auringonkukkaa.

Taulukko 12. Öljykasvit alueittain, tuhatta hehtaaria

	Maatalousyritykset	Niistä: pienyritykset	Palstaviljelijät	Fermerit	Kaikkien kategorioiden tilat	v.2010, % suhteessa 2003sa vuoden 2009 tilanteeseen
VENÄJÄN FEDERAATIO	6814,9	2803,2	32,5	2814,9	9662,3	121,4
KESKINEN FEDERAATIOPIIRI	1356,4	447,8	5,3	381,6	1743,2	134,8
Belgorodin alue	199,6	16,2	2,9	43,6	246,1	131,3
Brianskin alue	15,4	3,0	-	1,0	16,4	411,8
Vladimirin alue	1,7	1,0	-	-	1,7	110,7

Voronezhin alue	444,9	179,8	1,4	177,4	623,6	121,2
Ivanovon alue	1,8	1,2	0,00	0,3	2,1	85,2
Kalugan alue	2,0	1,9	-	0,05	2,1	69,7
Kostroman alue	0,2	0,1	-	-	0,2	27,2
Kurskin alue	128,3	42,2	-	22,4	150,7	203,7
Lipetskin alue	165,0	25,7	0,1	16,3	181,4	158,2
Moskovan alue	1,6	0,4	-	0,00	1,6	107,3
Orjolin alue	65,5	11,0	-	2,1	67,6	128,3
Riazanin alue	21,2	9,9	-	1,8	22,9	155,2
Smolenskin alue	12,4	10,6	-	0,6	13,0	149,7
Tambovin alue	256,4	129,7	0,9	111,1	368,4	125,9
Tverin alue	0,8	0,4	-	-	0,8	124,6
Tulan alue	38,9	14,9	-	4,9	43,7	223,1
Jaroslavlın alue	0,9	0,03	-	0,01	0,9	264,6
LUOTEINEN FEDERAATIOPIIRI	31,0	20,1		2,2	33,2	97,7
Vologdan alue	2,7	0,1	-	-	2,7	...
Kaliningradin alue	27,7	19,5	-	2,2	29,9	92,0
Leningradin alue	0,05	0,01	-	-	0,05	155,2
Murmanskin alue	-	-	-	-		
Novgorodin alue	-	-	-	0,00	0,00	3,2
Pihkovan alue	0,6	0,5	-		0,6	41,0
ETELÄINEN FEDERAATIOPIIRI	1859,0	787,4	13,5	901,5	2774,1	101,9
Adygeian tasavalta	33,0	18,9	3,4	48,3	84,7	110,5
Kalmukian tasavalta	19,0	9,8	0,3	10,7	30,0	109,2
Krasnodarin aluepiiri	451,2	120,6	3,1	214,6	668,9	98,7
Astrahanin alue	0,2	-	-	-	0,2	-
Volgogradin alue	602,7	288,9	0,1	266,1	868,8	115,7
Rostovin alue	753,0	349,2	6,6	361,8	1121,4	94,3
POHJOIS- KAUKASIAN FEDERAATIOPIIRI	430,7	114,6	2,2	115,6	548,5	120,2
Dagestanin tasavalta	2,1	1,3	1,3	1,2	4,6	115,1
Ingusian tasavalta	7,0	2,4	-	6,1	13,2	236,4
Kabardi-Balkarian tasavalta	23,5	11,3	0,03	20,8	44,3	129,4
Karatsai-Tserkessian tasavalta	10,6	7,0	0,3	5,7	16,6	109,1
Pohjois-Ossetia-Alanian tasavalta	9,4	3,5	0,01	5,2	14,5	131,0
Tsetsenian tasavalta	9,2	1,8	0,02	1,1	10,3	158,4
Stavropolin aluepiiri	368,8	87,3	0,5	75,6	444,8	117,2
VOLGAN FEDERAATIOPIIRI	2000,9	945,1	9,2	917,9	2928,0	136,6
Baskortostanin tasavalta	158,7	69,8	-	33,7	192,4	131,1
Marin tasavalta	2,9	1,8	-	0,5	3,4	70,4
Mordvan tasavalta	10,1	1,1	0,04	0,4	10,5	179,7
Tatarstanin tasavalta	112,0	28,8	-	9,9	121,9	99,8
Udmurtian tasavalta	1,2	0,5	0,00	0,02	1,2	228,8
Tsuvasian tasavalta	1,2	0,9	-	0,4	1,6	104,1
Permin aluepiiri	2,0	1,1	-	-	2,0	56,8
Kirovin alue	4,4	0,8	-	0,01	4,5	136,3
Nizni Novgorodin alue	56,3	12,0	-	1,1	57,3	171,0
Orenburgin alue	380,0	163,7	4,5	216,1	600,6	139,1
Penzan alue	115,2	44,3	0,5	30,6	146,3	175,9
Samaran alue	444,6	276,7	3,7	106,9	555,3	143,7

Saratovin alue	590,1	286,7	0,4	491,8	1082,3	131,2
Uljanovskin alue	122,2	56,9	0,1	26,5	148,9	154,8
URALIN FEDERAATIOPIIRI	63,7	18,7	0,4	11,1	75,2	277,9
Kurganin alue	19,3	9,1	0,4	5,7	25,3	347,5
Sverdlovskin alue	7,7	3,3	-	0,3	8,0	171,9
Tjumenin alue	19,1	3,0	-	1,0	20,1	320,5
Tseljabinskin alue	17,7	3,3	-	4,1	21,8	246,1
SIPERIAN FEDERAATIOPIIRI	598,0	271,0	0,3	259,2	857,5	130,7
Altain tasavalta	0,04	-	0,00	-	0,04	81,1
Burjatian tasavalta	1,4	1,0	-	-	1,4	191,3
Hakassian tasavalta	1,4	0,2	-	-	1,4	146,1
Altain aluepiiri	403,1	218,0	0,2	203,2	606,4	124,6
Taka-Baikalian aluepiiri	4,0	1,1	0,00	0,9	4,9	136,9
Krasnojarskin aluepiiri	5,9	0,7	0,00	0,1	6,0	83,5
Irkutskin alue	2,3	0,6	-	-	2,3	54,5
Kemerovon alue	32,3	8,5	0,04	14,7	47,1	158,2
Novosibirskin alue	29,8	8,0	0,05	3,1	32,9	110,7
Omskin alue	117,0	32,7	0,1	36,0	153,0	174,3
Tomskin alue	0,7	0,2	-	1,3	2,0	39,5
KAUKOIDÄN FEDERAATIOPIIRI	475,3	198,6	1,6	225,7	702,7	112,0
Primorjen aluepiiri	109,3	74,4	1,3	29,3	139,9	94,1
Habarovskin aluepiiri	12,7	4,0	0,1	2,6	15,4	113,8
Amurin alue	327,1	117,9	0,02	148,2	475,3	118,6
Juutalaisten autonominen alue	26,2	2,3	0,2	45,7	72,1	111,3

Lähde: Venäjän tilastolaitos

4.6.1 Auringonkukka

Venäjän kasviöljyn tuotannosta auringonkukkaöljyn osuus on noin 85,7 %.

Ukrainassa ja Venäjällä auringonkukka on tärkein öljykasvi. Satoisuus on korkeintaan 1,2–1,4 tonnia per hehtaari ja tuotannon lisääminen tapahtuu lähinnä peltopinta-alan laajenemisen myötä. Alhaisen satoisuuden keskeisimpiä syitä ovat kylvösiementen huono laatu ja vanhanaikaiset viljelyteknologiat.

Taulukko 13. Auringonkukka, jakautuminen alueiden mukaan, tuhatta hehtaaria

	Kaikkien kategorioiden tilat	v. 2010 % suhteessa vuoden 2009 tilanteeseen	Osuus kaikista kylvöistä
VENÄJÄN FEDERAATIO	7171,1	116,4	9,6
KESKINEN FEDERAATIOPIIRI	1319,2	129,8	9,5
Belgorodin alue	188,7	124,4	15,2
Brianskin alue	5,1	-	0,8
Vladimirin alue	-	-	-
Voronezhin alue	578,8	116,1	24,8
Kurskin alue	76,1	236,0	5,6
Lipetskin alue	96,9	216,8	8,0

Moskovan alue	-	-	-
Orjolin alue	10,0	6,3 kertaa	0,9
Riazanin alue	6,7	180,2	0,9
Smolenskin alue	-	-	-
Tambovin alue	354,3	125,6	24,9
Tverin alue	-	-	-
Tulan alue	2,5	162,9	0,3
ETELÄINEN FEDERAATIOPIIRI	2401,6	97,3	21,3
Adygeian tasavalta	70,1	109,1	30,8
Kalmukian tasavalta	11,1	95,6	3,8
Krasnodarin aluepiiri	492,7	89,6	13,6
Astrahanin alue	-	-	-
Volgogradin alue	826,0	116,3	30,4
Rostovin alue	1001,6	88,4	23,2
POHJOIS-KAUKASIAN FEDERAATIOPIIRI	317,4	100,7	8,0
Dagestanin tasavalta	4,5	116,1	1,7
Ingusian tasavalta	12,7	238,2	20,2
Kabardi-Balkarian tasavalta	31,8	110,1	10,9
Karatsai-Tserkessian tasavalta	11,4	105,5	9,5
Pohjois-Ossetia-Alanian tasavalta	2,2	55,5	1,3
Tsetsenian tasavalta	9,6	157,1	5,1
Stavropolin aluepiiri	245,3	95,7	8,5
VOLGAN FEDERAATIOPIIRI	2517,1	138,9	10,9
Baskortostanin tasavalta	164,2	141,1	5,2
Marin tasavalta	-	-	-
Mordvan tasavalta	1,4	130,5	0,2
Tatarstanin tasavalta	17,8	8.7 kertaa	0,6
Udmurtian tasavalta	0,00	-	-
Nizni Novgorodin alue	24,2	389,3	2,1
Orenburgin alue	588,3	138,5	14,5
Penzan alue	119,7	172,3	10,3
Samaran alue	437,8	132,6	23,9
Saratovin alue	1040,8	131,0	29,0
Uljanovskin alue	123,0	181,9	12,9
URALIN FEDERAATIOPIIRI	26,4	201,1	0,5
Kurganin alue	10,4	164,3	0,8
Sverdlovskin alue	0,1	-	0,01
Tseljabinskin alue	16,0	233,8	0,8
SIPERIAN FEDERAATIOPIIRI	589,2	110,4	4,1
Altain tasavalta	0,00	266,7	0,00
Burjatian tasavalta	-	-	-
Tuvan tasavalta	-	-	-
Hakassian tasavalta	0,7	230,9	0,3
Altain aluepiiri	497,6	111,5	9,7
Taka-Baikalian aluepiiri	0,00	100,0	
Krasnojarskin aluepiiri	0,8	96,8	0,1
Irkutskin alue	-	-	-
Kemerovon alue	0,04	111,4	0,00

Novosibirskin alue	24,4	108,8	1,1
Omskin alue	65,6	102,8	2,4
Tomskin alue	-	-	-
KAUKOIDÄN FEDERAATIOPIIRI	0,1	131,5	0,01
Primorjen aluepiiri	0,04	100,7	0,01
Habarovskin aluepiiri	0,00	100,0	0,00
Amurin alue	0,04	203,7	0,01

Lähde: Venäjän tilastolaitos

4.6.2 Soija

Viime vuosien aikana soijan kylvöala ja tuotanto Venäjällä ovat olleet kasvussa, mutta soijan osuus öljykasviviljelystä on toistaiseksi suhteellisen pieni. Soijapapujen tuotannon lisääntyminen vuonna 2010 37,8 % oli pääasiassa kylvöalan laajenemisen tulosta. Johtuen ilmasto-olosuhteista soijaa tuotetaan eniten Kaukoidän federaatiopiirissä ja Etelä-Venäjällä. Kaukoidän federaatiopiirin osuus soijapapujen kokonaistuotannosta Venäjällä on 66,8 %, Eteläisen federaatiopiirin osuus on 19 % ja Keskisen federaatiopiirin osuus 7,41 %. Siperiassa soijan kylvöala kasvoi vuonna 2010 melkein 50 % ja oli 23 700 tonnia. Vuoden 2010 kuuma kesä aiheutti kuitenkin soijan satoisuuden alenemisen edellisen vuoden 720 kilosta 490 kiloon hehtaaria kohti.

Soijan jalostus keskittyy etupäässä Kaukoidän ja Eteläiseen federaatiopiiriin sekä Kaliningradin alueeseen. Koska soijan tuotantoa on eniten Kaukoidässä, Venäjän Euroopan puolella sijaitsevilla jalostusyhtiöillä on jatkuvasti raaka-ainepulaa, mutta soijan jalostus on kuitenkin kasvamassa.

APK-Inform -uutistoimiston mukaan soijan käyttö elintarviketuotannossa on Venäjällä noin 2,5 miljoonaa tonnia. Viime vuosien aikana merkittävä osa Venäjällä käytettävästä soijasta on maahan tuotua tavaraa. Soijan tuonti Venäjälle vuosina 2009–10 oli 1,036 miljoonaa tonnia.

Soijaa jalostetaan lähinnä öljyksi ja rouheeksi. Kaikista rouheista (auringonkukka, rapsi, soija) soijarouhetta pidetään parhaana korkean proteiinipitoisuuden vuoksi. Soijarouheen tuotantovolyymi Venäjällä vuonna 2010 oli 3 657 000 tonnia.

Huolimatta siitä, että venäläisen soijan tuotanto kasvaa pysyvästi, soijarouhetta valmistetaan lähinnä tuontisoijasta. Venäjälle tuodaan lisäksi melko paljon valmista soijarouhetta. APK-Informin mukaan 2011 loppuun mennessä soijarouheen tuonti kasvaa 450 000 tonniin, mikä on 9 % enemmän kuin viime vuonna, jolloin tuotiin 411 650 tonnia.

4.6.3 Pellava

Pellava (*Linum usitatissimum*) on vanhin tekninen kasvi. Sitä viljeltiin jo Kiovan Venäjän aikana eli 880-luvulla. Pellavasta tehdyt kotona kudotut tuotteet olivat vakiotuotteita kotimarkkinoilla ja hyvin arvostettuja myös ulkomailla. Ennen vallankumousta Venäjä ja sen jälkeen Neuvostoliitto oli pellavan suurin tuottaja maailmanmarkkinoilla.

Vuoden 1917 vallankumouksen aattona pellavan kylvöala nykyisen Venäjän alueella oli miljoona hehtaaria. Ennen toista maailmansotaa kylvöala kasvoi 1,5 miljoonaan hehtaariin ja pellavan sadon rahallinen arvo oli suurempi kuin kaikkien muiden teknisten kasvien arvo. Sodan jälkeen alkoi

kotimaisen pellavanviljelyn nopea taantuma, joka jatkuu edelleen. Verrattuna toista maailmansotaa edeltävään vuoteen pellavan peltopinta-ala on laskenut kuusinkertaisesti.

Kotimaisen pellavanviljelyn vähenemisen pääsyy on maalaisväestön väheneminen keskeisillä pellava-alueilla. Pitkälle koneistettu viljely ei ole juurikaan kehittynyt Venäjällä, ja työvoimapula on vaikuttanut pellavatuotantoon merkittävästi.

Kuivissa ja lämpimissä ilmasto-olosuhteissa, Volgan aavikkoalueilla, Uralin eteläpuolella ja Kulundinskaja-aavikolla viljellään toista pellavalajia – *Linum humile Mill.* Tämän pellavalajin varsi ei kasva pitkäksi, haarautuu eikä sovellu tekstiilikuitujen valmistukseen. Kyseistä pellavaa (*Linum humile Mill.*) viljellään vain siementen takia. Siemenistä valmistetaan pellavaöljyä, jota käytetään teknisiin tarpeisiin ja lääketieteellisyydessä. Viime aikoina pellavaöljyä on alettu käyttää elintarviketuotannossa.

4.6.4 Rapsi

Rapsin tuotanto on alkanut Venäjällä vasta noin 30 vuotta sitten. IKAR -öljykasvimarkkinoiden analyttikon Alina Mirsagatovan mukaan Neuvostoliiton aikana rapsia ei viljelty lähinnä siksi, että kasviperäisten teknisten öljyjen kysyntä oli suhteellisen pientä eikä maanviljelijöillä ollut riittävän tuottavia lajikkeita eikä tehokkaita torjunta-aineita. Rapsin tuotanto tehostui vasta vuonna 1980, jolloin Lipetskiin perustettiin Rapsi-instituutti (GNU VNII, <http://rapslipetsk.ru>) ja Lipetskin alueen johtavat viljelijät alkoivat viljellä rapsia hyvällä satoisuudella 2000–2500 kiloa/ha. Nykyisin rapsin satoisuus Venäjällä on hyvin alhainen, keskimäärin 1000–1100 kiloa/ha. Syynä on se, ettei maanviljelijöillä ole riittävästi tietoja eikä taitoja rapsiviljelystä, ja se, että korjuu- ja käsittelyhävikki on suuri, jopa 50 %.

Taulukko 14. Rapsin tuotanto alueittain, tuhatta hehtaaria

	Kaikki tilat	v. 2010 % suhteessa vuoden 2009 tilanteeseen	Osuus kaikista kylvöistä
VENÄJÄN FEDERAATIO	1197,8	137,5	1,6
KESKINEN FEDERAATIOPIIRI	162,3	278,4	1,2
Belgorodin alue	56,5	160,1	4,5
Brianskin alue	2,5	381,1	0,4
Voronezhin alue	25,8	387,5	1,1
Ivanovon alue	38,5	502,3	2,8
Kalugan alue	10,1	349,9	0,8
Kostroman alue	0,3	6,5 kertaa	0,05
Kurskin alue	15,6	370,7	1,5
Lipetskin alue	0,7	168,8	0,1
Moskovan alue	-	-	-
Orjolin alue	5,0	-	0,4
Smolenskin alue	7,2	-	1,0
Tverin alue	0,03	47,2	0,00
Tulan alue	0,03	47,2	0,01
Jaroslavlın alue	180,7	155,0	1,6
LUOTEINEN FEDERAATIOPIIRI	7,7	197,5	3,4
Vologdan alue	-	-	-
Kaliningradin alue	141,4	136,7	3,9
Leningradin alue	-	-	-
Murmanskin alue	7,1	324,4	0,3

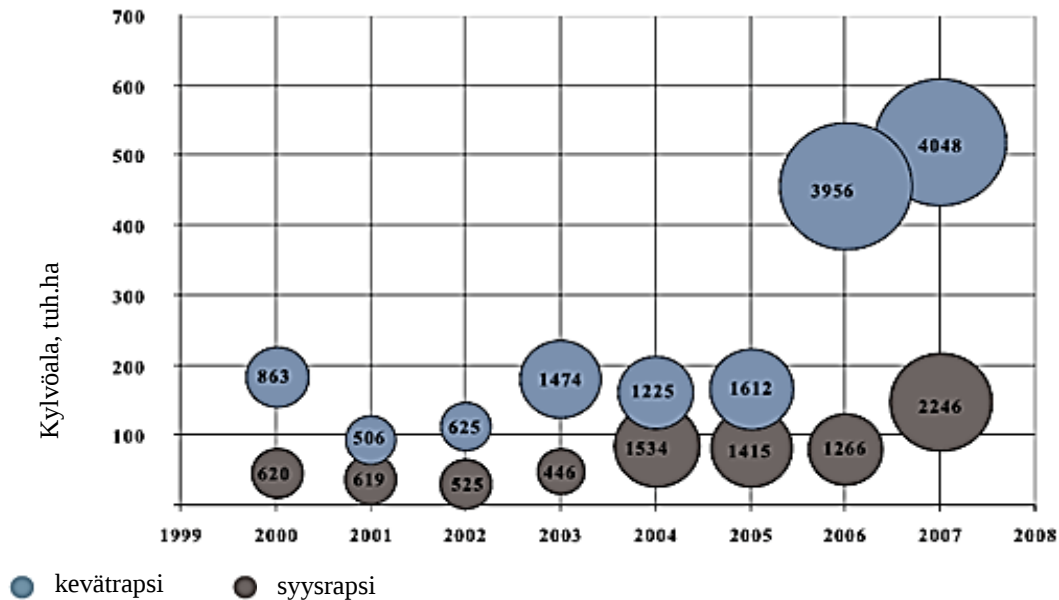
Novgorodin alue	24,7	344,7	0,6
Pihkovan alue	40,9	224,2	1,0
ETELÄINEN FEDERAATIOPIIRI			
Adygeian tasavalta	0,3	-	0,5
Kalmukian tasavalta	3,3	-	1,1
Krasnodarin aluepiiri	2,6	306,0	2,2
Astrahanin alue	2,0	218,2	1,3
Volgogradin alue	0,1	-	0,03
Rostovin alue	32,6	201,4	1,1
POHJOIS-KAUKASIAN FEDERAATIOPIIRI	79,5	207,9	0,3
Dagestanin tasavalta	0,5	-	0,02
Kabardi-Balkarian tasavalta	0,3	17,4	0,04
Karatsai-Tserkessian tasavalta	4,9	116,8	0,2
Pohjois-Ossetia-Alanian tasavalta	-	-	-
Tsetsenian tasavalta	0,1	232,8	0,02
Stavropolin aluepiiri	7,2	-	0,6
VOLGAN FEDERAATIOPIIRI	1,1	-	0,03
Baskortostanin tasavalta	6,3	-	0,5
Marin tasavalta	34,0	195,7	1,9
Mordvan tasavalta	6,2	195,5	0,2
Tatarstanin tasavalta	18,9	178,6	2,0
Udmurtian tasavalta	2,0	336,3	0,04
Tsuvassian tasavalta	1,9	371,2	0,1
Permin aluepiiri	0,2	-	0,02
Nizni Novgorodin alue	29,8	255,4	0,2
Orenburgin alue	23,9	296,2	0,5
Samaran alue	0,3	277,8	0,02
Uljanovskin alue	0,2	-	0,02
URALIN FEDERAATIOPIIRI	0,9	484,1	0,04
Kurganin alue	4,5	138,7	0,2
Tjumenin alue	702,5	112,0	51,7
SIPERIAN FEDERAATIOPIIRI			
Altain tasavalta	139,9	94,1	45,3
Burjatian tasavalta	15,4	113,8	21,2
Tuvan tasavalta	475,2	118,7	61,3
Taka-Baikalian aluepiiri	72,1	111,3	66,5
Krasnojarskin aluepiiri	1197,8	137,5	1,6
Irkutskin alue	162,3	278,4	1,2
Kemerovon alue	56,5	160,1	4,5
Novosibirskin alue	2,5	381,1	0,4
Tomskin alue	25,8	387,5	1,1
KAUKOIDÄN FEDERAATIOPIIRI	38,5	502,3	2,8
Sahan (Jakutian) tasavalta	10,1	349,9	0,8
Kamtsatkan aluepiiri	0,3	0,04	0,05
Primorjen aluepiiri	15,6	370,7	1,5
Habarovskin aluepiiri	0,7	168,8	0,1

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Viime vuosina viljely- että maataloustuotteiden jalostuksen kehityksen myötä rapsin kylvöala ja satoisuus ovat alkaneet kasvaa Venäjällä. Vuosina 2005–2008 kasvu on ollut 200 000 hehtaaria 680 000 hehtaariin. IKAR:in mukaan vuonna 2008 syysrapsin satoisuus oli 246 000 tonnia ja

kevätrapsin 505 000 tonnia. Rapsia viljellään etupäässä maatalousyrityksissä, fermereiden osuus on vain 10 % kokonaistuotannosta. Palstaviljelijät eivät viljele rapsia.

Kuva 15. Kevät- ja syysrapsin kylvöalan ja satoisuuden kehitys vv.1999–2007, sataa tonnia

Lähde: Rosstat

Venäjällä viljellään etupäässä kevätrapsia, koska syyslajikkeiden ja hybridien viljelyyn liittyy paljon riskejä – kasvien talvehtiminen sujuu usein huonosti kevätlämpötilojen vaihtelun takia. Kevätrapsin satoisuus saattaa vuorostaan olla aika heikko ilmasto-olosuhteiden takia, varsinkin pohjoisalueilla. On myös huomioitava, että vain 20–25 % rapsin sadosta jalostetaan Venäjällä – maatalousyrittäjillä ei ole siihen riittävää tuotantokapasiteettia. Merkittävä osa siemenistä, jopa 50 %, viedään ulkomaille, lähinnä Saksaan ja Hollantiin. Sieltä vastaavasti tuodaan takaisin rapsiöljyä, jonka osuus öljyjen tuonnissa on jopa 80 %. Rapsin siemeniä tuotetaan 43:ssa Venäjän Federaation osavaltiossa, etupäässä Tatarstanissa (37 %) ja Stavropolin aluepiirissä (20 %). Rapsin tuotanto kasvaa Siperiassa, varsinkin Omskin, Tjumenin ja Irkutskin alueilla ja Altain tasavallassa. Asiantuntijoiden mukaan Venäjän sää- ja ilmasto-olosuhteet mahdollistavat rapsin kylvöalan lisäämisen viiteen miljoonaan hehtaariin.

Ennen rapsia viljeltiin Venäjällä vain rehuksi. Nykyisin merkittävä osa raaka-aineesta menee vientiin ja siitä tehdään rapsiöljyä. Rapsiöljyä toimitetaan myös elintarviketeollisuudelle. Rapsin viljely on kasvussa lähinnä siitä syystä, että Länsi-Euroopassa käytetään yhä enemmän uusiutuvaa energiaa, mm. biodieseliä, ja rapsiöljy on biodieselin pääraaka-aine. Venäjän osuus maailman rapsikaupasta on kuitenkin toistaiseksi vähäinen.

Rapsin viljely on tämän päivän suosituimpia aiheita sekä mediassa että eri tason ammattilaisten keskusteluissa. Sillä on jopa poliittista sävyäkin juuri siksi, että rapsiöljy on biodieselin eli ekologisesti puhtaan polttoaineen raaka-aine. Asiantuntijoiden mukaan Venäjällä ei ole omaa biodieseltuotantoa ja nykyolosuhteissa on epätodennäköistä, että sitä syntyisi. Venäjän biopolttoaineyhdistyksen⁸ varapuheenjohtaja Aleksej Ablajev toteaa: ”Rapsi on aika kallis kasvi, ja

⁸ Russian Biofuels Association, <http://www.bioethanol.ru>

polttoaineen valmistaminen rapsista on vielä kalliimpaa. Biopolttoainetta valmistavien yritysten toiminta voi olla kannattavaa, jos sitä tuetaan valtion tasolla tai niillä alueilla, joilla on paljon edullisia raaka-aineita. Esimerkiksi Yhdysvalloissa viljellään paljon soijaa, josta tehdään pääsääntöisesti soijajauhoja. Soijaöljy on sivutuote, jonka takia sitä on runsaasti, ja siitä valmistetaan biopolttoainetta. Venäjällä rapsiöljy on rapsijalostuksen päätuote eikä ylitarjontaa ole. Juuri tämän takia maassamme ei ole yhtään biopolttoainetehdasta, joka tuottaisi teollisia määriä biopolttoainetta.”

Venäjän valtion suhtautuminen rapsin kylvämiseen on kuitenkin muuttunut viime vuosina. Helmikuussa 2008 VF:n maatalousministeriö kielsi rapsin siementen viennin vuoden 2009 helmikuun loppuun saakka, ja teki päätöksen rapsituotannon kasvattamisesta uuden kehitysohjelman puitteissa. Ohjelman tavoitteena on laajentaa rapsin peltopinta-alaa 2 miljoonaan hehtaariin sekä perustaa maahan 20 uutta yritystä, jotka valmistaisivat rapsiöljyä ja biodieselä. Tehtaiden rakentamista on suunniteltu VF:n keskialueelle: Nizni Novgorodin, Lipetskin, Penzan ja Rostovin alueille, Krasnodarin aluepiiriin ja Tatarstaniin. Suunnitelmien mukaan rapsiöljyn pitoisuuden kaikissa dieselpolttoaineissa on oltava 5 %. Satoisuuden on suunniteltu olevan n.1400 kiloa/ha. Ohjelman toteutukseen on myönnetty 2,5 miljardia ruplaa. Tuottajille luvattiin korvata kolmasosa rapsin siementen ja torjunta-aineiden hankintakustannuksista. Monet ongelmat jäivät kuitenkin ohjelman ulkopuolelle: Venäjällä ei ole erikoistekniikkaa rapsiviljelyyn, ei ole sopivia varastointitiloja siemenille, rautatiekuljetusten hinta on erittäin korkea eikä rautateillä ole erikoissäiliöitä eikä terminaleja biodieselille. Tästä johtuen suurin osa ohjelman toimenpiteistä jäi paperille.

Rapsiöljyn vienti kasvoi vuosina 2005–2009 kuudesta tuhannesta tonnista 78 000 tonniin vuonna 2009. Venäjän rapsin tärkeimpiä vientimaita ovat EU-maat. Viejinä ovat useimmiten Kaliningradin alueella ja Tatarstanin tasavallassa sijaitsevat välitysyhtiöt.

Alina Mirsagatovan mukaan Venäjän rapsiteollisuudessa on lähivuosina odotettavissa merkittävää kehitystä. Rapsilla on suuri potentiaali, ja mikäli maailman markkinasuhdanne on hyvä ja Venäjän valtio tukee rapsiviljelyä, potentiaali voi kasvaa. Tämä johtaa vuorostaan rapsin kylvöalan kokonaissadon kasvuun. Maataloustekniikan uudistumisen myötä satoisuus kasvaa jopa nopeammin kuin kylvöala.

Rapsin viennin kehitykselle on kuitenkin olemassa tiettyjä esteitä. 1.1.2011 lähtien EU:n biopolttoaineiden toimittajien pitää sertifioida tuotteensa ja todistaa raaka-aineiden alkuperä. Jossain määrin se vaikeuttaa rapsin tuontia EU- maihin mm. Venäjältä. Venäjän korkea vientivero (15 %) rapsin siemenille rajoittaa vientiä, mutta luo edellytyksiä kotimaiselle jalostukselle. Biopolttoaineen valmistuksen pääesteenä on kuitenkin valtion veropolitiikka, jonka seurauksena biopolttoaineen hinta tulee olemaan perinteisen bensiinin hintaa korkeampi: biopolttoaineen valmistajia verotetaan samalla tavalla kuin alkoholin valmistajia eli peritään valmisteveroa, minkä tuloksena biodieselin tuotanto ei ole kannattavaa.

On myös huomioitava, etteivät kaikki asiantuntijat ole niin optimistisia rapsin tuotannon kehityksen suhteen Venäjällä. Rapsintutkimusinstituutin asiantuntijan varajohtaja Sergej Harlamovin mukaan viimeisimpiä suuntauksia rapsimarkkinoilla ovat länsimaisen kysynnän aleneminen ja sen myötä maanviljelijöiden pettymys rapsin viljelyyn. Harlamovin mielestä rapsin tuotannon kasvu jatkuu lähivuosina, mutta se on hyvin hidasta.

Rapsiöljyn käytölle elintarvikkeena ei ole suurta kuluttajakysyntää. Venäläiset kuluttajat eivät ole tottuneet rapsiöljyyn. Heille se on etupäässä tekninen tuote ja sen vuoksi monet yrittäjät valmistavat vähittäismyyntiin rapsiöljyn ja auringonkukkaöljyn seoksia. Kuluttajamarkkinoiden analyysien

mukaan vain 0,4 % venäläisistä ostaa rapsiöljyä säännöllisesti (kerran kuukaudessa tai useammin), kun taas auringonkukkaöljyä ostaa 71 % ja oliiviöljyä 18 % kuluttajista.

Rapsin tuotannon lisäämistä estää myös tarve hankkia erikoistekniikkaa. Tarvitaan esimerkiksi rapsipöytiä eli leikkuupuimurin leikkuupöytään asennettavia erikoislaitteita ja erikoiskuivureita. Lähes kaikki venäläiset asiantuntijat ovat sitä mieltä, että rapsi on pienisiemeninen kasvi ja että sen käsittely edellyttää erikoistekniikan käyttöä. Sadon hävikki on keskeisin ongelma kaikille valmistajille. Suomalaisista konevalmistajista Venäjän markkinoilla toimii Sampo Rosenlew Oy, joka tarjoaa hyvää siementen lisäysviljelyyn sopivaa tekniikkaa. Nämä koneet ovat tarkoitettuja etupäässä niille yrityksille, jotka tuottavat ensimmäisten sukupolvien siemeniä.

Rypsi on suhteellisen uusi kasvi Venäjällä. Sitä on viljelty vasta viimeisen viiden vuoden aikana. Rypsin viljelyyn kannustaa etupäässä se, ettei rypsi ole niin altis ilmasto-olosuhteille kuin esim. vehnä. Nykyisin kevätrypsin satoisuus on lähellä syysrypsin satoisuutta. Sitä voi viljellä samoilla alueilla kuin rapsiakin. On myös mahdollista viljellä rypsiä ja rapsia rinnakkain. Rypsin viljelymäärät ovat nykyisin niin vähäiset, ettei siitä löydy tilastotietoja.

5 JALOSTUS JA VILJAKASVIEN SIEMENKAUPPA VENÄJÄLLÄ

5.1 Siementen lisäysviljelyn tilanne ja näkymät

Venäläisten jalostajien mukaan Venäjällä on riittävästi maatalouskasvien, mm. viljakasvien ja öljykasvien lajikkeita, mutta jotkut niistä eivät enää vastaa viljelijöiden eivätkä jalostusteollisuuden vaatimuksia. Venäjällä ei pystytä hyödyntämään kasvinjalostuksen, uusien lajikkeiden ja hybridien tarjoamaa potentiaalia. Näiden ongelmien poistamiseksi on kehitetty jalostusta, siementen lisäysviljelyä ja valvontaa säännöstelevää lainsäädäntöä.

Uusimpien lajikkeiden ja laadukkaiden siementen viljelemisestä saatavan taloudellisen hyödyn pitäisi edistää siementen kysyntää ja tehokasta myyntiä, mutta tällä hetkellä siemenjalostuksella on vaikeat ajat Venäjällä. Venäjän viljakasvien tutkimusinstituutin johtajan, maataloustohtori A.V. Alabushevin mukaan kasvinjalostus ja siementen lisäysviljely Venäjän Federaatiossa on kriittisessä tilassa. Teoriassa korkealaatuisten siementen saaminen ei ole ongelma, mutta käytännössä kylvöön sopimattomien siementen osuus kylvöstä vaihtelee eri asiantuntijoiden mukaan 13–30 %.

Taulukko 12. Alkuperäisten siementen tuotanto Maataloustiedeakatemiaan (RASHN) kuuluvissa jalostusorganisaatioissa, v.2009

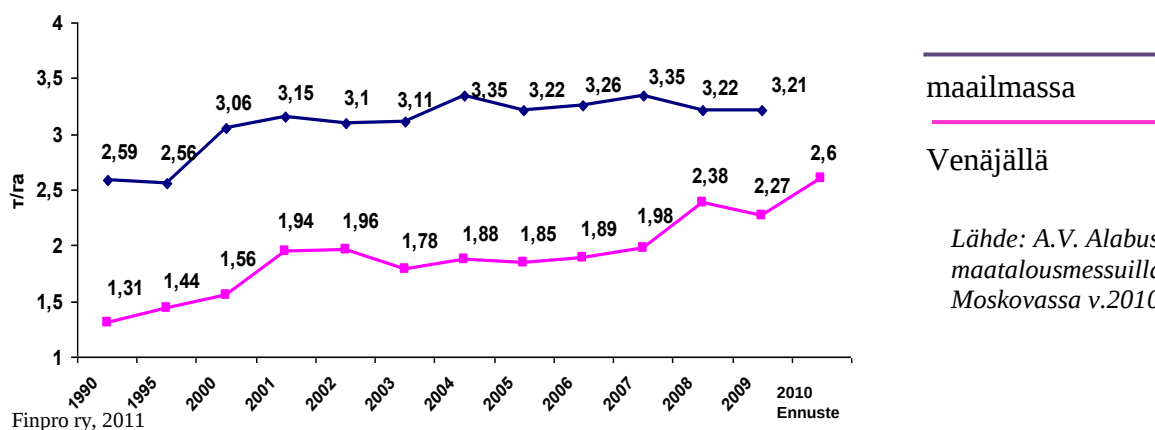
Kasvi	Alkuperäisten siementen määrä, tuhatta tonnia
Syysvehnä	13,5
Kevätvehnä	15,4
Suurimolajit	1,9
Maissi	0,3
Palkokasvit	1,0
Soija	2,3
Auringonkukka	0,3
Pellava (<i>Linum usitatissimum</i>)	0,4

Siementen lisäysviljelyn kriittisen tilan keskeisimmät syyt:

- siementen lisäysviljelylle ei kohdistu valtion tukea,
- infrastruktuuri ja tekniikka ovat vanhentuneita,
- uusien lajikkeiden käyttöönottomekanismit ovat puutteellisia,
- valtionpolitiikka jalostuslainsäädännön saralla ei ole kehittynyttä.

Sopimattomien siementen kylvö yhdistettynä vanhentuneeseen tekniikkaan vähentää viljakasvien satoisuutta 20–30 %.

Kuva 12. Viljakasvien satoisuuden kehitys Venäjällä ja maailmassa, vv. 1990–2009, tonnia/ha

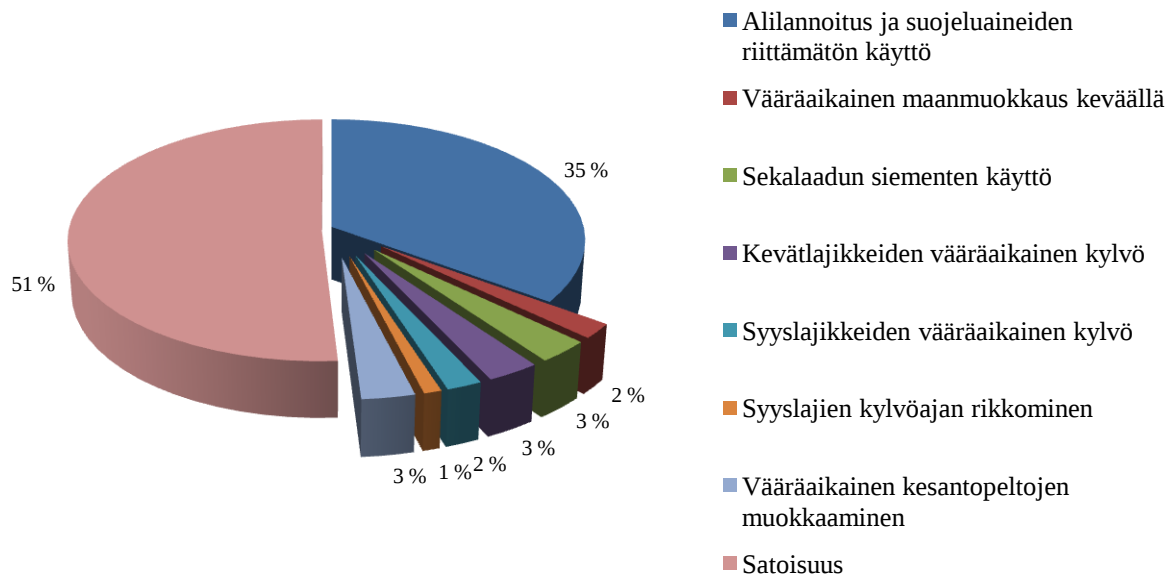

Lähde: A.V. Alabushevin esitys maatalousmessuilla Moskovassa v.2010

Maatalouden kehittämisen ja maataloustuotteiden, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden markkinoita säännöstelevässä valtion kehitysohjelmassa vuosille 2008–2012 on mm. mainittu, että ”kasvinviljelyn tehokkuuden nostaminen edellyttää sitä, että maataloustuottajille pitäisi taata mahdollisuus ostaa laadukkaita siemeniä”. Valiosiemementen käytön lisääminen edellyttää, että valioluokan siementen kylvöalan on oltava vähintään 10–15 % siementen kokonaispinta-alasta, mikä turvaisi uusien, eri Venäjän alueiden olosuhteisiin sopivien lajikkeiden jalostuksen.

Venäläiset maanviljelijät ja maataloussektorin viranomaiset eivät kuitenkaan pidä kylvösiementen laatua erityisen tärkeänä. Virallisten tilastotietojen mukaan sekalaadun siementen aiheuttama sadon menetys on vain 3 %. Huomattavasti tärkeämpänä pidetään oikea-aikaista ja riittävää lannoitteiden lisäämistä ja torjunta-aineiden käyttöä.

Kuva 13. Kokonaissadontuottoa heikentävät tekijät v. 2009

Lähde: Venäjän Federaation Maatalousministeriö

Vuoden 2010 kuivuus on vaikuttanut mm. kasvinjalostukseen ja siementen lisäysviljelyyn. VF:n maatalousministeriön 12/2011 julkaiseman tiedotteen mukaan kevätkylvöä varten tuotettiin viljakasvien ja palkokasvien siemeniä kokonaismäärältään 5 394 500 tonnia kokonaistarpeen ollessa 6 029 700 tonnia. Kevätviljakasvien siemenistä suurin puute on Volgan alueella, Keskisessä ja Uralin federaatiopiireissä. Valtio yrittää korjata tilannetta myymällä valtion Interventiovarastosta viljaa kylvötarkoituksiin sekä kontrolloimalla sisäistä logistiikkaa siemenviljan loppuhinnan alentamiseksi.

Kansainvälinen yhteistyö voisi auttaa edellä mainittujen ongelmien ratkaisemisessa, mutta VF:n hallituksen mielestä Venäjän on pyrittävä turvaamaan 100 % omaan siementuotantoon. On oletettavissa, että siementen tuonti laskee tulevaisuudessa, vaikka katovuosina Venäjä joutuu kuitenkin ostamaan jonkin verran kylvösiemeniä ulkomailta.

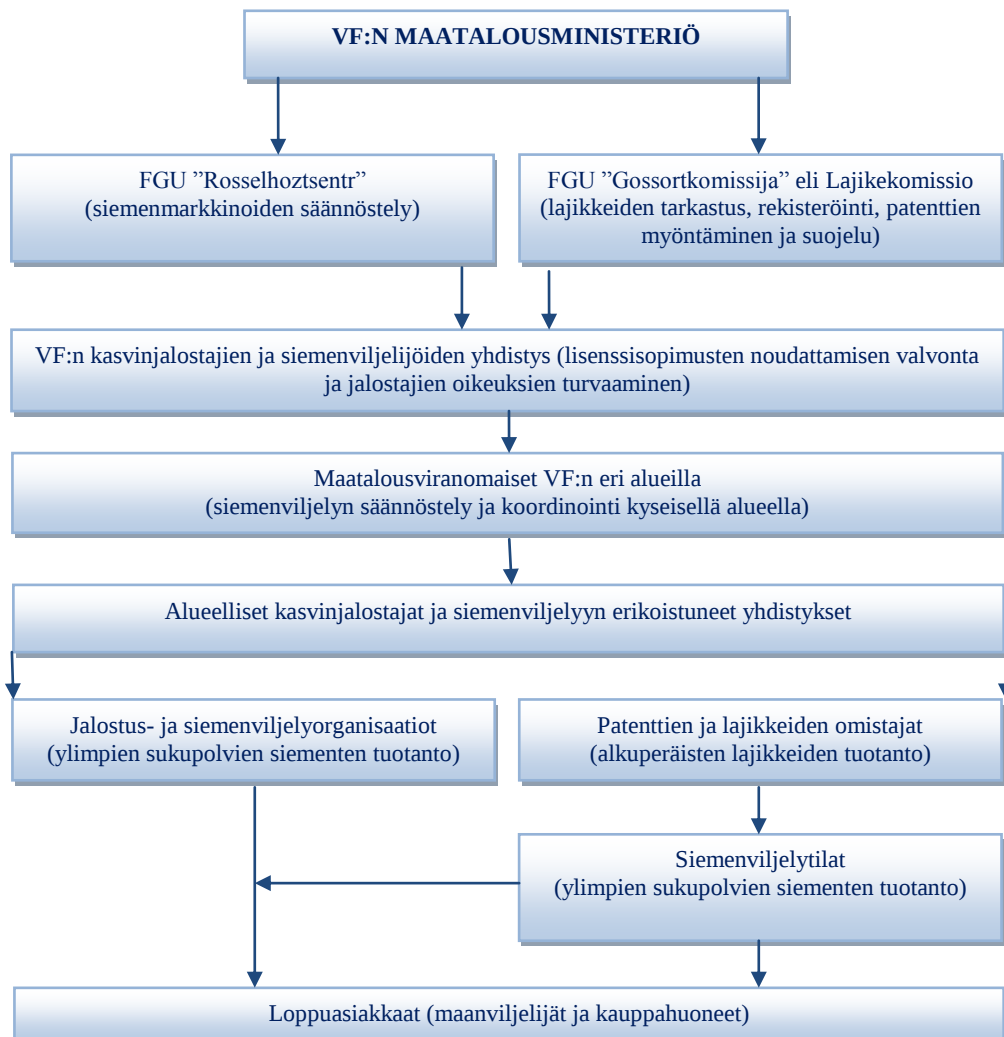
5.2 Tuotannon, tutkimustyön ja jalostuksen valvonta Venäjän siementen lisäysviljelyssä

Venäjän siementen lisäysviljelyn järjestelmän muodostavat valtion omistuksessa olevat tieteelliset tutkimusorganisaatiot ja viranomaislaitokset, jotka valvovat lajikkeiden jalostusta, rekisteröintiä, jalostustoiminnan lisensointia ja tekevät tarkastukset. Tärkeimpiä organisaatioita tässä järjestelmässä ovat:

- FGU Gossortkomissija - State Commission of Russian Federation for Selection Achievements Test and Protection eli Lajikekomissio. Päätoimisto sijaitsee Moskovassa, filiaaleja sekä lajiketestaussyksiköitä kaikilla Venäjän alueilla. Tehtävänä jalostustoiminnan tulosten testaus, uusien lajikkeiden rekisteröinti ja suojele.
- FGU Rosselkhoztsentr - Russian Agricultural Center. Päätoimisto sijaitsee Moskovassa. Filiaaleja eri puolilla Venäjää sekä laaja verkosto alueellisia testauslaboratorioita.
- Rosselkhoz nadzor - Federal Service for Veterinary and Phytosanitary Surveillance, ja sen alueelliset hallintoelimet.

Venäjän siementen lisäysviljely on monipolvista. Lisäysviljelyverkostoon kuuluvat mm. Venäjän maataloustiedeakatemia, eri oppilaitokset, kansalaisjärjestöt, kaupalliset ja ei-kaupalliset organisaatiot, kunnalliset valvontaelimet, maatalousyritykset ja fermerit.

Kuva 14. Siementen lisäysviljely Venäjän Federaatiossa

Venäjän maatalousministeriön ja Venäjän maataloustiedeakatemian verkostossa on tällä hetkellä mukana yli 500 valtiollista ja yksityistä tilaa, joilla tuotetaan valiosiemeniä ja joilla on lisenssi siementen lisäysviljelyyn. Tämän lisäksi on olemassa suunnilleen yhtä paljon yrityksiä ja yksityisyrittäjiä, juridisia ja fyysisiä henkilöitä, jotka eivät kuulu Venäjän maatalousministeriön verkoston piiriin, mutta kuitenkin tuottavat valioluokan siemeniä. Tämä kiristää kilpailua Venäjän siemenmarkkinoilla.

Siemenviljasta Venäjällä käytetään kuutta eri laatuluokkaa: alkuperäinen siemen, supervaliosiemet, valiosiemet sekä 1., 2. ja 3. sukupolven (reproduktion) siemen. Supervaliosiemet ja valiosiemet viljellään lajikejalostuslaitoksissa, lähinnä valtion tutkimuslaitoksissa, jotka ovat säilyneet Neuvostoliiton ajoista. Valioluokan siemenet toimitetaan siementen lisäysviljelyyn erikoistuneille yrityksille, jotka tuottavat 1.-3. sukupolven siemeniä ja myyvät niitä loppukäyttäjille sekä välittäjille.

5.3 Uusien lajikkeiden suojele ja rekisteröinti Venäjällä

Venäjän Federaation lajikejalostuksesta 6.8.1993 annettu laki № 5605-1 aiheutti merkittäviä muutoksia venäläisten jalostajien toimintaan, jalostustyön saavutusten rekisteröintiin ja käyttöön sekä yleensä Venäjän lajikejalostusjärjestelmään. Venäjän lajiketestauksen valtionkomission pohjalta perustettiin Venäjän Federaation valtiollinen lajikekomissio, venäjäksi Gossortkomissija. Sama laki määritteli uuden laitoksen toiminnan periaatteet.

Lajikekomission tehtävänä on käsitellä patenttihakemuksia ja myöntää rekisteröityjen lajikkeiden käyttöluvat, tehdä uusien lajikkeiden tarkastukset ja testaukset, ylläpitää valtion jalostussaavutusten rekisteriä sekä käyttöön myönnettyjen lajikkeiden rekisteriä. Tämä virasto myöntää jalostajille patentit ja tekijätodistukset, rekisteröi lisenssit jalostustoimintaan ja siementen lisäysviljelyyn, julkaisee virallisia tiedotteita, joissa ilmoitetaan lajikkeiden jalostukseen, suojeeluun ja käyttöön liittyvät uutiset sekä laatii ja julkaisee säännöksiä ja selityksiä jalostuslain soveltamisesta. Lajikekomission keskeinen elin, Maatalouskasvien laadun valvontakeskus sijaitsee Moskovassa ja Venäjän Federaation eri tasavalloissa, aluepiireissä ja alueilla toimii 61 tarkastajavirastoa, 29 lajikejalostusasemaa, 639 lajikejalostusosastoa sekä 10 erikoislaboratoriota, joiden tehtävänä on maatalouskasvien lajikkeiden laadun tarkastus.

Vuoden 1997 joulukuussa Venäjän Federaation hallitus teki päätöksen Venäjän liittymisestä Kansainväliseen yleissopimukseen uusien kasvilajikkeiden suojaamisesta. 24.4.1998 lähtien Venäjä on ollut UPOV:n⁹, kansainvälisen kasvilajikkeiden suojaamista edistävän järjestön jäsen. Venäjän kansalaiset ja Venäjälle rekisteröidyt juridiset henkilöt saivat oikeuden hakea jalostuksen saavutuksen suojaamista toisen UPOV:n jäsenmaan asianomaisilta elimiltä ja vastaavasti UPOV:n jäsenmaiden kansalaisilla ja juridisilla henkilöillä on oikeus rekisteröidä lajikkeet Venäjän Federaation kansalaisten ja juridisten henkilöiden rinnalla.

Rekisteröityjen lajikkeiden käyttö lupaa haetaan Lajikekomissiosta. Kuukauden aikana hakemuksen jättämisestä Lajikekomissio tekee sen esitarkastuksen, mm. prioriteettipäivämäärän, ehdotetun nimityksen vaatimustenmukaisuuden, ja tarkistaa hakemukseen liittyvät asiakirjat. Mikäli esitarkastustulokset ovat myönteisiä, hakijalle ilmoitetaan, että hänen hakemukseensa on myönnetty ja otettu vastaan. Samalla ilmoitetaan, missä järjestyksessä hakijoiden tulee suorittaa lainmukaiset maksut, kuinka paljon siemeniä täytyy lähettää tarkastukseen ja mihin osoitteeseen. Tämä ilmoitus julkaistaan Lajikekomission virallisessa tiedotteessa.

⁹ http://www.upov.int/index_en.html

Tämän jälkeen Lajikekomissio tarkistaa lajikkeen uutuuden sekä suorittaa erotettavuus-, tasalaatuisuus- ja stabiilisuustestauksia (jäljempänä OOS-testit). Kasvilajikkeiden osalta testauksia suoritetaan useimmiten 1-2 vuoden aikana 1-2 koetilalla. 82:n taloudellisesti tärkeimmän kasvin testaukset suoritetaan 38 valtiollisessa lajikelaitoksessa ja lajikeasemalla. Muiden kasvilajikkeiden ja eläinrotujen OOS-testit suoritetaan valtuutettujen partnereiden avulla tai ne tekee hakija itse. On erikseen mainittava, että OOS-testejä suoritetaan sekä patenttia, että myös käyttöilupaa hankittaessa.

Jos testausten tulokset ovat myönteisiä ja hakija hyväksyy viranomaisten laatiman lajikekuvauksen, Lajikekomissio myöntää hakijalle kasvinjalostajan patentin ja tekee vastaavan merkinnän valtionrekisteriin.

Vuoden 2011 alkuun mennessä Lajikekomissio oli saanut noin 1200 patenttihakemusta ja myöntänyt jalostajille 610 patenttia. Lajikkeen tai eläinrodun sisällyttäminen valtion lajikerekisteriin antaa patentin omistajalle oikeuden siemenkauppaan tai siitosmateriaalin myyntiin Venäjän Federaation tietyllä alueella. Lain mukaan uusia lajikkeita saa käyttää ainoastaan, jos ne on rekisteröity lajikerekisteriin. Käyttöluvan hakijana voi olla kuka tahansa henkilö tai yritys. Valtion lajikerekisteriin rekisteröimättömien kasvilajikkeiden siementen ja eläinrotujen siitosmateriaalin tuominen Venäjälle on kiellettyä. Tämä kiello ei kuitenkaan koske niitä siitos- tai jalostusmateriaaleja, joita tuodaan Venäjälle testauksia tai tieteellisiä tutkimuksia varten sekä vientiin tarkoitettujen siementen tai siitosmateriaalin tuotantoa varten.

Kaikille Venäjällä myytävälle siemenerialle pitää hakea Venäjän Federaation Valtion siementarkastuslaitoksesta kahta sertifikaattia, jotka todistavat lajikkeen, sen alkuperän ja laadun. Sertifikaatit myönnetään vain niiden lajikkeiden siemenille, joiden käyttö on sallittu Venäjällä. Poikkeuksena ovat ne siemenet, joita tuotetaan Venäjällä vientitarkoitukseen.

Käyttöilupien hyväksyminen tapahtuu lähinnä taloudellisen hyödyn näkökulmasta, ja sitä tarkistetaan testauksilla sekä asiantuntija-arvioinnilla. Tämän lisäksi lajikerekisteriin sisällytettyjen lajikkeiden osalta suoritetaan erotettavuus-, tasalaatuisuus- ja stabiilisuustestaukset. Lajikkeiden taloudellisen hyödyn testauksia suoritetaan 66 tärkeimmän maatalouskasvin osalta. Mikäli eläinrotua tai kasvilajiketta ei käytetä tuotannossa tai sen tuotannollinen käyttö on hyvin rajoitettua, taloudellinen hyöty todetaan asiantuntija-arvioinnilla tai hakijan antamien tietojen perusteella.

Testauksia suoritetaan virallisesti hyväksytyjen menetelmien mukaisesti. UPOV:n laatimien menetelmien, valtuutettujen tutkimuslaitosten ja omien tutkimusten perusteella Lajikekomissio on tähän mennessä kehittänyt tarkastusmenetelmät yli 200 kasvisuvun, lajin ja lajikkeen sekä 13 eläinrodun osalta. Kaikki lajikkeiden erotettavuuteen, tasalaatuisuuteen ja stabiilisuuteen liittyvät havainnot kirjataan testauspöytäkirjaan.

Mikäli testausten tulokset ovat positiivisia, hakija saa patentin ja lajike sisällytetään lajikerekisteriin.

Patentti on voimassa 30 vuotta rekisteröinnistä, puulajikkeiden ja viinirypälelajikkeiden osalta 35 vuotta. Hakija maksaa kaikki patentin myöntämiseen liittyvät palvelut. Patenttimaksuista on annettu Venäjän Federaation Hallituksen määräys № 735, päivätty 14.9.2009.

Lajikekomissio mm. antaa suosituksia lajikkeiden sopivista ilmasto-olosuhteista eli määrittelee, millä Venäjän alueilla kyseistä lajiketta saa viljellä. Nämä tiedot sisällytetään valtion rekisteriin sekä julkaistaan komission tiedotteessa.

Tällä hetkellä valtionrekisterissä on yli 7100 kasvilajiketta ja 550 eläinrotua.

Lajikekomission tarkastuslaitos antaa tarvittaessa tietoa myöntämästään sekä jätetyistä patenteista sekä patenttien ja käyttö lupien hakemisjärjestyksestä. Tarkempaa tietoa Lajikekomission toiminnasta, lajikkeiden rekisteröinnistä sekä jalostustoimintaa säätelevästä lainsäädännöstä löytyy Lajikekomission kotisivuilta <http://www.Gossort.com>.

5.4 Jalostajien oikeuksien suojele ja lisenssimaksujen kerääminen: siementen lisäysviljelyn keskeisimmät ongelmat

Venäjän maatalouden keskeisimpiä ongelmia on laadukkaiden kylvösiementen jatkuva puute. Valiosiemenet ovat kalliita, mutta takaavat hyvän satoisuuden, kun taas halvat siemenet, joita maanviljelijät, varsinkin yksityisyrittäjät ja pienet yritykset, joutuvat ostamaan jatkuvan rahanpuutteen vuoksi, alentavat sekä satoisuutta että sadon laatua.

Toisinaan myöhäisten sukupolvien siemeniä myydään ensimmäisten sukupolvien siemeninä. On tapauksia, että siemeniä myydään tunnettujen ja patentoitujen lajikkeiden nimellä, mutta todellisuudessa ne eivät olekaan aitoja.

Tilannetta huonontaa viime aikoina taantuman aiheuttama taloudellinen epävakaisuus, johon liittyen Venäjän pankit eivät myönnä lainoja pienille yrityksille eivätkä yksityisyrittäjille, ja valtion maatalouskehitysohjelma on hidastunut ja törmännyt moniin haasteisiin. Siinäkin tapauksessa, että pankki on valmis myöntämään maatalousyritykselle lainaa, tämä ei uskalla sitä ottaa korkeiden korkojen vuoksi eikä osta kalliita kemikaaleja eikä koneita, laadukkaista siemenistä puhumattakaan.

Viljan ostohintojen merkittävä lasku vuonna 2008, vuoden 2009 talouskriisi ja vuoden 2010 kuivuus vaikuttivat merkittävästi Venäjän maatalouden taloudelliseen tilaan. Maassa on paljon yrityksiä, jotka eivät pysty maksamaan leasing-sopimuksilla ostamaansa tekniikkaa. Onkin vaikeata kuvitella, että he olisivat valmiit ostamaan huippukalliita valioluokan ja ensimmäisten sukupolven siemeniä ja tämän lisäksi maksamaan lisenssimaksuja patentinomistajille. Tämän lisäksi lisenssimaksuihin liittyvää lainsäädäntöä ei tällä hetkellä edes ole olemassa.

Venäjän Federaation jalostuksesta annetun lain voimassaolo päättyi 1.1.2008. Siitä lähtien jalostustoimintaa, jalostajien oikeuksia ja lisenssimaksuja on säännöstellyt VF:n Siviilikoodeksi, joka pitää lajikejalostajien suojele ja valvontaa tekijänoikeuksien suojele ja valvonnan yksityistapauksena.

VF:n Siviilikoodeksin neljännen osan 1428. kohdassa selitetään *lajikejalostustoiminnan tulosten käyttöön oikeuttavan lisenssisopimuksen* käsitettä. ”*Lisenssisopimuksen mukaan toinen osapuoli eli patentinhaltija (lisenssin haltija) antaa tai sitoutuu antamaan toiselle osapuolelle - käyttäjälle (lisenssin saajalle) oikeuden käyttää patenttinsa alaisia tuotteita (keksintöjä) sopimuksessa määritellyissä puitteissa*”. Sitten edempänä 1235. kohdan 5. pykälässä on sanottu: ”*Lisenssisopimuksen mukaan lisenssin saaja on velvollinen maksamaan lisenssin haltijalle sopimuksen mukaisen korvauksen, ellei sopimuksessa ole määrätty toisin. Mikäli korvausta ei ole määritetty lisenssisopimuksessa, sopimusta pidetään mitättömänä*”. Lisäksi laissa on mainittu, ettei lisenssisopimukseen sovelleta Siviilikoodeksin 424. kohdan mukaisia yleismaksuja.

Siviilikoodeksissa määritellään yksityiskohtaisesti oikeudenhaltijoiden aineettomiin oikeuksiin liittyvät normit ja säännökset, mutta näiden oikeuksien suojele ja valvontaa käsitellään vain

lyhyesti kahdessa kohdassa; kohta 1446 kertoo ”jalostajan tai muun patentinhaltijan oikeuksien rikkomisesta” ja kohta 1447 ”jalostajan yksinoikeuksien rikkomiseen liittyvän oikeuskäsittelyn tuomion julkaisemisesta”, mutta nämä artikkelit ovat asiantuntijoiden mielestä hyvin deklarativisia eli eivät käytännössä säätele konkreettisia rangaistustoimenpiteitä. Tämän yhteydessä jalostajien oikeuksien rikkomiseen sovelletaan yleisiä asetuksia immateriaaliomaisuuden varkaudesta ja vahingoittumisesta.

Siviilikoodeksi kiinnittää jopa liiallista huomiota immateriaalioikeuksiin ja niiden vahingoittamiseen liittyviin rangaistusnormeihin, kun taas omistusoikeutta ja aineettomien oikeuksien valvontaa ja suojelua ei säännöstellä riittävän hyvin. Lajikejalostus ei ole poikkeus. Laista puuttuu säännöksiä korvausoikeuksista, lukuun ottamatta 1436. kohtaa, joka säännöstelee ”korvauksia laittomasta käytöstä väliaikaisen suojelun voimassa ollessa”.

Asiantuntijoiden mielestä Siviilikoodeksi ei riitä lajikejalostajien oikeuksien suojelemiseksi, ja Venäjällä tarvitaan uutta lainsäädäntöä, joka säännöstelisi jalostustoimintaa. Valtion pitäisi lähinnä määritellä korvaukset jalostajien oikeuksien rikkomisesta. Uusi lainsäädäntö nostaisi jalostustoiminnan kannattavuutta sekä vähentäisi oikeuksien laitonta käyttöä. Lisäksi lainsäädännössä pitäisi määritellä minimilisenssimaksut. Parasta olisi monien asiantuntijoiden mielestä määritellä lisenssimaksut prosenteissa käyttäjän bruttotuloista kyseisen tavaran ja / tai aineettoman omaisuuden myynnistä. Tämä lähestymistapa sopisi sekä jalostajille että maataloustuottajille. Lisenssimaksujen laiminlyönnin riski olisi siis minimoitu, mutta maksujen suuruus olisi riippuvainen myyntitoiminnan tuloksista.

Monet venäläiset maataloustuottajat eivät halua ymmärtää, ettei lisenssimaksun maksaminen ole mikään ylimääräinen maksu ahneelle jalostajalle korkean siementen hinnan lisäksi, vaan takuu lajikkeiden kehitystyön jatkolle tulevaisuudessakin. Ainakin Venäjän valtion on ymmärrettävä, että nykyaikana maatalouden kehitys on mahdotonta ilman tiivistä ja molemmille osapuolille kannattavaa yhteistyötä tutkijoiden ja tuottajien välillä. Yhteistyön tehokkuuden kohottamiseksi tarvitaan uutta lainsäädäntöä ja uusia säännöksiä. Valtion on saatava tuottajat kiinnostumaan kehitystyön tulosten eli uusien lajikkeiden ostamisesta ja samaan aikaan taattava, että maataloustuottajilla on siihen varoja. Jalostajan on oltava varma siitä, että hänen työnsä ja sen tulosten kaupallinen käyttö ovat asianmukaisella tavalla suojattuja, mikä johtaa jalostustyön laadun paranemiseen.

Lisenssimaksujen maksamista koskevaan kysymykseen FGU Rosselhoztsentrin johtaja A. Malkov toteaa, että tilanne on tällä hetkellä vaikea. ”Lisenssimaksujen maksaminen liittyy yksityisoikeuteen, ja maksuun liittyvistä yksityiskohdista (miten, kuinka paljon, millä tavalla pitää maksaa / periä lisenssimaksut) – jokaisen patenttiomistajan täytyy sopia erikseen käyttäjän kanssa. Jalostaja saattaa kieltäytyä lisenssimaksuista, voi periä maksut itse tai välittäjän kautta, voi siirtää tämän tehtävän alan liitolle, yhdistykselle tai lakiasiaintoimistolle. Venäjän kokoisessa maassa ei voi olla yhtenäistä toimintatapaa ja yhtä ratkaisua tälle ongelmalle,” sanoo Malkov.

Siementen lisäysviljelyyn erikoistuneet yrittäjät toteavat, että nykyisen lainsäädännön ollessa voimassa kyseistä liiketoimintaa on vaikeaa kehittää, vaikka sen kannattavuus olisi teoriassa kymmeniä prosenteja. Niin kuin lukuisissa haastatteluissa on korostettu, maanviljelijät kokevat suurimpana ongelmana sen, että maasta puuttuu selkeät ohjeet lisenssimaksujen suorittamisesta. Siemeniä ostaessaan jalostajilta venäläiset maatalousyrittäjät maksavat lisenssimaksun ainoastaan silloin, kun he itse harjoittavat siementen lisäysviljelyä. Mikäli yritys ostaa siemeniä omaan kylvöön, tavallisimmin se ei maksa eikä siltä peritä mitään maksuja. Tämän lisäksi siemenet ovat Venäjällä halpoja verrattuna eurooppalaisiin siemeniin, mistä seurauksena on se, että

jalostustoimintaa kannattaa harjoittaa ainoastaan valtiontuella, vaikka tästäkin säännöstä on poikkeuksia.

Muita siementen lisäysviljelyn esteitä ja haasteita ovat mm. seuraavat:

- lainsäädäntö ei määrittele, kuka voi tuottaa siemeniä ja mitä kriteereitä siementen lisäysviljelijöiden täytyy täyttää. Tällä hetkellä siementuotantoa voi käytännössä harjoittaa kuka tahansa, jolla on peltomaata,
- siementen lisäysviljelyn valvonta on puutteellista: tarkistetaan siementen itävyys ja puhtaus eikä esim. geneettistä vastaavuutta,
- tukea siemenhankintaan ei ole mitenkään sidottu siementen lisäysviljelyyn, viranomaiset eivät tarkista, minkälaisia siemeniä maatalousyrittäjät ostavat valtion tuella.

Tällä hetkellä monet venäläiset yritykset tuottavat siemeniä omaan käyttöön - venäläiseen tapaan he pyrkivät tällä tavalla säästämään kuluja. Venäläisten maanviljelijöiden mielestä on huomattavasti edullisempaa käyttää omia siemeniä, varsinkin jos yrityksen tuotantovolyymit ovat suuria. Valioluokan siemeniä ostetaan tavallisimmin kasvinjalostajilta, mutta 1.-3. sukupolven siemeniä tuotetaan itse.

Esimerkkinä on Kuban agroholding, jolla on oma lisäysviljely-yksikkö, johon kuuluu kolme yritystä. Siementen lisäysviljelyä Kuban on harjoittanut vuodesta 2004, sen kannattavuus on yrityksen johtajan mukaan noin 35–40 %. Vuonna 2009 tuotettiin 8 000 tonnia syysviljakasvien siemeniä, 1500 tonnia auringonkukkaa ja 3 000 tonnia maissin siemeniä. Siementen lisäysviljely-yksikön johtajan Vladimir Bogdanovin mukaan Kuban jalostaa tällä hetkellä uusia vehnälajikkeita, monivuotisia nurmiruohoja, maissin, auringonkukan ja sokerijuurikkaan hybridejä.

Dubovitskoje-maatalousyrityksessä (Oriolin alue, yritys kuuluu Schelkovo Agrohim- yhtiöön) on viimeisten kolmen vuoden aikana tuotettu vehnän, herneen, tattarin ja rehuohran valiosiemeniä, supervaliosiemeniä sekä ensimmäisen sukupolven siemeniä. Vuosittainen tuotantokapasiteetti on vähintään 20 000 tonnia siemeniä, mutta kysyntä on edelleenkin liian vähäistä. Vuonna 2009 Schelkovo Agrohim ei pystynyt myymään 7 000:ää tonnia tuottamiaan ensimmäisen sukupolven ja valioluokan syysvehnäsiemeniä, joten se joutui myymään niitä pois ruokaviljana.

Toukokuussa 2011 venäläisissä ammattilehdissä kirjoitettiin, että Venäjän presidentin Dimitri Medvedevin mukaan kasvinjalostusta ja lisäysviljelyä koskeva lainsäädäntö on tuotava duuman käsittelyyn viimeistään 1.7.2011. Valtion duuman maatalouskomitea on mm. suositellut, että laadunvalvonta luovutetaan siemenviljelijöiden alueellisille ja federatiivisille ammattijärjestöille (ns. ”itsesääteleville järjestöille”) samalla tavalla kuin tehtiin muutama vuosi sitten rakennussektorilla. Näiden järjestöjen jäsenyys olisi pakollinen kaikille Venäjän markkinoilla toimiville siemenviljan myyjille ja viljelijöille, ja näin voitaisiin valvoa siemenviljan laatua ja taistella tehokkaammin epärehellistä siemenviljakauppaa vastaan.

5.5 Siementen tuonti Venäjälle

Venäjän valtio pitää siementen lisäysviljelyä strategisen tärkeänä ja pyrkii luopumaan siementen tuonnista kokonaan. Vuoden 2009 lopussa presidentti Medvedev ilmoitti, että kotimaisten siementen markkinaosuuden on oltava vähintään 75 %. Presidentti antoi maatalousministeriölle määräyksen kehittää jalostusta ja lisätä siementen lisäysviljelyn tukea, koska tällä hetkellä venäläiset siementen lisäysviljelijät ovat jopa kriittisessä tilanteessa, ja alhaisen kysynnän takia

usein joutuvat myymään korkeanlaatuisia siemeniä tavallisena ruokaviljana. Asiantuntijoiden mukaan tuonnin korvaamiseen tarvitaan vähintään 10 vuotta, mutta se edellyttää valtion aktiivista tukea. Tämän lisäksi Venäjä tarvitsee uutta lainsäädäntöä, etupäässä lajikejalostajien oikeuksien suojan sekä uusien lajikkeiden markkinoille viemisen osalta.

Valtiollisessa maatalouden kehitysohjelmassa valioluokan siementen lisäysviljelyn avustamiseen kiinnitetään erikoishuomiota. Esimerkiksi ohjelman mukaan vuonna 2012 valioluokan siemenen osuuden kylvösiemenestä on oltava vähintään 15 %, kun se vuonna 2009 oli vain 8 %. Maanviljelijöille korvataan jopa 30 % kylvösiemenen hinnasta. Lisäksi Maatalousministeriö kehittää uutta lainsäädäntöä siementen lisäysviljelystä. Kehitysohjelman mukaan vuonna 2010 valioluokan siementen lisäysviljelyyn piti kanavoida valtion budjetista 500 miljoonaa ruplaa.¹⁰

Maatalousministeriön mukaan Venäjälle tuodaan eniten maissin, auringonkukan, vihannesten ja varsinkin sokerijuurikkaan siemeniä. Schelkovo Agrohim- yhtiön¹¹ pääjohtajan mukaan sokerijuurikkaan siementen osuus kotimaisesta käytöstä on 95 %, Syngenta- yhtiön¹² tietojen mukaan 82 %. Venäjällä näiden kasvien siemenet ovat melko heikkolaatuisia lähinnä vanhojen teknologioiden takia. Monet kuluttajat eivät luota venäläisiin siemeniin lisäksi siksi, että kotimaiset toimijat saattavat sekoittaa valikoituja siemeniä ja tavallista kauppasiementä.

Venäjän markkinoilla tarjolla olevat viljasemenet ovat etupäässä kotimaisia. Asiantuntijoiden mukaan tuonnin osuus tässä segmentissä on korkeintaan 4 %. Vuoden 2010 kuivuus voi johtaa tuontimäärien väliaikaiseen kasvuun, mutta seuraavina vuosina tuontivolyymi ilmeisesti palaa vuosien 2008–2009 tasolle, jolleivät ilmasto-olosuhteet ole yhtä huonot kuin vuonna 2010.

Vuonna 2009 todettiin maissin ja auringonkukan siementen tuontivolyymien laskeneen verrattuna edelliseen vuoteen. Syysrapsin siementen tuonti oli päinvastoin kasvussa. Julia Kidiajeva, Syngenta AG- yhtiön Siemenet osaston johtava markkinointi- ja CRM-hankkeiden asiantuntija, ei odota lähivuosina aikana kotimaisten siementen osuuden merkittävää kasvua, varsinkaan maissi- ja auringonkukkasegmentissä. Hänen mielestään paikallinen siementen lisäysviljely tuskin kehittyy Venäjällä nopeasti ja menestyksellisesti ilman yhteistyötä suurten länsimaisten alan edustajien kanssa.

Tällä hetkellä Venäjällä on kysyntää ulkomaisille auringonkukan, maissin ja sokerijuurikkaan hybridisiemenille. Kysyntä on kasvussa näiden siementen korkean tuottoisuuden vuoksi. Länsimaiset toimittajat pystyvät tarjoamaan korkeaa ja luotettavaa laatua, joka on erittäin tärkeää öljykasvien viljelijöille. Teknisten puutteiden vuoksi kotimaiset öljykasvien siementen lisäysviljelijät häviävät ulkomaisille kilpailijoille varsinkin siementen käsittelyvaiheessa. Tuloksena ranskalainen Limagrain myy Venäjälle noin 150 000 säkkiä auringonkukan siementä ja 50 000 säkkiä maissinsiementä vuodessa. Limagrainin mukaan tuonnin osuus maissin ja auringonkukan siemenen osalta on 50–60 %.

Tuontisiemenet ovat Venäjällä siementarkastuksen ja fyto-saniteettitarkastuksen alaista tuontia – toisin sanoen toimittajien täytyy saada tuontiluvat Rosselhoznadzorista ja Rosselhoztsentrasta.

¹⁰ Raportin kirjoittamisen aikaan tietoa vuoden 2010 rahoituksen todellisesta määrästä ei ollut.

¹¹ AO Schelkovo Agrohim – Venäjän suurimpia yhtiöitä, joka on erikoistunut kasvien kemiallisten suojeluaineiden tuotantoon. Tämän lisäksi yhtiö tarjoaa venäläisille maanviljelijöille tunnetun siemenviljely- ja jalostusyhtiön LION SEEDS:n sokerijuurikkaan uusia korkeatuottoisia hybridejä.

¹² Syngenta AG — sveitsiläinen yhtiö, kasvien suojeluaineiden tuotannon ja siemenviljelyn johtavia yrityksiä. Yhtiö on toiminut Venäjällä vuoden 2001 alusta lähtien. Yhtiö toimittaa Venäjän markkinoille sokerijuurikkaan, auringonkukan, maissin, rapsin, vihannesten ja kukkien siemeniä sekä kasvien suojeluaineita.

Maahantuojan täytyy toimittaa venäläisille viranomaisille kansainvälinen sertifikaatti, jonka perusteella toimittajalle myönnetään venäläinen laatutodistus. Aikaisemmin viljalle ja viljatuotteille, mm. siemenille haettiin ns. vastaavuussertifikaatteja, mutta 1.12.2009 tilanne on muuttunut, ja nykyään toimittajan täytyy toimittaa tullille viranomaisten hyväksymä vastaavuusilmoitus, jonka suurin ero vastaavuussertifikaatin verrattuna on, että se myönnetään ainoastaan venäläisille tahoille.

Venäjän eläinlääkintä- ja kasvinterveyslaitos Rosselkhoznadzor on federaation virasto, jonka tehtävänä on valvoa ja kontrolloida eläinten ja kasvien, eläin- ja kasvituotteiden, torjunta-aineiden ja maatalouskemikaalien tuontia Venäjällä, myyntiä Venäjän markkinoilla ja turvallista loppukäyttöä. Tämän lisäksi kyseinen laitos vastaa maaperän terveys- ja viljavuustarkastuksista, viljan, suurimon, rehujen sekä viljatuotteiden laatukontrollista ja sertifiointista, epidemiatorjunnasta, metsän terveystarkastuksista ym. maatalous- ja ympäristösuojelukysymyksistä. Lisätietoja laitoksen tarkastus- yms. toiminnasta, mm. lupien ja lisenssien hankintaan liittyvät ohjeet, laatuvaatimukset, ja lista sertifioituja tarkastuslaboratorioita, joilla on oikeus myöntää maataloustuotteille laatusertifikaatit yms. löytyy laitoksen kotisivuilta <http://www.fsvps.ru/fsvps/main.html? language=en>.

5.6 Viljan ja öljykasvien laatustandardien järjestelmä

Vuonna 2003 annettu Venäjän Federaation ”Laki teknisestä säännöstelystä” määrittelee, että kaikista vanhoista GOST-standardeista luovutaan vuoteen 2010 mennessä. Niiden tilalle luodaan uudet ”Tekniset Ohjesäännöt”. Vuosina 2003–2010 Valtion Duma on kuitenkin hyväksynyt vain yksitoista uutta standardia tarvittavista seitsemästä sadasta. Tämän vuoksi viljan ja viljatuotteiden osalta venäläiset tuottajat, jalostajat, maahantuojat yms. saavat edelleenkin ohjeita vanhoista Gosteista. VF:n ”Lain teknisestä säännöstelystä” ja VF:n Hallituksen määräyksen №32 ja FGU Rosselhoztsentrin 23.1.2004 hyväksytyn ”Asetus vapaaehtoisesta sertifiointista” mukaan vilja- ja öljykasvinviljelyä säännöstelevät seuraavat laatustandardit:

- GOST R 52325–2005 Maatalouskasvien siemenet. Lajike- ja kylvöominaisuudet. Yleiset tekniset ehdot
- GOST 12036–85 Maatalouskasvien siemenet. Vastaanotto- ja näytteenottosäännökset
- GOST 12037–81 Maatalouskasvien siemenet. Siementen puhtauden tarkastusmenetelmät
- GOST 12039–82 Maatalouskasvien siemenet. Elinvoimaisuuden tarkastusmenetelmät
- GOST 12038–84 Maatalouskasvien siemenet. Itävyyyden tarkastusmenetelmät
- GOST 12041–82 Maatalouskasvien siemenet. Kosteuden tarkastusmenetelmä
- GOST 12042–80 Maatalouskasvien siemenet. 1000 siemenen painomääritysmenetelmät
- GOST 12043–88 Maatalouskasvien siemenet. Alkuperäisyyden tarkastusmenetelmät
- GOST 12044–93 Maatalouskasvien siemenet. Saastuneiden siementen tarkastusmenetelmät
- GOST 12045–97 Maatalouskasvien siemenet. Tuholaistarkastusmenetelmät
- GOST 28636–90 Vähän viljeltävien rehukasvien siemenet. Lajike- ja kylvöominaisuudet. Tekniset ehdot.

Tämän lisäksi viljakasvien tuotantoa sekä tuonti- ja vientitoimintaa säännöstellään Venäjän Federaatiossa seuraavissa laissa ja lainalaisissa asetuksissa:

- Venäjän Federaation laki No 4973-1 Viljalaki 14.5.1993
- Venäjän Federaation laki No 183-FZ, 5.12.1998 ”Viljan ja viljatuotteiden laatutarkastus ja valvonta”
- Venäjän Federaation laki No 29-FZ, 2.1.2000 ”Elintarvikkeiden laatu ja turvallisuus”

- Venäjän Federaation laki No 184-FZ 27.12.2002 ”Tekninen säännöstelylaki”
- VF:n Hallituksen asetus No 1263, 29.9.1997 ”Huonolaatuisten ja vaarallisten raaka-aineiden ja elintarvikkeiden valtiollinen tarkastus ja tuhoaminen”
- VF:n Hallituksen asetus No 987, 21.12.2000 ”Elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden valtiollinen valvonta”
- VF:n Hallituksen asetus №883, 22.12.2000, ”Elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden sekä väestön terveyden valvonta”
- VF:n Hallituksen asetus No 327, 30.6.2004, ”Venäjän federaation eläinlääkäri- ja fytoSANITEETTIVALVONTA”
- VF:n Hallituksen asetus No 478, 2.8.2005 ”Viljan, suurimon, rehujen ja rehuraaka-aineiden sekä viljan jalostuksen sivutuotteiden laadun ja turvallisuuden laatutarkastus”
- VF:n Hallituksen asetus No 491, 4.8.2005 ”Viljan, rehusekoitteiden ja niiden valmistuksen komponenttien sekä viljan jalostuksen sivutuotteiden laatuvalvonta”
- VF:n Eläinlääkäri- ja fytoSANITEETTIVALVONNAN ja Federaalisen Tullipalvelun 20.12.2006 hyväksymä luettelo Rosselhoznadzorin vientivalvonnan alaisia viljatuotteista, suurimoista, rehusekoitteista ja rehuraaka-aineista sekä viljan jalostuksen sivutuotteista
- VF:n laki No 109 19.6.1997 ”Torjunta-aineiden ja maanviljelykemikaalien turvallisuudesta”
- Venäjän Federaation laki N 4730-1, 1.4.1993, ”Venäjän Federaation rajasta”
- Federaalinen laki No 99 15.6.2000 ”Kasvien karanteeni”
- VF:n Hallituksen asetus N 163, 24.2.2009 ”Vastaavuustestausten suorittamiseen valtuutetuista sertifiointilaitoksista ja laboratorioista”.

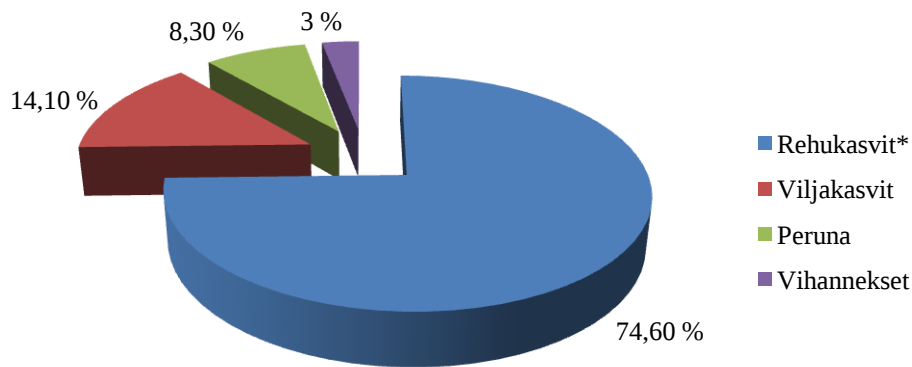
6 KASVINVILJELY JA SIEMENTEN LISÄYSVILJELY LENINGRADIN ALUEELLA

6.1 Nykytilanne ja kehityksen näkymät

Leningradin alueen kasvinviljely vastaa alueen maataloustuotannon rakennetta ja tarpeita. Viljelytoiminnan päätavoitteena ovat maatalouden tärkeimmän sektorin eli lypsykarjanhoidon rehutarpeiden tyydyttäminen sekä vihannesten ja perunoiden toimitukset Pietarin ja Leningradin alueen markkinoille.

Vuonna 2009 maatalouskasvien kokonaiskylvöala alueen maatalousyrityksissä oli 259 400 hehtaaria. Viime vuosien aikana viljakasvien ja perunoiden kylvöalat ovat kasvaneet, kun taas vihannesten ja rehukasvien peltopinta-ala on supistunut.

Kuva 15. Leningradin alueen kylvöalojen rakenne

Lähde: Leningradin alueen hallituksen talousraportti 2010

* rehukasvit = rehujuurekset, säilörehukasvit, rehumaissi, yksi- ja monivuotiset nurmikasvit

Taulukko 16. Maatalouskasvien peltopinta-alat ja satoisuus Leningradin alueella vuonna 2009

Kasvin nimi	Peltopinta-ala, tuhatta hehtaaria	Satoisuus, tonnia/ha
Koko kylvöala	223,4	
Viljakasvit yhteensä	31,7	2,43
syysviljakasvit, mm:	2,7	2,83
– vehnä	1,4	2,81
– ruis	0,1	2,07
– ruisvehnä (triticale)	1,2	2,93
kevätiljakasvit, mm:	29,0	2,40
– vehnä	2,3	2,39
– ruisvehnä (triticale)	0,6	2,61
– ohra	19,6	2,43
– kaura	6,5	2,28
Peruna	5,4	20

Kasvin nimi	Peltopinta-ala, tuhatta hehtaaria	Satoisuus, kiloa/ha
Vihannekset	2,8	42,2
Yksivuotiset nurmet	9,3	-
Säilörehukasvit	4,3	-
Maissi	0,6	-
Monivuotiset nurmet (apila, mailanen, heinäkasvit)	169	-
Hedelmät ja marjat	0,3	100

Lähde: Leningradin alueen hallituksen talousraportti 2010

Vuonna 2009 Leningradin alueen maataloilla tuotettiin 297 000 tonnia rehua eli noin 2200 kiloa per nautaeläin, mikä on paras tulos vuoden 2004 jälkeen. Rehukasveja viljellään alueen maataloilla 188 500 hehtaarilla.

Tällä hetkellä Pietarin ja Leningradin alueen väestön tarpeisiin hankitaan viljaa ja viljatuotteita alueen ulkopuolelta, lähinnä Etelä-Venäjältä. Leningradin alueella viljaa tuotetaan etupäässä rehuksi. Alueen yritykset tuottavat sekä perinteistä täysin kypsää viljaa että litistettyä viljaa ja viljarehua. Viljan tuotannon lisääminen on tärkeä tehtävä Leningradin alueelle. Se liittyy maan ruokaturvallisuuden doktriinin toteuttamiseen, jonka mukaan kotimaisten maataloustuotteiden osuus täytyy nostaa 70 %:n tasolle.

Luoteis-Venäjän maatalouden tutkimusinstituutin¹³ mukaan kaupungin ja alueen väestön viljatuotetarpeisiin suhteutettuna viljakasvien pinta-alan on oltava 179 000 hehtaaria vuonna 2011 ja 174 000 hehtaaria vuonna 2020 satoisuuden ollessa 4,0 tonnia/ha. 70% tavoite näyttää mahdottomalta ottaen huomioon, että paikallisen viljan leipoutumisominaisuudet ovat alhaiset, eivätkä monet suurimolajit sovi paikallisiin ilmasto-olosuhteisiin. Suurin ongelma on kuitenkin se, ettei peltomaita ole riittävästi. Vuonna 2010 peltojen kokonaispinta-ala oli yhteensä noin 223 400 hehtaaria, josta viljan osuus oli vain 31 700 hehtaaria.

Asiantuntijoiden mielestä edullisten väkirehujen käyttö mahdollistaisi paikallisen maidon valmistushinnan laskemisen 6 %. Luoteis-Venäjän maatalouden tutkimusinstituutin mukaan väkirehun vuositarve on 669 000-678 000 tonnia. Se edellyttää viljakasvien viljelyä 173–209 tuhannen hehtaarin peltoalalla ja satoisuuden nousua 31:sta 39 tonniin / hehtaari.

Taulukko 17 Leningradin alueen väkirehutarve karja- ja maitotuotannon tarpeisiin, tuhatta tonnia

	2011	2012	2013	2014	2015	2020
Maidon tuotantoon	346	348	349	350	352	358
Lihaan tuotantoon	90	90	91	91	91	93
Siipikarjan hoitoon	233	233	232	231	230	227
Yhteensä	669	671	672	672	671	678

Lähde: Leningradin alueen hallituksen talousraportti 2010

¹³ Luoteis-Venäjän maatalouden tutkimusinstituutti - Северо-Западный НИИ Экономики и организации сельского хозяйства, СЗНИИЭСХ – kuuluu Venäjän Maatalousakatemiaan, <http://www.sznii.ru/>

Koska viljakasvien peltopinta-alan kasvu viiden viime vuoden aikana on ollut huomattavat 63 % ja maatalousyrityksillä on vaikea taloustilanne, voidaan olettaa, että vuoteen 2020 mennessä viljakasvien ja yksivuotisten rehukasvien viljely voi kasvaa vain 56 000 hehtaaria ja niiden osuus nousee 18,4 %:iin alueen maatalouskasvien tuotannosta. Viljakasvien peltopinta-ala saattaa vuonna 2020 olla 42 000 hehtaaria (13,8 %) ja viljan kokonaissato vuonna 2020 saattaa nousta 147 000 tonniin (+ 47 % vuoden 2009 tasosta), mikäli satoisuus paranee keskimäärin 3,5 tonniin hehtaarilta. Siinäkin tapauksessa alueen rehututuanto pystyy tyydyttämään karjanhoidon tarpeista vain 40 %. Leningradin alueen karjatilat joutuvat joka tapauksessa ostamaan rehua muualta.

Taulukko 18. Viljakasvien tuotannon muutos Leningradin alueella vuoteen 2020, Luoteis-Venäjän maatalouden tutkimusinstituutin ennuste

	Mittaus-yksikkö	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020
Tuotettu viljaa, yhteensä	tuhatta tonnia	85,4	98,3	106,5	78,4	98	104,4	120	127,1	131,2	147
maatalousyritykset	tuhatta tonnia	84,4	96,9	105,0	77,0	96,1	102,4	117,1	124,0	128	141,7
fermerit	tuhatta tonnia	1,0	1,4	1,5	1,4	1,9	2,0	2,9	3,1	3,2	5,3
Keskisatoisuus	tonnia/ha	2,95	2,69	2,80	2,42	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	3,5
maatalousyritykset	tonnia/ha	2,95	2,69	2,82	2,43	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	3,5
fermerit	tonnia/ha	2,95	2,33	2,14	2,0	2,7	2,8	2,9	3,1	3,2	3,5
Kylvöjen pinta-ala - viljaksi	tuhatta hehtaaria	29,1	36,6	38,0	32,4	35	36	40	41	41	42
maatalousyritykset	tuhatta hehtaaria	28,7	36,0	37,3	31,7	34,3	35,3	39	40	40	40,5
fermerit	tuhatta hehtaaria	0,4	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	1	1	1	1,5
Kylvöjen pinta-ala – rehuksi	tuhatta hehtaaria	-	-	16	14,2	14	14	14	14	14	14
Yhteensä viljakasveja	tuhatta hehtaaria	-	-	-	46,6	49	50	54	55	55	56
Valiosiemementen kylvöjen pinta-ala	%	5,4	7,0	7,1	12	14	15	15	15	15	15

Lähde: Luoteis-Venäjän maatalouden tutkimusinstituutin ennuste

Viime vuosien ohran ja kauran osuus viljatuotannossa on kasvanut, kun taas syysrukiin ja vehnän osuus on vähentynyt. Leningradin alueelle on myös tullut uusi viljakasvi, ruisvehnä eli tritcale, jolla korkean satoisuuden lisäksi on muitakin arvokkaita ominaisuuksia: pienempi lakoamisalttius, hyvä tautien sietokyky, hyvä juuristo ja viljan korkea laatu. Näistä syistä ruisvehnän peltopinta-ala on myös kasvamassa.

Alueellinen laki ”Leningradin alueen v. 2025 sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen strategialuonnos” edellyttää maataloussektorin aktiivista kehitystä uusien investointien, lainojen ja tuotantokapasiteetin uusimisen kautta. Strategia tähtää maataloustuotteiden tuotannon 3,2 %:n kasvuun vuoteen 2013 saakka vuoteen 2008 verrattuna.

Strategialuonnoksen mukaan tulevaisuudessa maataloustuotannon kasvu hidastuu. Yritysten on otettava käyttöön uusia tehokkaampia teknologioita, lisättävä ammattitaitoista henkilöstöä,

nostettava raaka-aineiden jalostusastetta yms. Tuotannon vuosikasvun ennustetaan olevan 2,3 % vuoteen 2013 verrattuna.

Vuonna 2009 viljakasvien satoisuus maatalousyrityksissä vaihteli 0,72 tonnista Tosnon alueella 4,93 tonniin hehtaarilta Lomonosovin alueella. Leningradin alueen keskiarvo oli 2,93 tonnia hehtaarilta.

Ratkaiseva merkitys maanviljelyn kasvattamisessa on maaperän viljavuuden parantamisella. Vuonna 2009 alueen maatalousinsinöörit ehkäisivät 9100 hehtaarin peltomaan poistumisen maatalouskäytöstä lisäämällä kivennäislannoitteita 46,8 kg tehoainetta / hehtaari. Kivennäislannoitteilla lannoitettu peltopinta-ala oli 117 000 hehtaaria eli 51 % koko kylvöalasta. Tämä luku on 30 % enemmän kuin keskimäärin Venäjällä.

Vuonna 2010 Leningradin alueen maataloustuotanto saavutti hyviä tuloksia poikkeuksellisesta kuumuudesta ja myrskyistä huolimatta. Varakuvernööri Sergej Jahnjuk totesi pitämässään lehdistötilaisuudessa, että maatalouden tuotantovolyyymi ylitti vuoden 2009 tulokset 3-4 prosentilla ja oli noin 48 miljardia ruplaa. Vuoden 2010 tammi-syyskuun tulosten mukaan Leningradin alue oli jälleen johtavassa asemassa Luoteis-Venäjällä ja se pysyi karjantuotannossa koko Venäjän johtavien alueiden joukossa.

Vuonna 2010 OAO Objedinennaja zernovaja kompanija¹⁴ -yhtiön pääjohtaja Sergej Levin ja Leningradin alueen varakuvernööri Sergej Jakhnjuk allekirjoittivat sopimuksen viljamarkkinoiden infrastruktuurikohteiden yhteisestä kehittämisestä. Tällä sopimuksella aletaan yhdessä työstää viljamarkkinoiden kiinnostavia investointien kehittämishankkeita, jotka liittyvät viljan varastoinnin, lastauksen, jalostuksen ja tuotannon modernisointiin. Sopimus luo edellytyksiä paikallisten toimijoiden logistiikkakustannusten vähentämiselle ja parantaa alueen maataloussektorin investointikiinnostavuutta. Vastaavia sopimuksia OAO ”OZK” on tehnyt Venäjän Federaation 16 alueen kanssa.

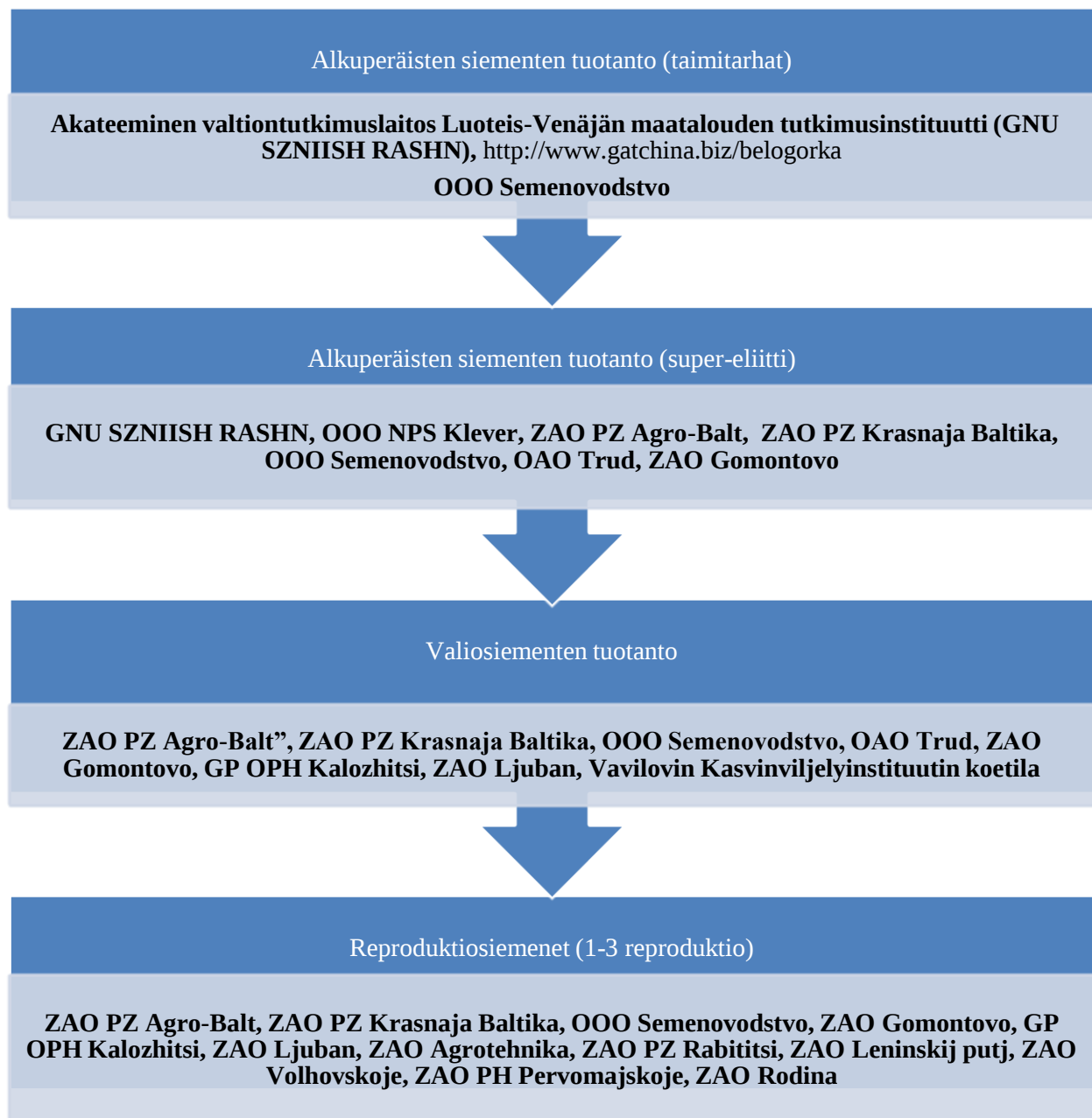
¹⁴ OAO ”Objedinennaja zernovaja kompanija” (eli ”Yhdistetty viljayhtiö, OAO OZK”) — venäläinen valtiollinen maatalousyritys, jonka toiminnan päätavoitteena on viljamarkkinoiden infrastruktuurikohteiden kehittäminen ja modernisointi, venäläisen viljan vientipotentiaalın nostaminen sekä kotimaisten viljamarkkinoiden aktivointi. Panoksena ”OAO OZK”:n peruspääomaan Venäjän Federaation Hallitus luovutti sille 31 venäläisen yrityksen osakkeita.

6.2 Leningradin alueen kasvinjalostajat, lisäysviljelijät ja tukkumyyjät

6.2.1 Viljakasvien siementen lisäysviljely

Leningradin alueen maatalous- ja kalatalouskomiteassa toimii vakituinen työryhmä, jonka vastuualueelle kuuluvat siementen lisäysviljelyyn ja kasvinjalostukseen liittyvät asiat. Vuonna 2009 työryhmä laati luonnoksen ”Leningradin alueen tärkeimpien maatalouskasvien siementen lisäysviljelyn kehitys”. Luonnoksen mukaan ohjelman tavoitteena on kehittää tarpeen mukaan maatalouskasvien alkuperäisten, valioluokan ja korkeimpien sukupolvien tuotantoa Leningradin alueella sekä antaa kaikille viljelijöille yritysmuodosta riippumatta mahdollisuus saada laadukkaita siemeniä.

Kuva 16. Viljakasvien siementen tuotanto Leningradin alueella

Luoteis-Venäjällä on tällä hetkellä neljä tahoa, jotka jalostavat vilja- ja palkokasveja: Leningradin maataloustutkimusinstituutti, Arkangelin maataloustutkimusinstituutti, Venäjän kasvinviljelyinstituutti (VIR) sekä Maito-, laidunmaa- ja nurmitalouden Luoteis-Venäjän tutkimusinstituutti. Kaikki yllä mainitut laitokset kuuluvat Maatalousakatemiaan Luoteis-Venäjän tutkimuskeskukseen (NIU SZRNC). Jalostus on rajoitettu vain kuuteen kasviin: syysruis, kevätvehnä, ohra, triticale, lupiini (*Lupinus angustifolius*) ja herne (*Pisum arvense*).

Vuoden 2009 julkaisussa ”Leningradin alueella viljelyyn suositeltavien lajikkeiden rekisteri” on 55 venäläistä lajiketta ja 10 ulkomaista, mm. kaksi suomalaista lajiketta: kevätohra *Inari*, rekisteröity v. 1996 ja timotei (*Phleum pratense*) *Tuukka*, v. 2001. Rekisterissä on kaksi rapsilajiketta – *Oredez* 4 (Venäjä, 2007) ja *Dilight* (Saksa, 2009). Silti Leningradin alueen pelloilla viljellään pääsääntöisesti 20:tä lajiketta, yhteensä niitä on 37 (ks. taulukko 16). Alueella viljellään paljon lajikkeita, jotka rekisterin mukaan eivät ole sopivia paikallisiin ilmasto-olosuhteisiin, lisäksi maanviljelijät käyttävät paljon epäpuhtaita sekalajikesiemeniä, varsinkin kauran (31,2 %), syysruisiin (56 %) ja kevätvehnän (64 %) kylvössä. Uusia lajikkeita otetaan käyttöön hitaasti. Esimerkiksi uutta ja tehokasta kevätvehnälajiketta *Leningradskaja* 97, joka sisällytettiin Valtionrekisteriin vuonna 2001, viljellään vain 15 % kevätvehnäpelloista. Asiantuntijoiden mielestä uusista tehokkaista lajikkeista on jatkuva puute.

Taulukko 19. Viljakasvien siementen tuotantomäärä (valioluokkaan eli eliittiluokkaan saakka) Leningradin alueen laitoksissa

Alkuperäisten siementen tuottajat	Kasvi	Lajike	Valioluokan siementen viljelijöille luovutettaviksi tuotettujen siementen määrä, 2009	Valioluokan siementen tuottajat	Tuotettu vuonna 2010, tonnia	Peltoala v. 2010, ha	Sato, v. 2010, tonnia
GRU DNIISH RASHN	kevätvehnä	Leningradskaja 97	20	ZAO PZ ”Agro-Balt”	60	270	675
	Kaura	Argamak	15	GP OPH ”Kalozhitsi”	60	270	675
	Ohra	Suzdalets, Leningradskij	10,5	OOO NPS ”Klever”	50	230	575
	Syysruis	Era, Volhova, Bylina	5	GNU Pavlovskin koetila	10	45	110
OOO ”Semenovodstvo” (”siementen lisäysviljely”)	Kaura	Borris	40	ZAO PZ ”Krasnaja Baltika”	40	180	450
	Ohra	Inari	20	-	-	-	-
	kevätvehnä	Leningradskaja	10	-	-	-	-
OOO NPS ”Klever”	Ohra	Suzdalets	100	-	220	995	2485

Yhteensä vuonna 2009 Luoteis-Venäjällä viljeltiin 87:ää viljakasvilajiketta, joista 64 % oli kotimaisia ja 14 % alueen ilmasto-olosuhteisiin sopimattomia. Vallitsevina pohjoisessa olivat kotimaiset Moskovan maatalouden tutkimusinstituutin ja Leningradin alueen maataloustutkimusinstituutin jalostamat varhaislajikkeet. Pihkovan alueella viljellään laajasti myöhäisempiä lajikkeita, joita oli jalostettu lähinnä Valko-Venäjällä, kun taas Kaliningradin alue erikoistuu tehokkaiden ulkomaisten, lähinnä saksalaisten lajikkeiden viljelyyn (jopa 90 %).

Taulukko 20. Viljalajikkeet Leningradin alueella

Kasvi	Lajikkeita yhteensä Leningradin alueella / Luoteis-Venäjällä	Tärkeimmät lajikkeet v. 2009, %				Muut lajikkeet ja seakylvökset, %
Ohra	6/15	Suzdalets	Krinitchnyj	SDS Dolli	Ataman	21,3
		49,4	22,2	4,2	2,3	
Kaura	6/18	Borrus	Privet	Argamak	Skakun	31,2
		37,0	17,7	7,8	6,3	
Kevätvehnä	8/14	Leningradskaja 97	Irgina	Krepysh	-	64,0
		15,0	14,0	7,0	-	
Kevättruisvehnä (triticale)	2/6	Ukro	Kargo	-	-	9,0
		90,0	1,0	-	-	
Syysvehnä	7/16	Inna	P.Fedina	Moskovskaja 39	-	19
		65	9	7	-	
Syysruis	2/12	Slavia	Volhova	-	-	56
		26	18	-	-	
Syysruisvehnä (triticale)	6/6	Nemchinov.56	Mihas	Antei	-	14,9
		67	13	5	-	
Yhteensä	37/87	-	-	-	-	

Lähde: Siementen lisäysviljelyn kehitys Leningradin alueella 2010 – 2015, Luoteis-Venäjän Maataloustutkimuskeskus (NGU SZRNC)

6.2.2 Monivuotisten nurmikasvien siementen lisäysviljely

Karjarehujen tuotannon kasvu, rehujen hinnan laskeminen ja laadun parantaminen ovat erittäin tärkeitä tekijöitä sekä Leningradin alueen että Luoteis-Venäjän maatalouden kehityksessä. Vuonna 2009 monivuotisia nurmia oli Luoteisella alueella 678 400 hehtaaria eli 23,4 % peltopinta-alasta (2 093 400 hehtaaria). Nurmikasviviljelykset keskittyivät Vologdan (42,2 %), Leningradin (26,3 %) ja Novgorodin (18,4 %) alueille. Suurin osa nurmista on ollut käytössä yli viisi vuotta. Nämä nurmikot ovat huonossa kunnossa asianmukaisen ja systemaattisen hoidon puutteesta johtuen. Lajikkeita on vähän, alueella viljellään pääasiassa heinäkasveja, joista yleisimpiä ovat timotei eli nurmitähkiä (*Phleum pratense* L.), nurminata (*Festuca pratensis*), englanninraiheinä (*Lolium perenne* L.) ja puna-apila (*Trifolium pratense*). Viime vuosien aikana alueelle on levinnyt uusia kasvilajeja – hybridi alfalta (*Medicago varia* Mart.) ja vuohenherne (*Galega orientalis* L.).

Valtion lajikekomissio eli Gossortkomissija suosittelee alueella käytettäväksi 285 lajiketta, joista 202 lajiketta heinäkasveja (11 lajia) ja 83 lajiketta palkokasveja (6 lajia). Kotimaisten lajikkeiden osuus Valtion rekisterissä tärkeimpien rehuheinäkasvien osalta on 100 % ja hernekasveista 82 %, mikä on huomattavasti enemmän kuin viljakasvien ja perunan osalta. Kotimaisten, lähinnä Leningradin alueella jalostettujen lajikkeiden, osuus Luoteis-Venäjällä on 94–100 %. Poikkeuksena ovat nurmikkokasvit: niittynurmikka (*Poa pratensis*), nurminata (*Festuca rubra*) ja englanninraiheinä, joiden osalta 10 viime vuoden aikana Valtionrekisteriin on lisätty 88 uutta ulkomaista lajiketta. Niiden osuus on kasvanut 70 %:iin.

Venäjän maatalousakatemian Luoteis-Venäjän alueellisen tutkimuskeskuksen tutkimusyliopisto, Venäjän kasvinviljelyn instituutti sekä Leningradin, Arkangelin ja Pihkovan maataloustutkimusinstituutit ovat jalostaneet ja rekisteröineet 46 monivuotista nurmikasvilajiketta. Timotein suosituin lajike eli Leningradskaja 204 on ollut tuotannossa vuodesta 1949 lähtien ja Pietarin maatalousyliopiston asiantuntijoiden mielestä satoisuuden osalta se on samaa tasoa kuin uudet lajikkeet. Kaikki kotimaiset, varsinkin Luoteis-Venäjällä jalostetut, nurmikasvilajikkeet ovat monimutkaisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Jatkuvassa viljelyssä niiden kyky kestää alueen vaikeita ilmasto-olosuhteita kasvaa ja satoisuus pysyy korkealla tasolla.

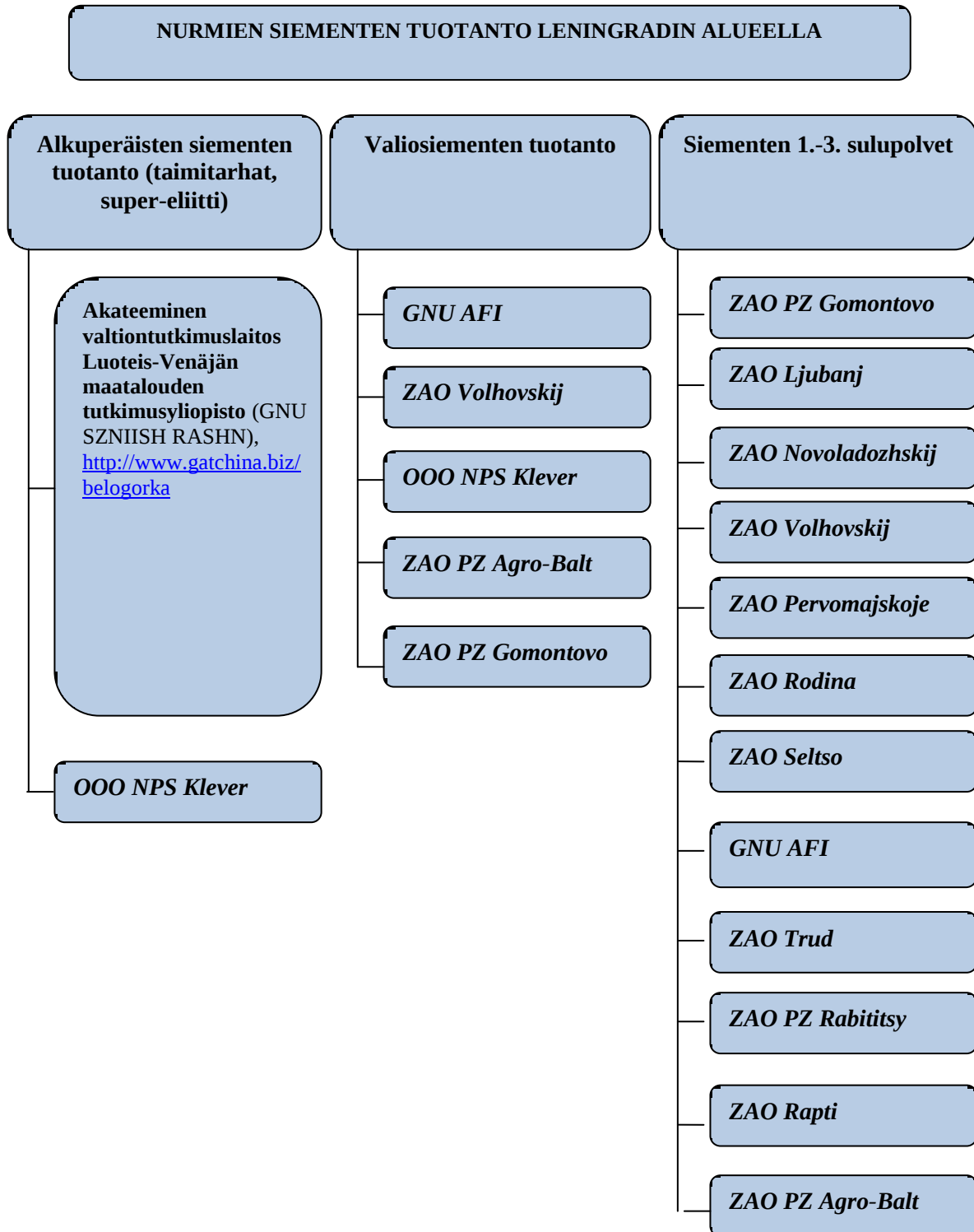
Pietarin maatalousyliopiston asiantuntijoiden mielestä nämä lajikkeet ovat tuottoisuudeltaan yhtä hyviä verrattuna ulkomaisiin lajikkeisiin, mutta niiden talvenkestävyys, edafinen kestävyys (kyky kestää suolaista ja hapanta maaperää) ja phytocenosis- ominaisuudet lajikkeiden vuorovaikutuksessa ovat huomattavasti korkeampia. Viime vuosien aikana alueella on kasvanut kysyntä festuloliumin lajikkeille (nurminatan ja englanninraiheinän hybridit), eri timotein lajikkeille sekä mailasen (*Medicago Sativa*), vuohenherneen ja nurmikkoruohon lajikkeille.

Luoteis-Venäjän ja Leningradin alueella on jatkuva pula monivuotisten nurmikasvien siemenistä. Luoteis-Venäjä tuottaa siemeniä omiin tarpeisiin noin 80 % tarpeesta, mutta tuotantomäärät vaihtelevat huomattavasti alueittain: Karjalan siementuotanto kattaa tällä hetkellä vain 10 % alueen tarpeesta, Kaliningradin alue 190 %, Arkangelin alue 310 % ja Leningradin alue 65 %. Tämän lisäksi suurin osa siemenieristä ei vastaa laatustandardi GOST:in vaatimuksia, koska rikkakasvien siementen suuri pitoisuus on iso ongelma. Tuloksena Luoteis-Venäjän omavaraisuus ruohosiementen osalta on tällä hetkellä vain 27 %. Asiantuntijoiden mielestä tilanne on seurausta kysynnän jyrkästä laskusta 1990-luvulla, jolloin lopetettiin monia siementen lisäysviljely-yrityksiä ja jalostuslaitoksia. Koska ammattitaitoisesta henkilöstöstä ja jalostus- ja viljelytekniikasta on jatkuvasti pulaa, ei ongelmaan ole helppo löytää ratkaisua.

8 lajin ja 19 lajikkeen alkuperäisiä siemeniä tuotetaan seitsemässä tutkimusyliopiston viljelylaitoksessa, niistä 6 lajia ja 13 lajiketta ovat heinäkasveja. Tavallisimmin siementen

lisäysviljelijät viljelevät vain 2-5 lajiketta, ainoastaan Leningradin alueen maataloustutkimusinstituutissa tuotetaan 8 lajikkeen alkuperäisiä siemeniä. Siementen kokonaistuotantomäärä on vain 68 800 tonnia vuodessa. Resursseja tuotannon laajentamiseen uusilla lajikkeilla ja peltoalueiden lisäämiseen löytyy.

Kuva 17. Monivuotisten nurmikasvien siementen tuotannon organisaatio Leningradin alueella

Tutkimusyliopiston lisäksi alkuperäisiä siemeniä Leningradin alueella tuottaa OOO NPS Klever. Kolme laitosta Vologdan ja Pihkovan alueella tuottaa supervalioluokan siemeniä. Valiosiemementen lisäysviljelyä Luoteis-Venäjällä harjoittaa 16 yritystä. 1.-3. sukupolven siemeniä tuotetaan 24 yrityksessä. Leningradin alueella on vastaavasti 5 ja 12 yritystä, jotka tuottavat valiosiemeniä ja 1.-3. sukupolven siemeniä. Nämä yritykset eivät kuitenkaan pysty tuottamaan riittävän paljon siemeniä, koska niiltä puuttuu nykyaikainen tehokas viljely-, jalostus- ja varastointitekniikka. Asiantuntijoiden mielestä jopa 73–89,9 % alueellisten maatalousyritysten siemenistä on huonoa laatua, alueen ilmasto-olosuhteisiin sopimattomia lajikkeita, vanhemman sukupolven siemeniä (ns. massareproduktiot) ja sekalajikeseoksia, vaikka kylvöominaisuuksiltaan ne vastaavat voimassa olevaa GOST:ia 95- %:sti. Lajikoostumus on monipuolinen: se koostuu lähinnä 11 kasvilajista, joista eniten kysyttyjä ovat timotei, nurminata, puna-apila ja mailanen.

Alueella on myös maatalousyrityksiä, joilla on suhteellisen hyvää tekniikkaa ja siementen lisäysviljelyyn sopivia tiloja: ZAO PZ Gomontovo, ZAO Volhovskoje, ZAO PZ Agro-Balt, ZAO Ljubanj ja ZAO PZ Krasnaja Baltika. Nämä yritykset tyydyttävät omat siementarpeensa, mutta niillä ei ole kiinnostusta ryhtyä tuottamaan siemeniä myyntiin, kun markkinatilanne on epävakaa. Alkuperäisiä ja valioluokan siemeniä käytetään usein eri tarkoituksiin kuin siementen lisäysviljelyksen perustamiseen. Leningradin alueen yritykset tuottavat vuosittain 46,3–68,7 tonnia valioluokan siemeniä. Mikäli kaikki nämä siemenet käytettäisiin päätarkoitukseen eli ensimmäisen sukupolven siementen tuotantoon, seuraavana vuonna alueella olisi mahdollista viljellä ensimmäisen sukupolven siemeniä 3000 hehtaarilla ja sato riittäisi 20 000 hehtaarin kylvösten uudelleen perustamiseen. Tällä hetkellä ensimmäisen sukupolven siementen peltopinta-ala on vain 400–600 hehtaaria.

Taulukko 21. Siementen tarve ja tuotanto Luoteis-Venäjällä ¹⁵

Alue	Peltopinta-ala, v.2009		Siementen tarve, tonnia	Olemassa olevat siemenet, tonnia		Riittävyys, %
	Ha	%		yhteensä	vaatimuksia vastaavat	
Arkangelin alue	261	0,04	0,09	27,9	-	310
Karjala	24707	3,6	60	6	-	10
Vologdan alue	286664	42,2	844	861	277	102
Leningradin alue	178200	26,3	570	372	219	65
Novgorodin alue	124737	18,4	145	44	9	30
Pihkovan alue	20300	3,0	320	243	79	75
Kaliningradin alue	43500	6,4	26	50	-	192
Yhteensä	678369	100	1965,1	1576	534	80/27

Lähde: AgroYliopisto, 2011

¹⁵ 1.3.2010 tilanteen mukaiset tiedot

6.2.3 Leningradin alueen maatalousyritysten siemenhankinta

Leningradin alueen maatilat ostavat vilja- ja monivuotisten nurmikasvien siemeniä lähinnä kotimaisilta toimittajilta. Ainoastaan kevätevehnää ja kevätruisevehnää (triticalea) ostettiin Valko-Venäjältä. Yhteensä vuonna 2010 ostettiin 1 088 tonnia viljakasvien siemeniä ja 257 tonnia monivuotisten nurmikasvien siemeniä. Selkeätä ja yhteistä toimintamallia ei ole. Vuonna 2009 siementen lisäysviljelylaitokset ja tilat tuottivat myytäväksi 2 682 600 kiloa viljakasvisiemeniä, mutta alueen viljelijöille myytiin vain 1 719 000 kiloa eli 57,2 % sadosta. Noin 7 % siemenistä (186 tonnia) myytiin Pihkovan ja Novgorodin alueille ja jopa 36 % jäi myymättä. Samaan aikaan alueelliset yritykset ostivat virnan, ohran, kauran, tritcalen ja viljaseoksen siemeniä yksityisiltä välittäjiltä (OOO Nestor ja muut) kokonaismäärältään 1324 tonnia (joista vain 89 % vastaa GOST:in vaatimuksia). Merkittävä osa siemenistä (noin 60 %) ostettiin rehukylvöihin. Sekalajikesiementen ja ns. massareproduktion siementen osuus oli huomattavan suuri. Samaan aikaan alueella on yrityksiä, jotka ostavat valioluokan siemeniä ja ensimmäisen sukupolven siemeniä tutkimusyliopistolta. Alueelle toimitetaan mm. lajikkeita, joita ei suositella viljeltäviksi Leningradin alueella. Monet maatalousyritykset viljelevät itse siemeniä omiin tarpeisiinsa käyttäen tähän tarkoitukseen supervalio- ja valiosiementen lisäksi 1. ja 2. sukupolven siemeniä. Heikossa taloudellisessa tilassa olevat yritykset käyttävät kylvöihin omaa viljaa tai ostavat muilta alueilta halpoja viljansiemeniä.

Merkittävimmät ongelmat, jotka ehkäisevät siementen lisäysviljelyn kehitystä Leningradin alueella, ovat Pietarin maatalousyliopiston mukaan seuraavat:

- Luoteis-Venäjältä puuttuu siementen ennakkotilausjärjestelmä, toimittajien ja ostajien toiminta ei ole koordinoitua,
- kasvinjalostajilta ja viljelijöiltä puuttuu siementen lisäysviljelyyn sopivaa nykyaikaista tekniikkaa ja teknologioita,
- maatalousyritykset eivät halua liittyä yhtenäiseen hankintajärjestelmään.

Taulukko 22. Kylvösiemeniä kevätkylvöön v. 2010. Luoteis-Venäjällä, tonnia

	Arkangelin alue	Karjala	Vologdan alue	Leningradin alue	Novgorodin alue	Pihkovan alue	Kaliningradin alue	Yhteensä/ tarpeesta
Kevätviljakasvit								
tarve	2700	780	37852	10600	2211	4930	4707	63780
saatu käyttöön	2454	305	44667	11607	1947	4808	4860	70548/111 %
niistä vaatimusten mukaisia	2141	14	28222	10158	1741	1988	1217	45481/71
Yksivuotiset rehukasvit								
tarve	1000	300	-	1000	700	500		3500
saatu käyttöön	211	0	-	210	364	151		936/27 %
niistä vaatimusten mukaisia	211	-	-	182	320	98		811/23 %
Monivuotiset nurmet								
tarve	0,09	60	844	570	145	320	26	
saatu käyttöön		6	861	372	44	243	50	
niistä vaatimusten mukaisia		0	277	219	9	79		

Lähde: Siementen lisäsviljelyn kehitys Leningradin alueella 2010 – 2015,
Luoteis-Venäjän Maataloustutkimuskeskus (NGU SZRNC)

Taulukko 23. Leningradin alueen siementen lisäsviljelylaitosten siementen myynti, v.2009, tonnia

	Myyntiin tuotettujen siementen määrä, tonnia						Joista, tonnia	
	Ohra	Kaura	Kevätvehnä	Viljaseos	Yhteensä	%	myyty muille alueille	jäi myymättä
Alkuperäiset siemenet /taimitarhat	98,1	5	20	-	123,1	4,6	48,6	14,2
Super-valio	458,8	122,2	-	-	581	21,6	100,7	168
Valio	277	84	58	-	419	15,6	20	92,5
1.sukupolvi	843,5	216	-	-	1059,5	39,6	16,7	480
2. sukupolvi	53	45	60	-	158	5,9	-	45,5
3-5sukupolvet	-	15	150	-	165	6,1	-	82
Ei vastaa standardia	100	-	-	77	177	6,6	-	81
Yhteensä, tonnia	1830,4	487,2	288	77	2682,6	100	186	963,2

Lähde: Siementen lisäsviljelyn kehitys Leningradin alueella 2010 – 2015,
Luoteis-Venäjän Maataloustutkimuskeskus (NGU SZRNC)

Taulukko 24. Leningradin alueen maanviljelijöiden siemenhankinta muiden alueiden toimittajilta ja jakelijoilta vuonna 2009, tonnia

	Ohra	Kaura	Kevätvehnä	Triticale	Virna	Viljaseos	Muut	Yhteensä	%
Eliitti (valio)	38	81	10c9+5	55,5	-	-	7 ruis	196,5	15
1.sukupolvi	151	160	-	2	17	-		330	25
2. sukupolvi	25	30	2,5	5	-	-	1,5 luupiini	67	4
3-5sukupolvet	-	-	-	-	76,5	-	3 herne (2)	76,5	6
Massareproduktiot	-	38	-	-	31	20	22,5 herne	89	7
Sekalajikesiemenet	20,9	65,4	-	-	236,5	207	12,7 pavut	565	43
Yhteensä	234,9	374,4	17,5	62,5	361	227	46,7	1324	100
%	17,7	28,2	1,3	4,7	27,3	17,1	3,5	100	

Lähde: Siementen lisäsviljelyn kehitys Leningradin alueella 2010 – 2015,
Luoteis-Venäjän Maataloustutkimuskeskus (NGU SZRNC)

Taulukko 25. Jakelijoilta hankittujen siementen lajikekoostumus, v.2009, tonnia

Ohra	tonnia	Kaura	tonnia	Kevätvehnä	tonnia	Kevättruisvehnä (triticale)
Leningradin alueella tuotetut siemenet						
Krinitchnyj 1987 Valko-Ven.	642	Borrus 1982 04	136,5	Leningradskaja 97 04	130	
Inari 1996 Suomi	51,6	Privet 1999-Moskov. 05	331	Krasnoufinskaja 100 05	8	
Suzdalets 1998 Moskov.	817,3	Argamak 1996 Falenki 05	20	Rosstanj, ei ole rekisterissä	150	
Ataman 2006 Valko-Ven.	220					
Muualla tuotetut siemenet						
Moskovskij 3 - 1986 05	25	Skakun 1988 Mosk. 05	116	Rassvet, ei ole rekisterissä	12,5	Ukro2000 voron
Krinitchnyj 1987 05	60	Borets 2002 Mosk. 05	105	Ester 2004 nemch. 05	5	Kargo ei ole rekisterissä
Suzdalets 1998 Nemchin 05	20	Ulov 1992 Mosk. 04	30			
Gonar 1994 Valko-Ven.	2,5	Borrus 1982 ulkom. 04	10			
Nur, 2002 Moskov., 0,5	46					
Annabel 2002 Saksa 05	30					
SDS Dolli 2003 Kanada 05	23					
Ataman 2006 Valko-Ven. (3).	05 -7,5					
Anakin 2010 Saksa 05	- 30					
Valtionrekisterin uudet lajikkeet						
*Jeibi Fleiva 2010 (Saksa 05)	-	Konkur 2008 (Uljanovsk 05)	-	Leningradskaja 97, 2001, (04)	-	Ei ole

Lähde: Pietarin AgroYliopisto 2011

7 SUOMALAIS-VENÄLÄISEN KAUPAN KEHITYKSEN YLEISIÄ NÄKYMÄ

7.1 Suomen ja Venäjän välinen kauppa

Viime vuosien aikana Venäjä on ollut Suomen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ulkomaankaupassa:

Taulukko 26. Viennin ja tuonnin tilastot

	2007		2008		2009		2010, tammikuu-marraskuu	
Alkuperämaa	Tuonti	Vienti	Tuonti	Vienti	Tuonti	Vienti	Tuonti	Vienti
	1000 e	1000 e	1000 e	1000 e	1000 e	1000 e	1000 e	1000 e
Yhteensä tuonti/vienti	59 616 039,4	65 687 615,9	62 402 367,8	65 580 218,8	43 654 637	45 063 410	46 819 310	47 666 543
EU	33 459 986,0	37 331 500,2	34 247 446,1	36 667 678,0	24 606 908	25 052 841	25 761 563	26 189 805
Saksa	8 416 018,7	7 161 694,2	8 787 229,9	6 559 687,6	6 400 145	4 653 273	6 230 239	4 812 509
Venäjä	8 411 224,9	6 724 375,3	10 174 406,2	7 618 058,3	7 035 100	4 028 071	8 233 473	4 306 135
Ruotsi	5 899 945,1	7 035 334,3	6 302 665,6	6 592 900,5	4 271 265	4 403 724	4 713 793	5 386 051

Lähde: Tullihallitus

Suomen merkitys kauppakumppanina Venäjän Federaatiolle ei ole kovin suuri. Tällä hetkellä Venäjän keskeisimpiä kumppaneita ovat Alankomaat (12,0 %), Italia (8,3 %) ja Saksa (6,2 %).

Taulukko 27. Venäjän keskeiset kauppayhteistyökumppanit vs. Suomi, vuonna 2009–2010 (MUSD)

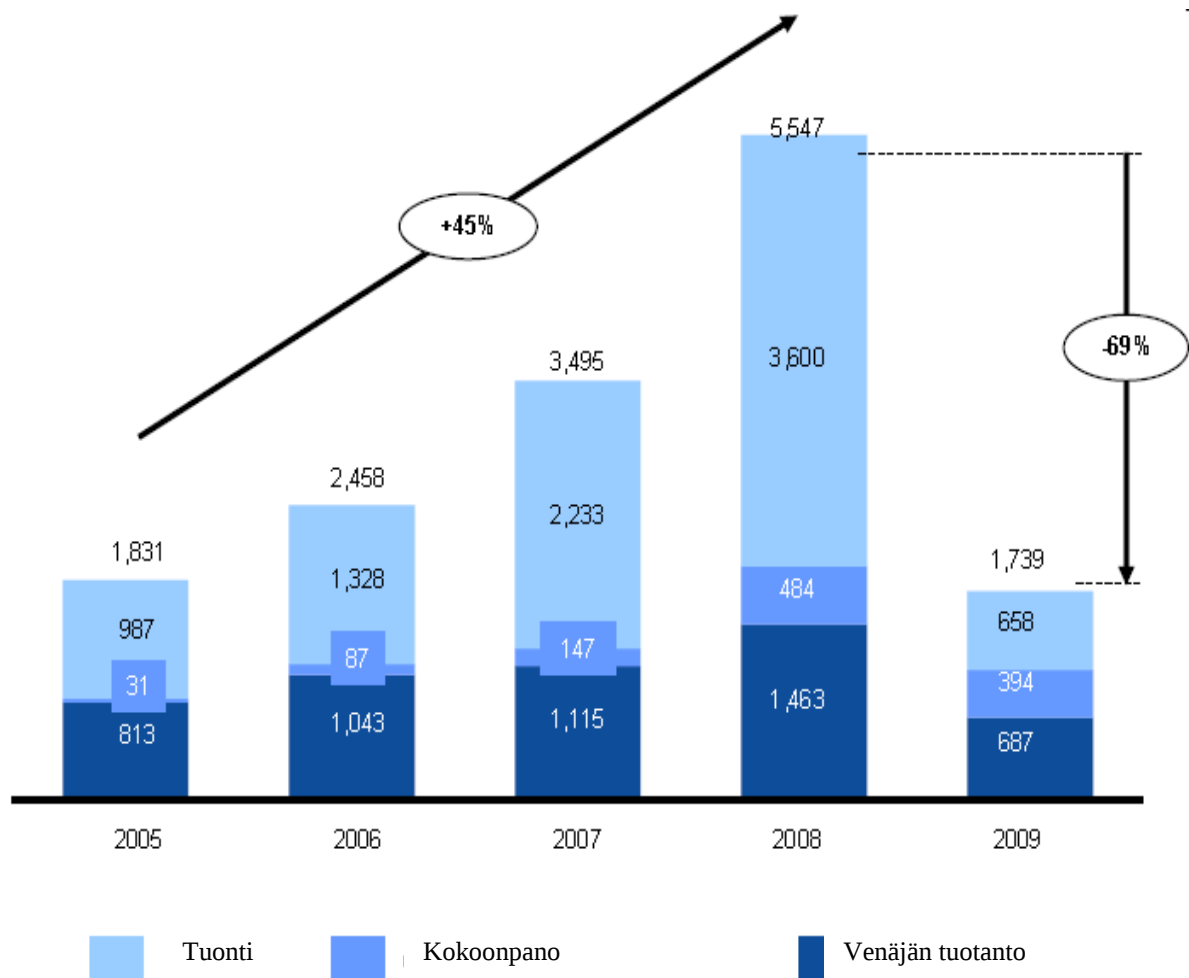
	2009				2010			
	Volyyymi	Vienti	Tuonti	% kokonais-volyymista	Volyyymi	Vienti	Tuonti	% kokonais-volyymista
Yht.	469014,5	301666,5	167348,0	100,0	625395,1	396441,7	228953,4	100,0
Alankomaat	39996,3	36406,8	3589,5	8,5	58402,5	53961,6	4441,0	9,3
Saksa	39938,7	18709,9	21228,8	8,5	51809,7	25102,7	26707,0	8,3
Kiina	39482,0	16687,0	22795,0	8,4	59342,1	20327,1	39015,0	9,5
Italia	32990,3	25099,6	7890,7	7,0	37339,1	27299,5	10039,6	6,0
Valko-Venäjä	23444,8	16726,3	6718,5	5,0	27874,3	18058,2	9816,1	4,5
Suomi	13117,0	9161,8	3955,3	2,8	16752,0	12167,5	4584,5	2,7

Lähde: Venäjän Tulli

Vuosien 2008 – 2009 talouskriisi on vaikuttanut merkittävästi Venäjän ulkomaankauppaan. Euron, dollarin ja ruplan välisen kurssin jyrkkä muutos ja väestön ostokyvyn heikentyminen johtivat siihen, että venäläiset ostajat luopuivat tuontituotteista ja ostivat niiden sijasta kotimaisia raaka-aineita ja valmiita tuotteita. Samaan aikaan hallitus on turvautunut protektionismiin suojatakseen kotimaisia

tuottajia, joiden taloudellinen tilanne on heikentynyt nopeasti ja merkittävästi. Hallitus on mm. nostanut monien tavaroiden tuontitulleja, suosinut kotimaisia toimijoita valtion järjestämissä tarjouskilpailuissa ja rajoittanut valtion tukea ulkomaisille koneille. Venäläiset maatalousyrittäjät voivat saada maatalouslaitteiden hankintaan valtion tukea, lainoja yms. avustusta valtion tahoilta (Rosagroleasing, Rosselhozbank yms.) ainoastaan, jos ne ostavat kotimaista tekniikkaa. Uusi laki tuli voimaan vuoden 2008 lopussa sillä seurauksella, että maatalouskoneiden tuonnin määrät laskivat vuonna 2009 jopa 70 %.

Kuva 18. Venäläisen ja tuontimaataloustekniikan myyntimäärien muutos

Lähde: Venäjän Maatalousministeriö

Venäjän hallituksen edustajat perustelevat uusia tuontia ehkäiseviä toimenpiteitä sillä, ettei Venäjä saa tulevaisuudessa olla länsimaille pelkästään resurssien lähteenä, vaan maassa pitää kehittää omaa tuotantoa, ja valtion 70–90 %:n riippuvaisuus elintarvikkeiden, lääkkeiden yms. tuonnista on uhka valtion turvallisuudelle. Venäjän hallitus pyrkii siis pakottamaan ulkomaisia valmistajia perustamaan tuotanto- ja kokoonpanolaitoksia Venäjälle. Maatalouskoneteollisuudessa on jo olemassa positiivisia esimerkkejä: saksalainen Claas on vuodesta 1995 lähtien toiminut Krasnodarissa ja vuodesta 2005 Samarassa. Kesällä 2009 amerikkalainen John Deere ilmoitti tehtaan rakentamisesta Moskovan alueelle, investoinnin arvo oli 120 miljoona dollaria. Vuoden 2010 syyskuussa saksalais-italialainen Same Deutz Fahr ilmoitti traktori- ja leikkuupuimuritehtaan rakentamisesta Venäjälle.

Tuoreiden lainsäädäntöaloitteiden perusteella voidaan olettaa, että:

- Venäjän Federaation hallitus pyrkii rajoittamaan raaka-aineiden vientiä ja nostamaan niiden jalostusastetta kotimaassa,
- vienti- ja tuontioperaatioiden kallistuminen johtaa siihen, että yhä suurempi määrä tuontituotteiden käyttäjiä vaihtaa venäläisten tuotteiden käyttöön, huolimatta siitä, että monet venäläiset tuotteet ovat edelleenkin huonompaa laatua kuin ulkomaiset,
- suuret kansainväliset yhtiöt etabloituvat aktiivisesti Venäjän markkinoille, perustavat tuotantolaitoksia ja edustustoja ja saavat siten kilpailuetuja verrattuna perinteistä ulkomaankauppaa käyviin kilpailijoihin.

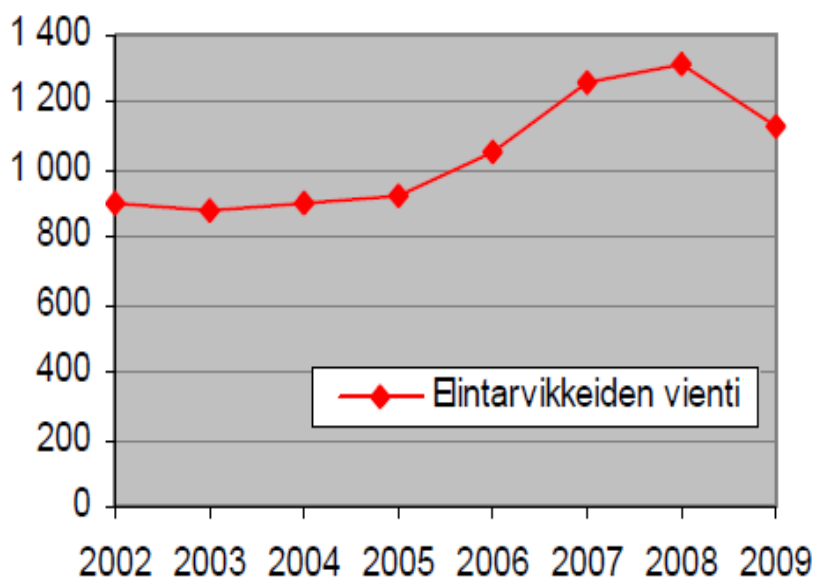
Vuoden 2010 loppupuolella ulkomaankauppa oli kuitenkin kasvanut melkoisesti verrattuna edelliseen taantumavuoteen: joulukuussa 2010 tuonti oli 34,1 % korkeampi kuin joulukuussa 2009. Tämä johtuu lähinnä koneiden (43,9 %), tevanake-teollisuuden tuotteiden (43,5 %) elintarvikkeiden ja elintarvikkeiden raaka-aineiden (24 %) ja kemikaalien (17,3 %) tuonnin kasvusta.

7.2 Viljan ja viljatuotteiden vienti Suomesta Venäjälle

Suomen elintarvikkeiden kokonaisvienti nousi koko 2000-luvun, mutta vuosien 2008–2009 taloustaantumana seurauksena viennin arvo kääntyi selvään laskuun. Taantumana jälkeinen elintarvikkeiden vienti Venäjälle on kuitenkin noussut uudelleen vuonna 2010. Seuraavasta kaaviosta nähdään, että vienti Venäjälle oli 24 % kokonaisviennistä ja että Venäjä oli Suomen tärkein kauppakumppani elintarvikeviennissä.

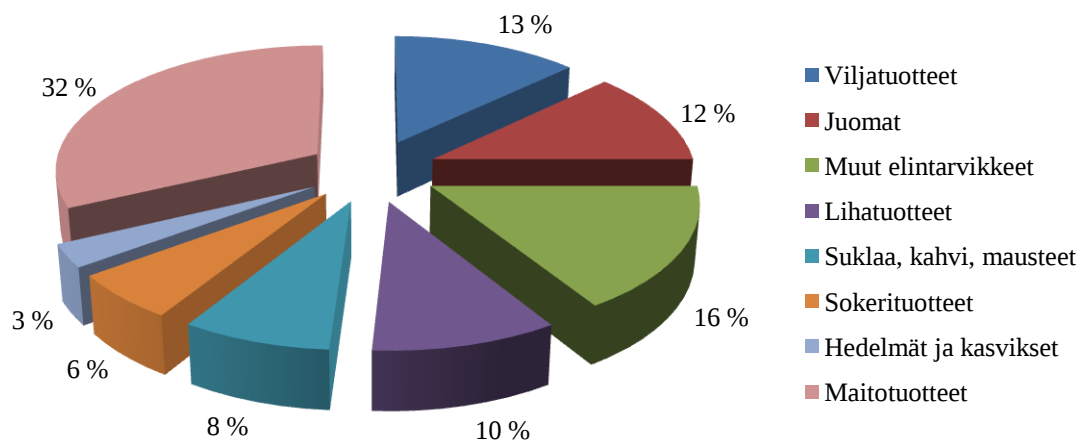
Seuraavat taulukot kuvaavat Suomen elintarvike- ja viljatuotteiden vientiä sekä vientiä Venäjälle.

Kuva 19. Elintarvikkeiden kokonaisvienti Suomesta (1000 €) 2002 - 2009

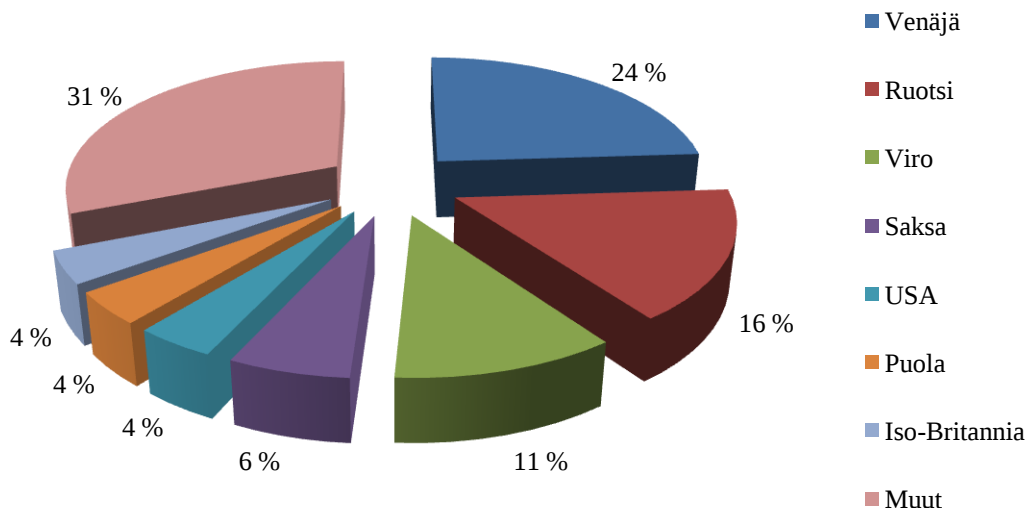
Lähde: Tullin Kauppa 2010 tilasto, Tullihallitus.

Kuva 20. Suomen elintarvikevienti tavaraluokittain (v.2009)

Lähde: Tullin Kauppa 2010 tilasto, Tullihallitus.

Kuva 21. Vienti maittain, yhteensä 1,1 mrd. € (v.2009)

Lähde: Tullin Kauppa 2010 tilasto, Tullihallitus.

Viljatuotteet ovat koko elintarvikeviennistä 13 %. Viljatuotteiden koko viennin arvo on 151 milj. euroa.

Viljatuotteiden viennin arvo Venäjälle selviää alla olevasta taulukosta. Arvoltaan merkittävin oli ohramaltaiden vienti, sen jälkeen kaurahiutaleet ja muista viljoista valmistetut hiutaleet. Muiden tuotteiden ja viljan vienti oli hyvin vähäistä. Viljatuotteiden viennin arvo Venäjälle oli vuonna 2009 yhteensä 20,3 miljoonaa euroa.

Taulukko 28. Viljan ja viljatuotteiden vienti Suomesta Venäjälle (Tullihallitus)

Viljalaji/1000 €	2009	2008	2007	2004	2002
Vehnä	0	0	0	57	0
Ohra	10	2 785	14 792	259	22
Kaura	0	0	0	0	0
Vehnäjauhot	402	760	583	412	903
Viljarouheet	99	129	95	48	31
Kaurahiutaleet	2 330	2 730	2 443	1 836	1 834
Muista viljoista valmistetut hiutaleet	2 348	3 042	2 595	1 716	1 765
Ohramaltaat	15 175	23 147	23 496	26 068	26 596
Rapsin ja rypsin siemenet	0	0	0	0	0
Muut öljysiemenet	0	0	0	6	1

Lähde: Tullin Kauppa 2010 tilasto, Tullihallitus.

Ohramaltaat olivat tärkein viljatuote Venäjän viennissä koko 2000-luvun. Maltaiden viennin arvo on laskenut vuoden 2002 26,6 miljoonasta eurosta 2009 vuoden 15,1 miljoonaan euroon.

Taulukko 29. Viljan ja viljatuotteiden vienti Venäjälle 1 – 10 / 2010

Viljan ja viljatuotteiden vienti Venäjälle 1-10/2010	1 000 €
Vehnä	0
Ohra	0
Kaura	0
Vehnäjauhot	271
Viljarouheet	56
Kaurahiutaleet	2 518
Muut hiutaleet	2 130
Ohramaltaat	7 260
Rypsin ja rapsin siemen	0
Muut öljysiemenet	0

Lähde: Tullin Kauppa 2010 tilasto, Tullihallitus.

Maltaan viennin laskeva trendi näkyy voimakkaana vuoden 2010 tammi-lonkakuun luvuissa. Tasaisella vauhdilla vuoden kokonaisvienti maltaissa jää kolmanneksen jälkeen edellisvuodesta. Hiutaleiden vienti on säilynyt vakaana.

Taulukko 30. Viennin tärkeimmät maat, miljoonaa euroa (muutos %) vuonna 2009

Venäjä	Ruotsi	Viro
Maitotaloustuotteet 136 (-14 %)	Maitotaloustuotteet 52 (-3 %)	Kahvi, tee, kaakao, mausteet 28 (-10 %)
Liha ja lihatuotteet 31 (-23 %)	Kahvi, tee, kaakao, mausteet 23 (-8 %)	Juomat 27 (-2 %)
Vilja ja viljatuotteet 28 (-33 %)	Liha ja lihatuotteet 23 (-7 %)	Liha ja lihatuotteet 16 (+3 %)
Kaikki 271 (-17 %)	Kaikki 182 (-9 %)	Kaikki 121 (-8 %)

Edellä olevasta taulukosta ilmenee, että Venäjä on Suomen tärkein elintarvikkeiden vientimaa. Viennin arvon pudotus edellisvuoteen verrattuna on kuitenkin selkeästi suurempi muihin naapurimaihin suuntautuvaan vientiin verrattuna. Taloustaantumalla on ollut merkittävä vaikutus kysyntään Venäjän markkinoilla.

Viljaa viedään Suomesta Venäjälle satunnaisesti eikä kiinteitä kauppasuhteita tai -kumppaneita juuri ole. Venäjä on suuri viljantuottaja, joka vain tietyissä tilanteissa turvautuu tuontiin. Eräät haastatellut asiantuntijat näkivät perusviljojen Venäjän viennin roolin vain tilapäisinä täydennystoimituksina, huonojen satovuosien paikkauksena. Pidempiaikaisen viennin mahdollisuuksien uskotaan kohdistuvan lähinnä erikoisviljoihin, kuten mallasohra, runsasproteiininen vehnä, suurimolaatuinen kaura. Luoteis-Venäjä ei ole viljanviljelyaluetta, ei ainakaan leipäviljan eikä erikoisviljojen. Siellä viljellään rehuviljaa.

Toimitukset tehdään lähinnä spottikauppoina, mikä tarkoittaa sitä, että kauppaa tehdään satunnaisten tarpeiden pohjalta yksittäisistä viljaeristä. Viljan kysyntä ulkomailta – myös Suomesta Venäjälle – kasvaa huonojen satovuosien aikana, kuten 2010 huonon satovuoden jälkeen. Toimitukset Venäjälle huonoina satokausina voivat jäädä vähäisiksi, koska säännölliset asiakkaat hoidetaan ensisijaisesti samalla tavalla kuin suomalaiset viljan viejät hoitavat säännölliset kaura-asiakkaat Saksassa.

Suomessa olisi kiinnostusta tiettyjen raaka-aineiden, kuten esimerkiksi rukiin ja auringonkukkarouheen, laajempaan tuontiin. Ruis on Suomessa alituotantovilja, jolla on selkeä tuontitarve. Auringonkukkarouhetta tuotetaan Venäjällä paljon. Se voisi tarjota ratkaisun Suomen valkuaisraaka-ainevajaukseen.

Proteiinin tarve rehuvaltuotannossa on aiheuttanut kiinnostusta Suomessa sekä rypsiin että rapsiin. Yksi vaihtoehto, jota on esitetty, on öljypuristamon perustaminen Luoteis-Venäjälle. Vastavuoroisuuden lisäämiseksi suomalaisella teollisuudella olisi kiinnostusta lisätä vilja-, sokeri- sekä olut- ja väkijuomateollisuuden sivutuotteiden (esimerkiksi vehnärehujauho, sokerijuurikasleike, mallasmäski, rankkirehu) tuontia Venäjältä. Myös luomuviljan tuontiin on kiinnostusta.

Haasteena Suomen ja Venäjän välisen yhteistyön laajentamiselle haastatteluissa mainittiin muun muassa seuraavia tekijöitä:

1. Yhteistyön vastavuoroisuuden puute (win-win – asetelma ei toteudu): vastavuoroisuus jää Venäjän taholta puutteelliseksi.
2. Pitkäjänteisen yhteistyön puute: yhteistyö on perustunut enemmän lyhytaikaiseen tarpeeseen, esimerkiksi heikkojen satovuosien takia. Lisäksi on ollut haastavaa löytää riittävästi yhteistyökumppaneita, joilla olisi pitkäjänteinen tapa toimia, sillä usein venäläiset partnerit hakevat lyhyen tähtäyksen voittoja. Väliorganisaatioiden mukanaolo prosesseissa nostaa myös lopputuotteiden hintaa.
3. Hierarkkinen päätöksenteko Venäjällä: päätöksenteon moniportaisuus ja oikeiden kumppanien tunnistaminen haasteena. Suomalaisten tahojen on kiinnitettävä paljon huomiota henkilösuhteiden hoitoon. Myös paikallishallinto Venäjällä on otettava huomioon, mutta jotta voisi edetä Venäjällä, on löydettävä hyvä partneri, sillä vasta yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa voidaan oikeasti edetä.
4. Tarvitaan lisää poliittisen tason panostusta yhteistyöedellytysten parantamiseen - esimerkkinä rahtikustannusten alentaminen ja rajabyrokratian vähentäminen, sillä rajamuodollisuudet

hankaloittavat edelleen käytännön yhteistyötä. Lisäksi Venäjän tullikoodit antavat mahdollisuuden harkinnanvaraiseen tullaukseen, mikä osaltaan heikentää tullauksen luotettavuutta ja ennakoitavuutta.

5. Suomen elintarvikesektorilla pitäisi olla oma Venäjä-strategia.
6. Suomessa on liian vähän Venäjän kaupan osajia virkamies-, organisaatio- ja yritystasolla, lisäksi haasteet kielitaidon osalta koskevat molempia maita.
7. WTO-jäsenyyden puute: jäsenyys helpottaisi EU:n ja Venäjän välistä kaupankäyntiä. Tosin WTO-jäsenyyden hyödyistä oli haastatteluissa eriäviä mielipiteitä.
8. Ympäristövaatimukset ja teollisuuden lähtökohdat ovat Suomessa ja Venäjällä erilaisia. Esimerkiksi venäläisillä yrityksillä on mahdollisuus saada maakaasua edullisesti. Tämä vaikuttaa suomalaisten yritysten kilpailukykyyn Venäjällä.
9. Yrityskohtaisen yhteistyön haasteena on ollut saatavien turvaaminen ja tässä esimerkiksi Finnveran rooli nousee merkittäväksi.
10. Logistiikassa haasteita on erityisesti rautatiekuljetuksissa sekä Suomessa että Venäjällä. Erityisesti kohonneet rahtitaksat, vaunujen vuokratkustannukset ja vaunujen saatavuus ovat vaikeuttaneet kaupantekoa.
11. Laitteiden ja teknologian viennissä rahoitusjärjestelmien kehittäminen on keskeistä: pitkäjänteisten yhteistyökumppanien löytäminen on perusta laite- ja teknologiaviennin kehittymiselle.

8 VILJA- JA ÖLJYKASVIEN TUOTANTO JA JALOSTUS SUOMESSA

Suomessa viljellään vehnää, ruista, ohraa ja kauraa sekä öljykasveja. Suomessa on viljanviljelyssä tavoitteena omavaraisuus. Seuraava taulukko osoittaa Suomen viljasatojen vaihtelun kolmen satovuoden välillä eli sadot 2008, 2009 ja 2010.

Taulukko 31. Viljasato ja kotimainen tarve 2008–2010

Viljalaji/(1000 tn)	2008	2009	2010
Vehnä	788	887	723
Ruis	61	42	68
Ohra	2128	2 171	1132
Kaura	1213	1 115	806
Yhteensä (viljat)	4190	4 215	2729
Kotimainen tarve (viljat)	3 000	3 139	3 010
Öljysiemenet (rypsi ja rapsi)	89	140	161
Öljysiementen tarve Suomessa	-	-	330

Taulukosta voidaan havaita, että satovaihtelut Suomessa eri viljalajeissa ovat huomattavia, millä on osaltaan vaikutusta myös viljan vientiin. Huonoina satokausina viljaa ei välttämättä riitä vientiin sellaisia määriä kuin toivottaisiin. Satovaihtelut vaikeuttavat pitkäjänteisen ja volyymiltaan kasvavan viennin kehittämistä.

8.1 Viljan tuotanto Suomessa

Viljaa viedään Suomesta Venäjälle satunnaisesti ja kiinteitä kauppasuhteita ei juuri ole. Toimitukset ovat lähinnä spottikauppoja. Kysyntä Venäjällä korostuu huonojen satovuosien aikana.

Vientiin tähdätään lähinnä kaurantuotannossa ja jossain määrin ohrantuotannossa, koska näissä viljoissa viljelypotentiaali Suomessa on suuri. Lisäksi suomalaisen kauran ja ohran laatutaso on korkea. Selvityksen liitteenä ovat Eviran laatimat tilastot viljasadon laadusta (koko sadon keskimääräinen laatu) vuosina 1995 – 2009 ja eri kauralajikkeiden jakauma vuonna 2009.

Venäjällä kauraa viljellään vain rehutarkoituksiin. Siksi Suomesta olisi mahdollisuus viedä korkealaatuista kauraa elintarviketeollisuudelle. Suomessa tuotettu ohra on korkealaatuista ja erityisesti mallasohralajikkeista saadaan vuosittain laadukasta ohraa vientiin.

Venäjällä on tietoisesti viime vuosina lisätty myös korkeatasoisen mallasohran viljelyä, mutta siitä huolimatta valtaosa ohran viljelypinta-alasta on rehuohran viljelyssä ja korkeatasoisen mallasohran tuontitarve on edelleen suuri.

Ongelmana pitkäjänteiselle vientitoiminnalle on Suomen viljasatojen merkittävä määrällinen vaihtelu vuodesta toiseen. Tästä syystä vientiasiakkaat eivät voi vuodesta toiseen täysin luottaa saavansa laadukasta viljaa Suomesta.

Vehnän tuotanto vastaa suurin piirtein kotimaista kulutusta. Kun vehnä jää jatkossa ainoaksi intervention eli EU:n kustantaman varmuusvarastointijärjestelmän piirissä olevaksi viljakasviksi, on odotettavissa, että viljelijät arvioivat vehnän taloudellisesti turvallisesti vaihtoehdoksi taatun pohjahinnan takia. Tästä johtuen voidaan olettaa, että vehnän viljelyala tulee kasvamaan erityisesti ohran kustannuksella. Vehnä sopii samanlaisille hyville kasvualustoille kuin ohra ja antaa paremman

tuoton kuin kaura tai rypsi. Tämä mahdollistaisi myös runsasproteiinisen vehnän viennin mylly-, leipomo- ja elintarvikekäyttöön. Mahdollisuuksia on erityisesti mylly- ja leipomokäytössä yhdistettynä venäläiseen vehnään laadun nostamiseksi ja kilpailukykyisen kustannustason saavuttamiseksi.

Rukiin tuotanto on edelleen selvästi alle kulutuksen ja Suomi on pitkään rukiin tuontimaa. Ongelmana on talvenkestävien satoisien lajikkeiden löytäminen viljelyyn. Ruista on tuotu satunnaisesti myös Venäjältä. Myös erikoisvehnälaatuja, kuten runsasproteiinisia vehniä, on tuotu Suomeen.

Viljan tuonti Venäjältä ei ole säännöllistä, vaikka laatuominaisuudet olisivatkin riittäviä. Viljan puhdistuksessa on Venäjällä haasteita, sillä viljan joukosta on löytynyt runsaasti epäpuhtauksia, kuten tasovarastojen pohjasta irronneita betonikappaleita. Lisäksi haasteena on koko tuontiketjun kontrollin tarve: suomalaisen myllyn on hoidettava koko tuontiketju pääosin itse, lastausvalvonnasta aina lastin purkuun. Yhteistyö Venäjällä toimivien kansainvälisten viljakauppayhtiöiden kanssa voisi parantaa tätä tilannetta.

Ohran tuotanto vaihtelee vuosittain paljon. Vuosi 2009 oli koko Suomen viljantuotannon paras ja 2010 taas yksi heikoimmista viime vuosikymmenillä. Suuri satomäärän vaihtelu johtuu erityisesti ohrantuotannon vaihtelusta. Kuivat sääolot koettelivat pahiten ohraa 2010 ja sato jäi sekä määrällisesti heikoksi että laadullisesti keskimääräiseksi. Tämä merkitsee sitä, että vuoden 2010 sadosta ei ole vientimahdollisuuksia. Aikaisemmin tasausvarastojen käytön avulla satovaihteluita tasoitettiin, nyt vaihtelun aiheuttama käytön vaje joudutaan tuomaan maahan.

Interventiovarastot ovat mahdollistaneet tähän asti kotimaan vajeen täydentämisen, jatkossa kun ohraa ei interventiovarastossa ole, tuonti perustuu kaupallisiin lähteisiin.

Vuoden 2009 sato oli määrältään suuri ja laadultaan erinomainen. Siitä olisikin ollut mahdollista toimittaa mittavia määriä esimerkiksi mallasohraa vientiin. Venäjällä on viime vuosina rakennettu monia uusia mallastamoja, joiden raaka-aineen saanti perustuu osittain laadukkaaseen tuontiohraan. Arvioitu mallastuskapasiteetti Venäjällä on 1,5 miljardia kiloa ja maltaan arvioitu käyttö vuonna 2010 oli 1,0 miljardia kiloa. Mallasta on korvattu muilla halvemmilla uutelahteilla.

Venäjän oma mallasohrantuotanto ei riitä kattamaan laadukkaan raaka-aineen tarvetta, vaan tuontiraaka-ainetta tarvitaan, jotta maltaan laatuksiteerit saavutettaisiin sekoittamalla tuontiohrasta valmistettua mallasta ja kotimaisesta ohrasta valmistettua mallasta. Laadun nostamisen tarve perustuu siihen, että venäläinen ohra on pienijyväistä ja valkuaispitoisuudet korkeita - uutesaanto on näistä johtuen alhainen. Uutesaantoa pystytään nostamaan suomalaisen mallasohran käytöllä (suurijyväisyys, alhainen proteiinipitoisuus).

Uhkana on maltaan viennin tyrehtyminen kokonaan laadun noustessa Venäjällä. Maan ylimääräisen mallastuskapasiteetin ansiosta Venäjän WTO -jäsenyyden toteuduttua saattaa mallasvirta kääntyä Venäjältä EU:iin päin.

Suomessa tuotettu **kaura** kuuluu maailman parhaiden kauralaatujen joukkoon, erityisesti hiutalemyllyjen tarpeisiin se soveltuu erinomaisesti. Suomalaisen kauran jyvätkoko, hehtolitraino, jyvän väri, jyvän kuoriutuvuus ja jyvän ydinsaanto ovat maailman huippuluokkaa. Tästä syystä Keski-Euroopan suuret kauramyllyt, erityisesti Saksassa, ostavat skandinaavista ja erityisesti suomalaista kauraa laatuotteidensa valmistamiseen. Venäjällä on monia kauramyllyjä, mutta niillä on puute laadukkaasta raaka-aineesta. Venäjällä kauran viljely on hyvin pitkälti ollut rehutuohtantoa

eikä hiutalekauran laatutarpeisiin ole viljantuotannossa kiinnitetty riittävästi huomiota. Suomalaisen huippulaatuisen kauran hinta saattaa vaikeuttaa markkinoille pääsyä.

Suomalaisen kauran luokitukselle ja brändäykselle olisi haastattelujen mukaan suuri tarve: huippuluokat tulisi nimetä erikseen, erityisesti viennin tarpeisiin.

Kauraa voidaan luonnollisesti viedä eri tarkoituksiin. Tällöin laatu ja hinta ovat erilaisia. Käyttökohteita voivat olla myllyteollisuuden lisäksi rehuteollisuus, hevosten sekä siipikarjan ruokinta. Oikealla lajikevalinnalla voidaan tuottaa sopivaa kauraa eri vientitarkoituksiin.

Suomessa kauraa viljellään lajikepohjalla ja koko logistiikkaketjussa voidaan lajikkeellisuus säilyttää. Viljelijä pitää tuottamansa viljan lajikkeellisesti eri siiloissa, keräilykaupalla on mahdollisuus pitää lajikkeet erillään (rajoitetusti) ja kerätä vientieriä satamaan lajikkeellisesti. Tästä kaikesta pitää saada kustannukset kompensoitua korkeamman hinnan muodossa. Logistiikkaketju mahdollistaa muutamien parhaiden lajikkeiden pitämisen erillään, muut lajikkeet yhdistetään.

Eri lajikkeiden vientitarve on määriteltävä hyvissä ajoin, jotta ne voitaisiin viljellä, kerätä ja pitää logistiikkaketjussa erillään. Lajikevalinta vaikuttaa viljelijän osalta satomääriin, ketjun muiden toimijoiden osalta myynnin kannattavuudessa on merkittävä eroja. Harkittu lajikevalinta on koko arvoketjun etu.

Suurimmat viljakaupan toimijat, kuten Avena Nordic Grain, Hankkija Maatalous, Kesko ja Raisio, tekevät tuotanto- ja viljelysopimuksia viljelijöiden kanssa. Sopimukset ovat lajikepohjaisia ja viljankorjuun jälkeen voidaan lajikkeet pitää erillään loppukäyttäjän (teollisuuden) tai vientiasiakkaan tarpeiden mukaan. Suuri osa tuotannosta menee bulkkina sekalajikkeina päälaatukriteerien mukaan (hehtolitraino, kosteus jne.) siiloihin.

Laadukkaan elintarvikekauran viljely on vielä kehitystä vaativa alue Venäjällä. Kauralajikkeita on Venäjällä runsaasti, mutta ne ovat hiutaletuotantoa ajatellen heikosti siihen soveltuvia – pienijyväisiä, paksukuorisia ja hehtolitrainoltaan alhaisia. Tällaisesta raaka-aineesta ei saa hyvää hiutalesaantoa ja hiutaleen laatu on kirjavaa.

Viljan ja viljalasteiden viennissä Venäjälle logistiikka on kriittinen kustannustekijä. Ainoat kilpailukykyiset kuljetusmuodot isoille volyymeille ovat rautatiekuljetukset ja laivakuljetukset. Tällä hetkellä viedään viljaa ja bulkkituotteita junalla ja laivoilla. Kokemukset teknisestä toteutuksesta ovat molemmissa kuljetusmuodoissa hyvät. Suomessa myös lastauslogistiikka toimii.

Ongelmana on kustannusten nouseminen. Suomen Valtionrautateiden syöttörahti Venäjän rajalle on korkea. Rautatierahdit ovat nousseet merkittävästi myös Venäjällä. Lisäksi viljan kuljetukseen soveltuvien vaunujen saatavuus on ollut ajoittain heikko. Vaunukaluston yksityistäminen on nostanut kustannuksia (vaunukapasiteetin hallinta on Venäjällä kahden toimijan käsissä).

Suomessa junien lastausmahdollisuuksia on isojen siilostojen yhteydessä. Viljan satamavarastoissa (Naantali, Rauma, Loviisa) on suuret varastointivolymmit ja hyvät lastausmahdollisuudet. Venäjällä junakuljetukset voidaan viedä suoraan teollisuuslaitoksille, sillä useimmilla laitoksilla on oma raide. Laivakuljetukset pitää purkaa satamavarastoihin ja hoitaa sieltä edelleen junalla tai kumipyöräkuljetuksina teollisuudelle.

8.2 Tärkeimmät viljatuotteet Suomen viennissä Venäjälle

Suomesta viedään useita viljatuotteita tai viljaa sisältäviä tuotteita Venäjälle.

Merkittävimpiä vientituotteita ovat ohramaltaat (pilsneri ja erikoismaltaat), erikoisrehut (kalanrehut, vasikanrehut, rehutiivisteet, erilaiset premixit sekä kivennäiset), hiutaletuotteet (kaura-, ruis-, ohra-, vehnä- ja 4-viljan hiutalet), jauhotuotteet sekä viljapohjaiset uutteet. Uutena kohdemarkkinana nähdään myös Venäjällä kehittyvä lastenruokateollisuus, joka on lähinnä länsimaisessa omistuksessa.

Mahdollisuuksia saattaisi olla myös luomuviljaan perustuvissa tuotteissa, erityisesti korkean tason myymälöissä, ravintoloissa ja hotelleissa.

Maltaan vienti oli vuosikymmen sitten erittäin mittavaa, mutta Venäjän oman mallastuskapasiteetin lisääntyttyä merkittävästi kuluneen vuosikymmenen aikana on maltaan vienti tasaisesti laskenut. Erityisesti Pietarissa ja Leningradin alueella toimiville panimoille vienti voi tehokkaan logistiikan ansiosta jatkua, muualle Venäjälle suomalaisen maltaan vientimahdollisuudet ovat tyrehtymässä, jopa nopeallakin aikataululla.

Luoteis-Venäjällä ei ole laajamittaista viljantuotantoa, sen sijaan siellä on laajaa karjataloutta. Luoteis-Venäjä on perinteisesti ollut esimerkiksi siipikarjan (kanojen) kasvatuksen keskittymä. Nyt kehitystä on tapahtumassa myös sika- ja nautatuotannossa. Rehuviljalla ja erikoisrehuilla on kasvava kysyntä Venäjän karjatalouden kehittyessä. Rehuteollisuutta on Luoteis-Venäjällä myös siirtynyt länsimaiseen omistukseen, mikä avaa uuden tuontikanavan viljan viennille. Suomalaisen rehuteollisuuden pitäisi harkita etabloitumista Pietarin seudulle – rehujen kysyntä kasvaa voimakkaasti, erityisesti suursiipikarjayksiköitä syntyy alueelle jatkuvasti. Myös lypsykarjatalous ja sikatuotanto ovat nousussa Leningradin alueella.

Tärkeimpiä suomalaisia vientituotteita ovat kalanrehut Luoteis-Venäjän kasvattamoille sekä tiivisteet ja premixit, joita myydään erityisesti Luoteis-Venäjän asiakkaille. Täysrehujen eli volyymirehujen viennin kannattavuus ei ole sellaisella tasolla, että voisi odottaa vientimäärien kasvavan kovin suuriksi (korkeat logistiikkakustannukset).

Erikoisrehuja (tiivisteet, kivennäiset, premixit) toimitetaan Suomesta eri puolille Venäjää, ei ainoastaan lähialueille.

Vastavuoroisuuden lisäämiseksi suomalaisella teollisuudella olisi kiinnostusta lisätä vilja- ja sokeriteollisuuden sivutuotteiden (vehnärehujauho, mallasmäski, rankkirehu, sokerijuurikasleike) tuontia Venäjältä.

8.3 Siementen tuotanto Suomessa

Siementen lisäysviljely Suomessa on sopimustuotantoa. Suurimmat toimijat ovat Hankkija Maatalous, Kesko ja Raisio. Markkinoille on tullut myös pienempiä uusia toimijoita, esimerkiksi Tilasiemen ja Peltosiemen.

Siemenviljan tuotanto on tarkkaan säädeltyä. Siinä noudatetaan siemenkauppalaain sekä maa- ja metsätalousministeriön päätösten vaatimuksia. Kylvösiemenen laatuluokat ovat ohralla, kauralla ja vehnällä kolme perussiemensukupolvea ja kaksi sertifioitua siemenen sukupolvea. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen siementarkastusosasto valvoo sertifioitua siemenen tuotantoa ja kauppaa sekä

kouluttaa viljelytarkastajat ja näytteenottajat. Sertifioituja siemeniä voi pakata ainoastaan liike, joka on rekisteröitynyt Siementarkastusosaston ylläpitämään pakkaamorekisteriin.

Pakkaamot tekevät viljelysopimuksia siemenviljelijöiden kanssa. Pellolla suoritettavassa viljelytarkastuksessa varmistetaan lajikeaitous, puhtaus ja terveys. Viljelytarkastuksessa varmistetaan tilan olosuhteet, kantasiemenen alkuperä, hukkakauratilanne, esikasvit sekä tilan muut lajikkeet. Lisäksi tarkistetaan viljelyksen lajikeaitous, puhtaus muista viljelykasveista ja rikkakasveista, tautitilanne ja etäisyys toisista saman lajin kasvustoista. Tarkastuksesta tehdään aina pöytäkirja. Virallisella näytteenotolla varmistetaan, että näyte on edustava. Näyte jaetaan työnäytteisiin, joista tehdään laboratorioanalyysit, ja loppunäytteeseen, josta myöhemmin voidaan tehdä kenttäkokeet. Hyväksytty siemen saa vakuuslipukkeet, jotka on oltava jokaisessa myyntipakkauksessa tai myyntipakkaukseen on lähtemättömästi painettava vakuus.

Tämä järjestelmä on kallis ja nostaa sertifioidun siemenen hinnan huomattavasti kaupallisen viljan hinnan yläpuolelle, mutta järjestelmällä taataan lajikepuhtaus ja siemenen elinvoimaisuus. Tutkimuksissa on todettu, että sertifioidulla siemenellä kylvettäessä saadaan paremmat ja laadukkaammat hehtaarisadot.

Venäjällä on hyvin monilla tiloilla tapana ottaa kylvösiemen edellisen vuoden sadosta. Tämä on aiheuttanut haasteita laadun ylläpitämisen osalta. Laadukkaan raaka-aineen tuottaminen teollisuuden tarpeisiin on vaikeaa tämän tärkeän viljelyn osatekijän puuttuessa tai ollessa vajavainen.

Suomalaisen siemenen vienti todella laajassa mittakaavassa Venäjälle ei ole korkeasta kustannustasosta johtuen mahdollista. Kuitenkin eräät haastatellut asiantuntijat näkivät, että Suomesta voitaisiin viedä ns. ensimmäisen sukupolven kantasiementä Venäjälle (lähinnä Luoteis-Venäjän alueelle). Suomella voisi olla mahdollisuuksia viedä Venäjälle sen pohjoisille alueille sopivaa sertifioitua siementä tai lajikkeita lisättäväksi Venäjällä. Esimerkiksi Borealin vilja-, öljykasvi- ja nurmikasvilajikkeet sopivat Venäjän luoteisen osan olosuhteisiin. Lisäksi Volgan alueelle, Tatarstaniin ja Samaraan sekä Mustanmullan alueille on erikseen jalostettu omia linjoja ja lajikevaihtoehtoja, joista on olemassa koetuloksia Venäjällä suoritetuista virallisista kokeista.

Siementen lisäämisen haasteena Venäjällä on hukkakaurattomien laajempien alueiden löytäminen sellaisista ilmasto- ja maalaajiolosuhteista, jotka täyttävät lajikkeiden vaatimukset.

Ongelmana siemenkaupan laajentamisessa haastatteluissa tuotiin esiin Suomen korkea kustannustaso, joka johtuu suomalaisen järjestelmän moniportaisuudesta. Lajikeviennissä ja paikallisessa lisäämisessä Venäjällä on esteenä myös huonosti toimiva lisenssimaksujen tilityskäytäntö, jopa niiden täydellinen maksamattomuus. Ratkaisuna voisi olla ns. kolmikantasopimus (kasvinjalostaja – paikallinen teollisuusyritys-maatila), jolla tarkoitetaan sitä, että teollisuusyritys (esimerkiksi paikallinen mallastamo, öljynpuristamo), joka viljelyttää raaka-aineen paikallisilla viljelijöillä, voisi kontrolloida lisenssimaksujen maksamista.

Tässä yhteydessä voidaan mainita myös Finnbaltic- hanke 1990-luvun puolivälissä: lähialueyhteistyörahoilla perustettiin siementuotantolaitos Lomonosovista etelään, jossa oli mm. Suomesta toimitetut kuivuri, siilostot ja muita laitteita. Laitos ei ole rautatien eikä sataman läheisyydessä. Laitoksella on suuri kapasiteetti ja hyvää peltoa lähellä. Tästä huolimatta laitos ei ole päässyt toiminnassaan kunnolla käyntiin.

8.4 Öljykasvien tuotanto Suomessa

Öljykasvien viljely vaihtelee voimakkaasti Suomessa.

Viljelyssä oli vuonna 2010 yhteensä 145 000 ha rypsiä ja 16 000 ha rapsia. Suomessa tarvitaan vielä tätäkin enemmän öljysiemeniä rehuteollisuuden rouhetarpeeseen. Tämän vuoksi Suomesta ei voida viedä öljysiemeniä teollisuuden tarpeisiin Venäjälle.

Sen sijaan kylvösiemeniä, jotka ovat sopivia pohjoisissa olosuhteissa viljeltäville lajikkeille, voitaisiin viedä Luoteis-Venäjän alueille. Rypsin ja rapsin viljelyyn on kiinnostusta Venäjällä, mutta yleisesti ottaen tuotanto menee vihermassaksi (viherrehu), koska siemenen korjuuteknologiassa on Venäjällä puutteita.

Venäjällä auringonkukka on kuitenkin täysin hallitseva öljykasvi, myös soijaa viljellään etelässä. Rapsia viljellään vain jonkin verran. Rypsin mahdollisuudet ovat vähäisemmät alhaisemman hehtaarisadon vuoksi. Rypsi soveltuu kuitenkin hyvin pohjoisiin viljelyolosuhteisiin.

Suomessa on enemmänkin tuontitarvetta rypsillemme ja rapsille teollisuuskäyttöön (omavaraisuusaste noin 60 %).

Venäjällä on kuitenkin korkeat vientitullit sekä rypsillemme että rapsille, mikä estää tuonnin tehokkaasti. Biopolttoaineiden tuotannossa on rypsi-rapsiöljyn täytettävä erittäin korkeat laatuvaatimukset (EU-standardit), jotka ovat omiaan rajoittamaan tuontia.

Lisäksi tuontitarvetta olisi valkuaistarpeen takia myös öljykasvien rouheissa, mutta salmonellariski rajoittaa tuontia. Auringonkukkarouheelle olisi kysyntää Suomessa. Haasteena on kuitenkin logististen kustannusten kalleus, siksi laivakuljetus olisi paras logistinen toimintatapa.

9 MAATALOUSTEKNIikka, VILJELYTEKNOLOGIAT JA MAATALOUDEN KONSULTOINTIPALVELUT SUOMESSA

9.1 Suomen maatalouskoneiden tuotanto ja vienti

2000-luku on ollut suomalaiselle maatalouskoneteollisuudelle tasaisen kasvun aikaa.

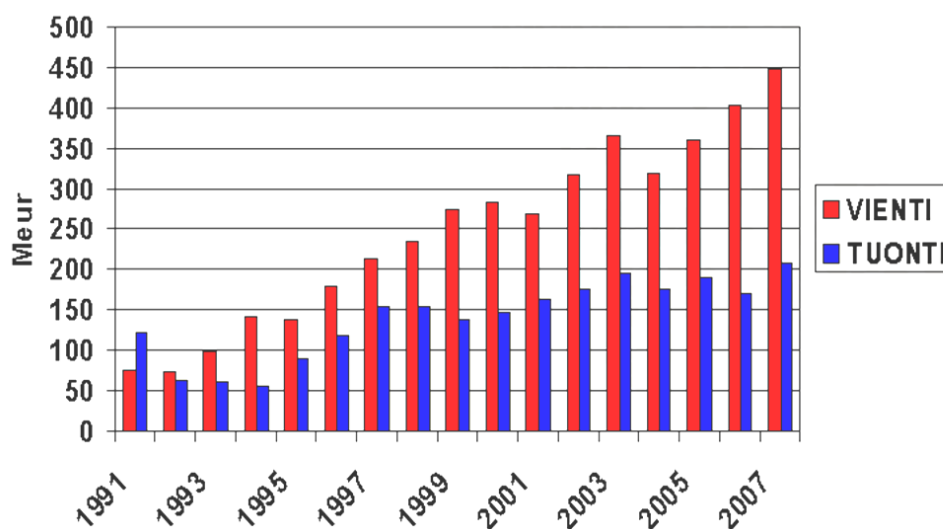
Suuria maatalouskonevalmistajia Suomessa ei ole Valtra Oy Ab:tä lukuun ottamatta. Kone Oy myi Valtra Oy Ab:n AGCO-konsernille vuonna 2003. Kaupan tuloksena Valtra on kuitenkin joutunut poistumaan Venäjän markkinoilta, joille se mietti etabloitumista ja kokoonpanotuotannon aloittamista yhteistyössä venäläisen konetehtaan kanssa. Tällä hetkellä AGCO toimittaa Venäjän markkinoille traktoreita ainoastaan omalla tuotemerkillä. Ennen taantumaa venäläisissä medioissa puhuttiin siitä, että AGCO halusi valmistaa Valtran traktoreita Venäjällä, Moskovan eteläpuolella, mutta maailman taloudellinen kriisi on ilmeisesti muuttanut konsernin suunnitelmat.

Muut suomalaiset yritykset ovat kehittyneet eri tavoin. 2000-2010 joitakin konkurssseja on tapahtunut, mutta suurin osa yrityksistä on hyötynyt tasaisesta kasvun kaudesta, ja niiden liikevaihto on ennen taantumaa ollut kasvussa. Osa yrityksistä on onnistunut voimakkaasti vientiin tukeutuen, mutta valtaosa yrityksistä on sovittanut tuotantonsa kotimarkkinoihin ja kehittänyt toimintaansa hallitun, pienehkössä kasvussa olevan viennin avulla.

Maatalouskoneiden myynti Suomen kotimarkkinoilla oli 2000-luvun alkupuolella noin 400 miljoonaa euroa ja kasvoi vuonna 2007 noin 450 miljoonaan euroon. Vuosina 2001–2003 kotimaisten koneiden osuus myynnin arvosta vaihteli 53 ja 59 prosentin välillä. Sitä vastoin vuosina 2006–2007 kotimaisten koneiden markkinaosuus oli pudonnut 45–47 prosenttiin. Ulkomaiset koneet olivat siis saaneet selvää jalansijaa kotimaisten koneiden kustannuksella. Myynnin kasvun seurauksena kotimaisten koneiden myynnin arvo kotimarkkinoilla on kuitenkin pysynyt ennallaan eli noin 220 miljoonassa eurossa.

Maatalouskoneteollisuuden vienti on kasvanut suotuisasti ennen taantumaa. Vuonna 2002 vienti oli noin 275 miljoonaa euroa ja kasvoi tasaisesti noin 450 miljoonaan euroon vuonna 2007.

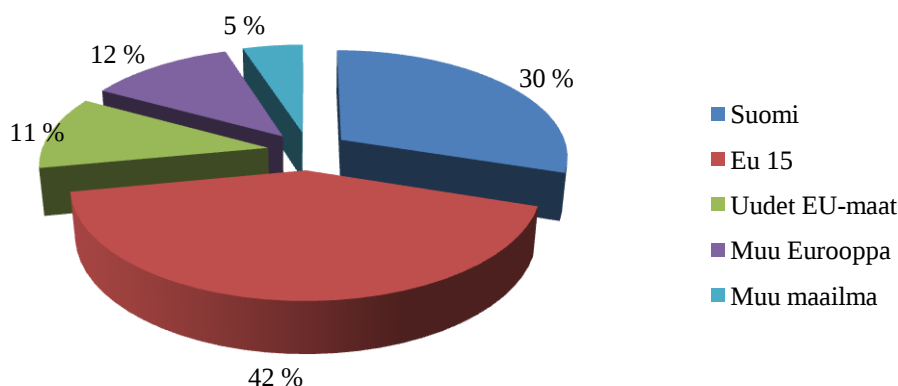
Kuva 23. Maatalouskoneiden vienti ja tuonti 2007

Lähde: Teknologiateollisuus ry

On merkillepantavaa, että viennin arvo on koko tarkastelujakson ajan ollut noin kaksinkertainen tuonnin arvoon nähden. Maatalouskoneteollisuuden liikevaihdosta noin kolmasosa ohjautuu kotimarkkinoille. Vientimarkkinat ovat etupäässä Euroopassa. Viennistä ohjautuu valtaosa – eli 42 prosenttia liikevaihdosta – EU15-maihin. Vienti uusiin EU-maihin ja muuhun Eurooppaan on yhtä suurta: hieman yli kymmenen prosenttia liikevaihdosta kummallekin alueelle. Vienti muuhun maailmaan on marginaalista.

Kuva 24. Suomen maatalouskoneteollisuuden jakautuma vuonna 2007

Lähde:

Teknologiateollisuus ry

Kuten todettiin jo aikaisemmin, laadukkaan viljan tuotannossa teollisuuden tarpeisiin on Venäjällä teknologisia puutteita, joihin Suomella voisi olla tarjottavaa. Olemassa oleva kuivausteknologiakapasiteetti on vanhaa, neuvostoaikaista teknologiaa ja sitä ei ole tarpeeksi. Erityisen selvästi kuivauksen puute näkyy hiutalekaurassa, mallasohrassa ja siemenviljassa. Hiutalekaura (kaikki hiutaleiksi prosessoitavat viljat) on ehdottomasti kuivattava, jotta jyvää säilyttäisi kauniin vaalean ytimen värin, homeet eivät pääsisi kasvamaan eikä sivumakuja syntyisi. Mallasohrassa itävyys on erittäin tärkeä ominaisuus, joka voidaan varmistaa vain kuivaamalla. Sama tilanne on siemenviljan tuotannossa, jotta varmistetaan siemenen itävyys. Suomessa on erinomaista osaamista viljankuivauksessa ja kuivuriteknologiassa ja korkeatasoisten kuivureiden valmistusta. Lisäksi Venäjälle viedään tai on viety leikkuupuimureita, traktoreita, muokkaus- ja kylvökoneita ja edellä mainittuja kuivurilaitteita. Viljan ja viljatuotteiden käyttöön liittyviä vientituotteita ovat mm. viljanmurskaimet ja tuoresäilöntämenetelmät sekä ruokinta-automaatit.

Taulukko 32. Maatalouskoneiden ja laitteiden vienti Venäjälle

Maatalouskoneiden ja laitteiden vienti Venäjälle	1 000 Euroa
2002	9 293
2004	35 869
2006	47 586
2007	79 386
2008	83 597
2009	18 207
1.10.2010	27 589

Lähde: Tullihallitus Uljas

Maatalouskoneiden ja maataloustuotantoon liittyvien laitteiden vienti Suomesta Venäjälle on kasvanut lupaavasti koko 2000-luvun talouden taantumaan saakka. Vuonna 2008 oli viennin arvo jo 83,5 miljoonaa euroa, mutta laman iskettyä vienti putosi vuonna 2009 18,2 miljoonaan euroon. Vuonna 2010 tapahtui piristymistä ja tammi-lokakuun vienti oli 27,6 miljoonaa euroa, mutta lähivuosina vienti tuskin palaa sille tasolle, jolla se oli vuonna 2008.

Venäjän-kauppaan liittyvistä haasteista huolimatta suomalaisten yritysten joukosta löytyy esimerkkejä hyvin menestyksellisistä yhteistyöhankkeista ja toimeksiannoista. Esim. Sampo-Rosenlew Oy, ainut riippumaton länsimainen puimurivalmistaja, on aloittanut yhteistyön venäläisen Rostovin alueella sijaitsevan Rostselmash puimuritehtaan kanssa vuonna 2003.

Kuva 25. Sampo-Rostovin jälleenmyyntiverkosto

Lähde: www.samporostov.ru

Yhteistyöhanke on osoittautunut erittäin onnistuneeksi, tuotemerkki on tullut suosituksi Venäjän markkinoilla ja nykyään yritys vie markkinoille uusia konemalleja joka vuosi. Valikoimassa on puimureita, paalaimia, viljan kuljettimia, heinäkorjuukoneita jne., mm. lajikejalostukseen sopivaa tekniikkaa. Sampo-Rostovilla on laaja jakelijaverkosto Venäjällä, ja puimureita viedään Venäjältä muille IVY-maille, esim. Kazakstaniin.

Pellonpaja Oy on luonut laajan tuotevalikoiman karja-, sika- ja hevostalouteen ja noussut useiden tuotteiden markkinajohtajaksi mm. tehtyään menestyksekkään yritysoston Ruotsissa. Pellonpaja toimittaa tekniikkaa Venäjälle suhteellisen menestyksellisesti mm. siitä syystä, että Venäjän markkinoilta ei vielä löydy varsinaisia kilpailijoita. Aimo Korte Oy myy ympäri Venäjän rehuviljan murskaukseen tarkoitettuja laitteita.

9.2 Suomalaisen maataloustekniikan SWOT-analyysi Venäjän-viennin näkökulmasta

Vahvuudet:

- Pohjoisten olojen tuntemus. Suomalainen tekniikka on suunniteltu haastaviin Pohjoismaiden ilmasto-olosuhteisiin ja sopii erinomaisen hyvin varsinkin Luoteis-Venäjän maataloudelle.
- Suomea pidetään yleisesti hyvin kehittyneenä valtiona, jossa maataloutta kehitetään jatkuvasti ottaen huomioon ympäristösuojelu, energiatehokkuus ja jäljitettävyyys. Maan korkea imago edistää sekä maataloustuotteiden että maataloustekniikan vientiä mm. Venäjälle.
- Tuotteiden hygieenisyyden huomioon ottaminen.
- Suomen huipputeknologiamaan imago.
- Valtion tuki kansainvälistymiseen.
- Innovatiivisuus.
- Tutkimushalukkuus on lisääntynyt. Opetus ja tutkimus ovat korkealaatuista ja sitä on vielä saatavissa. Tuotekehitysorganisaatio on joustava, reagointinopeus markkinoiden vaatimuksiin on hyvä.
- Pitkä kokemus Venäjän-viennistä ja yhteistyöstä venäläisten asiakkaiden kanssa.
- Venäjänkielisen henkilöstön saatavuus.

Heikkoudet:

- Suomessa ei ole fullainereita eikä suuria maatalouskonevalmistajia, jotka pystyisivät kilpailemaan kansainvälisten valmistajien kanssa.
- Suomalaisten yritysten vahva pyrkimys kansainvälistyä itsenäisesti, vaikka yrityksen omat resurssit eivät riitä kansainvälistymiseen, huonoja kokemuksia vientirenkaista.
- Suurin osa suomalaisista maatalouskoneista on kehitetty lähinnä pienten ja keskisuurten yritysten tarkoitukseen, huolelliseen ja ammattitaitoiseen käyttöön, kun taas Venäjällä pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ja fermereillä ei tavallisimmin ole resursseja tuontikoneiden hankkimiseen. Ulkomaisten valmistajien kohderyhmänä Venäjällä ovat lähinnä suuret yritykset, agroholdingit, jotka tarvitsevat suuria koneita ja usein käyttävät niitä armottomasti ympäri vuorokauden ja ympäri vuoden.
- Venäläisen henkilökunnan ammattitaito ei välttämättä riitä suomalaisen huipputekniikan käyttöön – Venäjän markkinoille saatetaan tarvita yksinkertaisempia vaihtoehtoja.
- Suomalaisten osuus Venäjän markkinoista on pieni eikä markkinointiin tällä hetkellä panosteta riittävästi.
- Suomalaiset toimittajat eivät pysty tarjoamaan venäläisille valmiita rahoitusratkaisuja eivätkä pitkiä maksuehtoja, kuten monet muut ulkomaiset valmistajat.
- Pienillä suomalaisilla valmistajilla ei ole resursseja / haluja etabloitua Venäjän markkinoille.
- Hidas reaktiokyky.
- Pieni kotimarkkina.
- Pienet volyymit.
- Korkea hinta.
- Heikko tuotemarkkinointi.

Mahdollisuudet
• Venäjän maataloussektorin jatkuva kasvu, julkiset ja yksityiset investoinnit maatalouteen. • Valtion tuki maataloudelle. • Kasvava kysyntä kotimaisista maataloustuotteista Venäjän markkinoilla. • Suuri uusien koneiden ja teknologioiden tarve Venäjän markkinoilla. • Teknologian kehitystä vauhdittavat energiansäästövaatimukset, asiakkaiden pyrkimys vähentää öljyriippuvuuttaan. • Suurten asiakkaiden hyvä maksukyky. • Venäjän mahdollinen WTO-jäsenyys. • IVY-maat (Venäjän lisäksi). • Venäjän toiminnan riskit vähenevät, läpinäkyvyys kasvaa.
Uhat
• Venäläisten valmistajien osaaminen ja laatu paranevat. • Johtavat kansainväliset valmistajat etabloituvat aktiivisesti Venäjän markkinoille, kilpailu lisääntyy. • Venäjän hallituksen protektionismi rajoittaa vientimahdollistuksia. • Hintojen vaihtelu jatkuu ja lisääntyy. • Logistiikka tulee yhä vaikeammaksi ja kalliimmaksi. • Osaavaa henkilöstöä saa huonosti Venäjällä. • Venäjän maatalouden rahoitus vähenee WTO-jäsenyyden jälkeen. • Venäjän liiketoimintariskit ovat edelleenkin suhteellisen suuria verrattuna Euroopan maihin. • Globaalit uhat: ilmastonmuutos, markkinoiden globalisaatio, eläintaudit. • Yhteisen vientistrategian puute.

Tärkeimpänä esteenä Suomen ja Venäjän väliselle konekaupalle on kuitenkin se, että venäläiset maatalousyritykset eivät saa tukea maahan tuotujen koneiden hankintaan. Koneiden hankkiminen leasing-sopimuksilla on myös ongelmallista: 99,99-prosenttisesti Venäjän Federaation omistama maatalousteknologian leasing-yritys Rosagroleasing, joka tarjoaa venäläisille yrityksille parhaat leasing-ehdot, ei myöskään hyväksy tuontiin perustuvia sopimuksia, jos vastaavaa tekniikkaa löytyy Venäjältä. Haastattelussa Rosagroleasingin edustaja on todennut, että tällä hetkellä he saattavat ostaa Suomesta lähinnä kokonaisia ratkaisuja karjanhoitoon, muita suomalaisten tarjoamia koneita ja laitteita löytyy jo kotimaisilta tai Venäjälle etabloituneilta ulkomaisilta valmistajilta.

9.3 Logistiikka

Rautatierahdit ovat korkeat Suomessa, koska toimijoita on vain yksi.

Venäjän viennissä erityisesti syöttörahti rajalle Vainikkalaan koetaan hinnaltaan kalliiksi ja vientituotteiden kustannusrakennetta erityisesti korottavaksi. Rahtikustannukset ovat nousseet merkittävästi myös Venäjällä. Viljan kuljetukseen soveltuvien vaunujen saatavuus on ollut ajoittain heikkoa. Vaunukaluston yksityistäminen Venäjällä on myös nostanut kustannuksia.

Logistiikan kustannusten alentamiseen ja palvelujen saatavuuden paranemiseen (erityisesti vaunukapasiteetti) vilja- ja öljykasviala toivoo valtiovalalta neuvottelujen käynnistämistä ongelmien ratkaisemiseksi sekä Suomen että Venäjän puolella.

Osana logististen ongelmien ratkaisua laivakuljetusten ja Viipurin sataman mahdollisuuksia tulisi selvittää.

Venäjällä on tarvetta varastointi-, kuljetin-, ja terminaalitekologiaan. Monissa varastoissa ja terminaaleissa on vielä vanhanaikaiset kuljettimet, puhdistuslaitteet ja lastauslaitteet. Lisäksi Venäjällä varastojen ja terminaalien mittakaava on suuri ja suomalaisilla toimittajilla ei ole välttämättä sopivia tuotteita näihin tarpeisiin. Suunnittelu- ja projektinjohto-osaamista Suomesta löytyy.

Laite- ja projektitoimittajat näissä suurissa varasto-, kuljetin- ja terminaaliprojekteissa ovat kansainvälisiä suuryrityksiä USA:sta, Sveitsistä, Saksasta ja Italiasta. Myös Kiina on tullut viime aikoina moniin projekteihin toimittajaksi.

9.4 Konsultointi

Neuvontaa ja konsultointia on tehty viime vuosikymmeninä lähialueyhteistyön puitteissa. Kun nyt neuvonta ja konsultointi siirtyvät yrityspohjalle, haasteena on saada vastaava korvaus neuvonta- ja konsultointityöstä. Leningradin alue on ongelmallinen, koska siellä on totuttu saamaan neuvontaa lähialuehankkeiden projekteissa ilmaiseksi.

ProAgrialla on keskeinen rooli neuvonnassa ja konsultoinnissa. Suomessa on viljelytekologiassa korkea osaamisen taso. Esimerkiksi maanmuokkauksessa, lannoituksessa, kasvinsuojelussa, kylvössä – erityisesti suorakylvössä – ja kuivauksessa suomalaisilla toimijoilla on paljon osaamista – osin korkeatasoisesta tutkimuksesta johtuen. ProAgria on ollut pitkään mukana lähialuehankkeissa, tärkeimpiä alueita nyt jatkossa ovat Vologda, Tver, Novgorod, Jaroslavl, Rjazan ja Pihkova.

ProAgria Etelä-Karjala tekee tällä hetkellä Maatalousneuvonnan konseptia Pohjois-Venäjälle. VF:n ja Leningradin alueen hallitukset ovat mukana kehittämisohjelman tukena, suomalaiset laativat koulutusohjelmat. Olisi tärkeä saada suomalaiset teollisuusyritykset mukaan ohjelmiin.

ProAgrian projektien painopistealueet ovat karjatalous, nurmituotanto, ekologisuus, laatuasiat ja yritystoiminta (osuustoimintamallin kehittäminen Suomen mallin mukaan). ProAgria on kumppanina Farmit.ru portaalissa. (ProAgria Pohjois-Karjala on ollut hankkeen hakija). Farmit Oy:n (omistajat Hankkija Maatalous ja Yara) kohteena on 25 000 maatilaa Uralin länsipuolella. Tätä kautta saatava tieto ja palaute ovat erittäin tärkeitä.

Evira on panostanut lähinnä rajavalvontaviranomaisten (kasvipäristöjen tuotteiden laadunvalvonta) kouluttamiseen. Suomi pyrkii ehkäisemään kasvi- ja eläinperäisten tautien leviämisen Suomeen. Evira tekee lähialueyhteistyötä myös eläintautien ehkäisyyn liittyvissä asioissa.

Farmit Oy:n (omistajat Hankkija Maatalous ja Yara) rakentama tieto- ja neuvontaportaali on tärkeä toimija. Kohteena on 25 000 maatilaa Uralin länsipuolella. Tätä kautta saatava tieto ja palaute ovat erittäin tärkeitä.

Suomessa on jouduttu paneutumaan teknologiaan pohjoisten vaikeiden viljelyolosuhteiden takia. MTT:llä eli Maatalouden tutkimuskeskuksella on korkea soveltavan tutkimuksen taso. Venäjän

luoteisosissa on samanlaisia olosuhteita. Sinne suomalaisilla olisi viljelytekniologian osalta paljon annettavaa. MTT:n asiantuntijat ovat mukana monissa projekteissa tälläkin hetkellä.

Kasvinsuojelun osalta Suomi on kärkimaita: hehtaaria kohti käytetty tehoaineen määrä on Euroopan alhaisimpia, mutta silti saavutettu teho on korkea.

Suomen rooli sopimusviljelytoiminnan kehittämisessä voi olla neuvonnan ja koulutuksen antaminen sekä mallin siirtäminen venäläisten yritysten ja viljelijöiden käyttöön. Suomalaiset Venäjälle etabloituneet ja sinne tulevaisuudessa etabloituvat yritykset voivat lisäksi hyötyä sopimusviljelymallista parempitasoisen raaka-aineen käytön kautta. Etabloituvat yritykset tuovat alkuvaiheessa raaka-aineita Venäjälle, mutta laatutason kehittyttyä ne alkavat käyttää merkittävässä määrin paikallisia raaka-aineita.

Kuvaus sopimusviljelyjärjestelmästä:

1. Tiedustellaan talvella viljelijöiltä (omia osakasviljelijöitä) halukkuutta tiettyjen viljalajien ja tiettyjen viljalajikkeiden sopimustuotantoon.
2. Viljelijä ilmoittaa halukkuutensa yhtiölle (esimerkiksi suurimokauraa, lajiketta Belinda 100 000 kg).
3. Yhtiö varmistaa viljelijälle sopimuksen (laji, lajike, määrä, hinnanmääräytymisehdot, laatu ehdot).
4. Sopimus allekirjoitetaan molemmin puolin.
5. Viljelijällä on etuoikeus uusiin lajikkeisiin ja niiden siemeniin.
6. Yhtiö antaa monipuolista viljelyneuvontaa eri viljalajien ja lajikkeiden viljelyä varten.
7. Yhtiö suorittaa kasvukauden aikana viljelytarkastuksia pelloilla.
8. Viljankorjuussa edellytetään huolellisuutta, ehdotonta sadon kuivaamista sekä eri lajikkeiden ja eri laatuluokkien varastointia erillään.
9. Viljelijä lähettää esinäytteen viljasta.
10. Esinäytteen perusteella hyväksytyt erät toimitetaan tehtaalte sovitun aikataulun mukaisesti.
11. Viljan hinta maksetaan sopimuksessa sovittujen ehtojen mukaisesti.

Mallia voitaisiin soveltaa Venäjällä toimintojen kehittämiseksi sopimalla yritysten ja viljelijöiden (agroholdingien) välillä viljeltävistä lajikkeista, noudatettavasta viljelytekniikasta ja tuotettavasta laadusta.

Nyt viljan toimitukset jalostavalle teollisuudelle perustuvat yksityisten hankintayhtiöiden suora hankintoihin viljelijöiltä, eri erien keräilyyn, yhdistämiseen ja edelleen myyntiin teollisuuslaitoksille. Näin ei pystytä takaamaan lajikekohtaista arvoketjua eikä myöskään aina soveltuvimman raaka-aineen toimituksia kyseisille teollisuusyrityksille.

Venäjällä on jonkintasoinen interventiovarastointiin perustuva toimintamalli. Sen kapasiteetti ja toiminta on kuitenkin riittämätön heikkojen satovuosien tasapainottajana. Viljan logistiikassa on myös kehitystarpeita.

Venäjällä on myös paikallisen Grain Unionin toimesta kiinnostusta Suomen vilja-alan yhteistyöryhmän (VYR) tyyppisen organisaation perustamiseen.

Esimerkkinä verkostomaisesta yhteistyöstä on hollantilaisten toimijoiden etenemistapa Venäjälle: hollantilaiset toimijat suunnittelevat projektin, heidän maatalousosaajansa tekevät viljelysuunnitelmat, karjatalousosaajansa ruokintasuunnitelmat, rehutehtaat tulevat tuottamaan rehua, rakentajat ja koneyritykset toteuttavat karjatalousrakennukset ja karjan peruskanta tuodaan Hollannista.

10 SUOSITUKSIA

Selvityksen aikana on tullut esiin muutamia epäkohtia tai kehitysalueita, joihin tulisi jatkossa yhteistyön osalta kiinnittää huomiota.

Yleiset taloudelliset tai poliittiset kehitysalueet

- Maa- ja Metsätalousministeriön sekä Työ- ja Elinkeinoministeriön rooleja ja tehtävänjakoa yhteistyön kehittämisessä Venäjän kanssa pitäisi selkeyttää.
- Yhteistyön kehittämiselle on olemassa mahdollisuuksia, erityisesti Suomen lähialueilla (Luoteis-Venäjä). Yhteistyöhalukkuus ei kuitenkaan ole suurta ja sille on olemassa monia haasteita sekä yritys- että viranomaistasolla. Lähialuehankkeilla tai valtioiden sopimuksilla voi lisätä yhteistyötä ainakin Leningradin alueen tahojen kanssa.
- Yhteistyön tulisi kuitenkin olla pitkäjänteistä ja molempia osapuolia hyödyttävää. Tällä hetkellä haasteena on yhteistyön vastavuoroisuuden puute (win-win – asetelma), lähinnä vastavuoroisuuden saaminen Venäjältä.
- Suomessa tarvitaan lisää Venäjän kaupan osajia (virkamies-, organisaatio- ja yritystasolla). Venäjä-osaamista olisi mahdollista lisätä järjestämällä alan eri tahojen henkilökunnalle Venäjän maatalouden ominaispiirteisiin ja toimiympäristöön erikoistunutta koulutusta. Maatalousministeriön asiantuntijoiden lisäksi koulutuksen järjestämisessä voi käyttää apuna ProAgria ry, Fintra ry ja Finpro ry.
- Suomen elintarvikesektorilla pitäisi olla oma Venäjä – strategia. Kansallisen ruokastrategia, jonka tarkoituksena on arvioida ruokasektorin muutostekijöitä ja nostaa Suomen elintarvikkeiden kilpailukykyä, ei yksin riitä Venäjä-kaupan kehittämiselle. Uuden strategian laatiminen kuitenkin edellyttää sitoutumista ministeriön tasolla (ks. ensimmäistä kohtaa).
- Myynti Venäjälle edellyttää yhä enemmän etabloitumista Venäjän markkinoille, suomalaisilla pk-yrityksillä ei ole erityisen suuria resursseja etabloitumiseen. Ratkaisu voisi olla yritysten keskinäisen yhteistyön lisääminen Venäjän markkinoilla. Tällä sektorilla Suomen valtion tukea olisi järkevää kanavoida enemmän yhteistyöhankkeiden kehittämiseen ja investointien varmistamiseen kuin yksittäisten firmojen avustukseen.
- Rajamuodollisuuksia tulisi edelleen yksinkertaistaa ja mahdollisesti pitää kurissa rahtikustannusten nousua. Tässä asiassa viranomaisten rooli rajan molemmalla puolella on erittäin tärkeää, sekä EU-tasolla että kansallisella tasolla.
- Venäjä tarvitsee uutta lainsäädäntöä lajikejalostuksessa ja tämä lainsäädäntö on jo valmisteilla. Suomi voisi ministeriön taholta tarjota kasvinjalostuksen lainsäädännön parannusehdotuksia. Lainsäädännölliseen kehittämistyöhön vaikuttaminen ja osallistuminen edistäisivät pitkällä tähtäimellä suomalaisten jalostajien ja viljelijöiden etuja ja on strategisen tärkeää Suomen ja Venäjän vilja-alan yhteistyölle. Venäjä saisi tässä tapauksessa hyödyntää suomalaisten jalostajien ja siementen lisäysviljelijöiden merkittävää käytännön kokemusta, mm.

jalostustoiminnan kaupallistamisesta, josta Venäjällä ei ole riittävästi osaamista historiallisista ja taloudellisista syistä.

- Venäjän WTO- jäsenyys voi edistää Suomen ja Venäjän välistä kauppaa.

Vilja- ja öljykasvisektorin kehitysalueet

- Viljan viennissä panostettava kauran ja mallasohran vientiin: erityistarpeet korkeatasoisen suurimokauran ja mallasohran käytössä Venäjällä. Yhteistyö venäläisten tahojen kanssa on kuitenkin oltava järjestelmällisempää ja pitkäjänteisempää kuin tähän asti on tehty. Suomalaisen kauran luokitukselle ja brändäykselle on tarvetta.
- Suomessa on syytä panostaa viljatuotteiden tai viljaa sisältävien tuotteiden vientiin Venäjälle: keskeisiä vientituotteita ovat ohramaltaat (pilsner- ja erikoismaltaat), erikoisrehut (kalanrehut, vasikanrehut, rehutiivisteet, erilaiset premixit sekä kivennäiset), hiutaletuotteet (kaura-, ruis-, ohra-, vehnä- ja 4-viljan hiutaleet), jauhotuotteet sekä viljapohjaiset uutteet.
- Uutena kohdemarkkinana nähdään myös Venäjällä kehittyvä lastenruokateollisuus (länsimainen omistus). Puhtaita ja terveellisiä suomalaisia raaka-aineita olisi mahdollista markkinoida venäläisille lastenruoan valmistajille. Lastenruokateollisuuden tarpeet ja suomalaisen tarjonnan kilpailukyky markkinoilla olisi syytä kartoittaa tarkemmin erillisessä selvityksessä.
- Suomi voisi toimittaa Venäjälle kylvösiemeniä, jotka ovat sopivia pohjoisissa olosuhteissa viljeltäville lajikkeille – selvityksen mukaan Luoteis-Venäjällä on laadukkaiden siementen puute. Suomella voisi olla mahdollisuuksia viedä Venäjälle sen pohjoisille alueille sopivaa sertifioitua siementä tai lajikkeita lisättäväksi Venäjällä: Borealin vilja-, öljykasvi- ja nurmikasvilajikkeet sopivat Venäjän luoteisen osan, Tverin seudun ja Moskovan alueen olosuhteisiin. Siemenkaupassa hinnat ovat kuitenkin erittäin tärkeitä tekijöitä.
- Siemenkaupan rojalTIMaksujen osalta kolmikantasopimus (kasvinjalostaja – paikallinen teollisuusyritys-maatala) voisi olla harkittava toimintamalli, ja Suomi voisi esim. lähialuehankkeiden puitteissa kehittää sopimusviljelykäytäntöjä Venäjällä, näin edistäen suomalaisten toimittajien etuja: suomalaiset yritykset voisivat toimittaa sopimusosapuolille siemeniä, tekniikkaa ja konsulttipalveluita. Suomen rooli sopimusviljelytoiminnan kehittämisessä voi olla neuvonta ja koulutus.
- Suomessa olisi kiinnostusta tiettyjen raaka-aineiden, esimerkiksi rukiin, rypsin, rapsin, tattarin ja ohran laajempaan tuontiin. Varsinkin luomuraaka-aineista, mm. luomuviljasta on Suomessa tarvetta. Suomi voisi kehittää Venäjällä luomuviljelyjärjestelmiä, jos venäläinen osapuoli sitoutuu viemään (myymään) tuottamansa tuotteensa Suomeen. Luomuviljelyn kehitysohjelma on kuitenkin liian monimutkainen ja vaativa että sitä olisi mahdollista suorittaa yksittäisen yrityksen tasolla. Sopimusviljelyjärjestelmä on todennäköisesti tällä sektorilla ainoa tapa yhteistyön molempien puolen hyötyyn.

- Suomalaisella teollisuudella olisi kiinnostusta lisätä vilja-, sokeri- sekä olut- ja viinateollisuuden sivutuotteiden (vehnärehujauho, sokerijuurikasleike, mallasmäski, rankkirehu) tuontia Venäjältä. Myös auringonkukkarouheen tuontiin on kiinnostusta. Ongelmana on kuitenkin tuotteiden alhainen hygieniataso.

Muut havaitut kehitysalueet

- Logistiikkaa pitäisi edelleen kehittää (erityisesti rautatiekuljetukset). Asiantuntijoiden mielestä, osana logististen ongelmien ratkaisua tulisi selvittää laivakuljetusten, varsinkin Viipurin sataman mahdollisuuksia (Pietarin satama on erittäin ruuhkainen). Tulisi tutkia, voisiko Viipurin satamassa purkaa bulkkilaivoja ja selvittää satamavarastointia ja kuljetusmahdollisuuksia eteenpäin, erityisesti rautateitse, bulkkituotteina vilja, mallas ja mahdollisesti rehut.
- Venäjällä on tarvetta uudesta maataloustekniikasta ja teknologioista, ja Suomessa on laajaa ja laadukasta tarjontaa: kuivureita, puimureita, viljan murskauslaitteita, viljan tuoresäilönnän sekä karjatilojen ruokintajärjestelmiä (ruokintateknologian, -kalusteiden ja – robottien jne.) Kun otetaan huomioon Venäjän valtion vienti- ja tuontipolitiikka, laitteisto- ja teknologiavalmistusyhteistyö on edellytyksenä pääsemiselle Venäjän maatalousmarkkinoille sekä jatkuvalle ja menestykselliselle Venäjä-kaupalle. Suomalaiset maatalouskoneyrittäjät eivät kuitenkaan usko yhteistyöhön venäläisten valmistajien kanssa eivätkä halua investoida kokoonpanoon / valmistukseen Venäjällä. Tällä hetkellä Venäjältä löytyy yhä enemmän hyviä koneiteollisuuden laitoksia, jotka voisivat olla kiinnostuneet yhteistyöstä, mutta mitä nopeammin ja tehokkaammin Venäjän oma maatalouskoneiteollisuus kasvaa, sitä vähemmän mahdollisuuksia jää uusille kilpailijoille. Samaan aikaan markkinat kasvavat. Suosittelemme, että suomalainen maatalouskoneiteollisuuskusteri kiinnittää huomionsa Venäjällä tapahtuville muutoksille ja kartoittaa potentiaaliset yhteistyöpartnerit vaikkapa Luoteis-Venäjällä.
- Laitteiden ja teknologian vientiin liittyvien rahoitusjärjestelmien kehittäminen on tärkeä osa-alue. Finnveran tarjoaman rahoitusvaihtoehdot sopivat lähinnä suurille hankkeille, kun toimitetaan kerrallaan monia koneita ja laitteita, yksittäisille kaupoille ne eivät käy. Nykyään kukaan ei halua ottaa itselleen finanssiriskejä, ja tuloksena suomalaiset valmistajat eivät pysty myöntämään venäläisille ostajille kilpailukykyisiä toimitusehtoja.
- Vilja- ja öljykasvialan neuvonnalle ja konsultoinnille on Venäjällä tarvetta, mutta venäläisiä on vaikeaa saada maksamaan näistä palveluista. Yhtenä mahdollisena ratkaisuna olisi konsulttipalvelujen tuotteistaminen (neuvonta > koulutus, konsultointi > suunnittelu yms.) ja kolmikantasopimukset. Kasvava venäläinen elintarviketeollisuus tarvitsee yhä enemmän laadukkaita raaka-aineita ja joutuu panostamaan maatalouden kehitykseen.
- Yllä mainittujen sekä muiden mahdollisten yhteistyöehdotusten toteuttaminen edellyttää mm. Suomen aktiivista markkinointia Venäjällä laadukkaiden maatalous- ja elintarvikkeiden valmistajana, missä markkinoinnissa maatalousministeriöllä voisi olla johtava rooli tiedon lisääjänä suomalaisesta osaamisesta ja tarjonnasta.

11 Liite 1. Haastattelut

Selvityksessä toteutetut haastattelut Suomessa:

- Antti-teollisuus Oy: Kalle Isotalo, Jouni Virtaniemi
- Avena Nordic Grain Oy: Kaija Viljanen
- Boreal Oy: Markku Äijälä, Eero Nissilä
- Evira Oy: Matti Puolimatka, Mirja Kartio
- Hankkija Maatalous Oy: Tarmo Kajander
- MMM: Jarmo Vaitinen
- MTK: Max Schulman
- MTT: Harri Huhta
- Myllyn Paras Oy: Pekka Savela
- Pro Agria Etelä-Karjala: Eero Juntunen
- ProAgria Russia: Natalia Sergina-Kishlar
- ProAgria: Ari Kultanen
- Raisio Oyj: Pasi Lähdetie, Leif Liedes
- Seppo Koivula (Eläkkeellä, MMM)
- Suomen Rehu Oy: Jukka Haikonen
- Viking Malt Oy: Antti Orkola

Selvityksessä toteutetut haastattelut Venäjällä:

- Institute for Agricultural Market Studies (IKAR): Alina Mirsagatova
- Institute for Agrarian marketing (IAM): Irina Tjurina
- Russian Grain Union: presidentti Arkadiy Zlochevski
- Venäjän Maatalousteollisuuden liitto, Vladimir Petushkov
- FGU Rosselhoztsentri: Aleksander Malko
- GNU VNII Rapsa (Rapsin tutkimusinstituuti), Segey Harlamov
- RosAgroLeasing, Maksim Vronskiy
- Agrophysical Research Institute of Russian Academy of Agricultural Science, Dr. Aleksander Demyanchuk
- Russian Academy of Agricultural Science, Russian Scientific and Research institute for Grain plants (GNU VNIIZK), professor Aleksander Alabushev
- St.-Petersburg State Agrarian University: professor Mikhail Moskalev
- North-west research institute of agricultural engineering and electrification of the Russian academy of agricultural sciences, Vladimir Popov
- Baltika Panimo: Aleksey Korhut
- OAO Pietarin myllykombinaatti: Polina Piljygina
- Venäjän fermereiden ja maatalousosuuskuntien liitto Akkor, Tatjana Agapova

12 Liite 2. Tietolähteitä:

- Suomen Tullihallitus: Suomen Elintarvikevienti ja -tuonti
- Suomen Tullihallitus: Uljas-tilastot
- Evira: Viljojen laatutiedot, otantatuloksia
- MMM: Tike
- Suomalaisen maatalouskoneteollisuuden tila ja tulevaisuus, MTT (Jukka Manni, Tapio Riipinen, Hannu Niskanen, Raimo Karhu ja Markku Järvenpää)
- Suomalainen maatalouskoneteollisuus, Teknologiateollisuus ry
- Suomen vilja- ja öljykasviketjujen strategiaraportti, 2008
- Suomen Maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010, Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus Agrofood Research Finland, 2010
- Venäjän maatalous ja maatalouskonemarkkinat, toimialakatsaus, Finpro 2006
- Overview of agricultural & agricultural machinery sector development and competitive analysis of Finnish agricultural machinery offering in Russia, Kazakhstan and Belarus. Finpro 2010
- Agrotechnology from Finland, Seinäjoki Technology Center Ltd., 2010
- Russia Agribusiness Report, Business Monitor International 2010
- *FAO stat*
- Venäjän maatalousministeriö: tilasto ja alueelliset katsaukset
- Venäjän Federaation tilastokomitea
- Venäjän tullihallitus
- Venäjän elintarviketeollisuusjärjestelmä
- Venäjän suurimmat viljayhtiöt, IDF Capital
- Venäjän Federaation budjetti, valtion tuki vuodelle 2010 ja avustus Venäjän eri alueille
- Fenejän Federaation laki ”Maatalouden kehityksestä” No 264 pv. 29.12.2006 muutoksineen
- GOST R 52325-2005 «Maatalouskasvien siemenet. Lajike- ja kylvöominaisuudet. Ttekniset ehdot»
- Venäjän valtiollinen maatalouden kehitysohjelma vv. 2008 – 2012
- Venäjän Maatalousteollisuuden Liitto
- Venäjän Gostsortkomissio
- Research.Techart
- Venäjän parhaiden maatalousyritysten luettelo AGRO 300
- Luoteis-Venäjän Maataloustutkimuskeskus (NGU SZRNC): *Siementen lisäysviljelyn kehitysohjelman suunnittelu Leningradin aluelle, vuosille 2010 – 2015, raportti 2010*

Alan mediat:

- Maatalouskatsaus <http://agroobzor.ru/>
- APK Inform <http://www.apk-inform.com/>
- Agro-Investor <http://www.agro-investor.ru/>
- Agro news: <http://www.agro.ru/>
- Agro Forum <http://agroforum.ru>
- Maatalousmarkkinat <http://www.informs.ru/>
- APK Expert www.sdexpert.ru

Maatalousmessut:

- Golden Autumn, Moskova 2010
- JugAgro, Krasnodar, 2010
- KoneAgria, Jyväskylä 2010
- Maatalouskonevalmistajien vuosikonferenssi, Moskova 2010
- AgroSalon, Moskova 2010